

De moord op Arend Zwig

Alfred Kossmann

bron

Alfred Kossmann, *De moord op Arend Zwig*. Querido, Amsterdam 1961 (2de, gewijzigde druk)

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/koss001moor01_01/colofon.php

© 2018 dbnl / erven Alfred Kossmann

Voor C.R., in memoriam pubertatis

1

Het lag in Simon Spelbrekers aard om zich te schamen. Zo schaamde hij zich, terwijl hij daar onder die lantaren op zijn vriend Arend stond te wachten, om de enigszins angstige nervositeit die hij voelde, om de dwaas-verheven gedachten over de schoonheid van de nacht waarmee hij zich probeerde af te leiden, om een kleinzielig heimwee naar de tijd voor hij het huis was uitgeslopen, om dat vernederende sluipen zelf, om zijn onzekere lichaamshouding héél alleen in die doodstille straat. Hij walgde omdat hij zo weinig beantwoordde aan het ideaal dat hij nastreefde en hij walgde nog extra omdat dit walgen op zichzelf al fout was: het ideaal gooide zelfbespiegeling, alle daarbij behorende gevoelens inclusief, met een verachtelijk handgebaar weg. Kwam Arend maar! Hij wachtte met bijna teder verlangen op zijn vriend, die de reisgenoot zou zijn op deze tocht naar het leven en die bovendien de toehoorder was van zijn beschouwingen, het studie-object van zijn pedagogie. Hij stelde zich de ander voor, hoe hij de trap afsloep, spuwde voor de deur van zijn ouders' slaapkamer, geld uit de kasla nam, er een briefje inlegde: 'De rest waarop ik recht heb zal ik me weten te verschaffen' en dan tenslotte de deur liet openstaan zodat de inbrekers binnen zouden kunnen komen. Met haat en walging - dit keer de juiste walging - dacht hij aan die ouders in hun slaapkamer, met open mond snurkend in zakkige nachthemden, dierlijk, weerloos en belachelijk. Hij haatte de ouders van Arend, de moeder die een krankzinnige sadiste, de vader die een lamzak was. En hij haatte ze des te erger omdat hij niet genoeg

afschuw kon voelen van zijn eigen ouders, die verachtelijk, bespottelijk en dom waren, maar die hem niets in de weg hadden gelegd. Zijn paradox was dat hij hen haatte omdat zij hadden verzuimd hem voldoende materiaal voor zijn haat te geven en al voelde hij dan wrevel omdat zijn moeder dik en zijn vader slap was, hij had zich liever brute scènes willen herinneren dan die futiele uiterlijkheden en de dwaasheid van religieus gevoel en principes over goedheid. Uit het slijk naar boven gekomen was Arend; de rug murw gebeukt, de geest vertrappt sloop hij nu het huis uit om het in brand te steken. En hij, Simon, was wel weggelopen, maar zijn moeder zou huilen, zijn vader zou haar troosten en zij zouden hem *vertrouwen*, ook nu. Geen uitzinnige furie bovenaan de trap, geen kapotgescheurde idealen, niets van de wanhoop en woede, die Arend zou veroorzaken, kon *zijn* vertrek ten gevolge hebben. En uit het slijk kwam hij ook niet. Er was iets in hem dat materiële ellende zwaarder vond wegen dan de onweegbaarheden van zijn geestelijk leed. Hij was jaloers op Arend en hij wilde het liefst diens verleden annexeren en zijn eigen toekomst ongerept laten. Arend had recht, dat in feiten kon worden uitgedrukt, hij, Simon, moest bij zichzelf komen aandragen met zijn machteloze paradox en met de overtuiging dat ouders altijd gehaat moeten worden, alleen omdat zij ouders zijn.

Met een ruk brak hij zijn gedachten af. Was hij dan gek? Was die hele jaloezie op Arends ouders niet een laffe vertedering voor zijn eigen ouders? Probeerde zijn gevoel hem in de luren te leggen? Met wortel en tak zou hij die vertedering uit moeten roeien. Objectief gezien waren zijn ouders even erg als die van de vriend, zij hadden hem geterroriseerd met hun liefde, hem gekweld

met hun goedheid, zij waren waardeloze, moerassige burgerlui die hij haatte en verachtte en die als insecten vermorzeld moesten worden.

Op dat ogenblik haatte hij intensief.

Toen Arend de hoek omkwam, had hij alleen nog maar lief. Met enige tederheid merkte hij op hoe smal en taai de jongen was, die hij met een koffer in de hand zag naderen. Het was zo duidelijk dat hij onder een zware druk leefde, want zijn pas was altijd aarzelend en ingehouden, maar er school ook iets edels in die voorzichtigheid, een soort aristocratische bewustheid of althans de schijn daarvan. Simon voelde zich ontroerd bij de aanblik van die smalle gestalte en hij liep op zijn vriend af, onzeker hoe hij zich zou uiten: een slungelige jongen met een scherp, Joods gezicht, een bril en zwart, golvend haar, die nog geen eenheid had kunnen maken van zijn verschijning. Zijn handen en armen schoten telkens uit en toen hij die paar passen te snel aflegde, struikelde hij bijna, herstelde zich geschrokken en met kloppend hart en sprak toen met een onbeheerste, hoge stem: ‘Ben je daar eindelijk!’

‘Het is precies half drie.’

‘Ik sta al een half uur te wachten.’

Ze stonden nu samen onder de lantaren en in een plotselinge verlegenheid keken zij elkaar niet aan, maar staarden over de lege straat waar de starre lichtcirkels van de lantarens voor de zenuwen van Simon iets beklemmends hadden. ‘Ik kan niet tegen dat licht, laten wij weggaan’ zei hij en hoorde met spijt dat hij weer over zijn eigen neurasthenie praatte. ‘Hoe was het, hebben ze iets gemerkt?’ vroeg hij dus onmiddellijk daarna en tegelijk begon hij langzaam op te lopen.

‘Het ging idioot gemakkelijk, hoe is het met jou gegaan?’ vroeg Arend.

‘Ze hebben niets gemerkt.’

Beiden vroegen zich af of dit dan alles was: een ontsnapping zonder opwinding, een ontmoeting zonder de mogelijkheid tot de juiste woorden en gebaren, een zwijgzame wandeling door een levenloze straat onder een warme, maar allerminst bevrijdende hemel. Simon, om een snel gereed liggende wrevel weg te drukken, probeerde het met wrangheid. ‘Door deze straat loop je naar het leven’ zei hij, maar hij hoorde wel dat dit choquerend en onjuist was en daar niets hem erger beklemde dan fouten in zijn eigen rol, voelde hij zich zeer ongelukkig. ‘Heb je het briefje neergelegd?’ vroeg hij haastig.

‘Nee’ was het schuchtere antwoord, op de toon gesproken van iemand die schuld bekent.

‘Dat is misschien wel verstandig’ zei Simon, ‘het was toch maar overdreven.’ Hij zei dit uit zelfkwellerij, want hij had het briefje opgesteld. ‘Ik heb het mijne wel neergelegd’ ging hij verder en uit pure lust om zijn gevoel van eigenwaarde nog dieper te kwetsen citeerde hij het met ironische pathetiek: ‘Zoek mij niet, ik zoek mijzelf.’

Tot zijn verrassing lachte Arend vrij onbevangen. ‘Wat gek eigenlijk om er nu zo mee te spotten’ zei hij, ‘je vond het toch eerst zo'n mooie zin.’ ‘En het *is* een mooie zin’ voegde hij er snel aan toe.

De stem van Simon klonk hoog en geaffecteerd door de stilte, het was, naar hij tot zijn afschuw hoorde, de typische stem van de intellectueel: ‘Hoe naïef mijn vriend om dat gek te vinden. Begrijp je dan niet dat iets moois bespottelijk is in een lelijke omgeving? En de hei-

lige waarheid, binnengevoerd in het huis Spelbreker, ziet eruit als aanstellerij.' Hij zweeg even. 'Dat is feitelijk waarom ik ben weggelopen' zei hij toen zachtjes. En terwijl hij van zijn vriend wegkeek, praatte hij snel en hartstochtelijk maar nog steeds met die pedante stem verder: 'Ik ben misschien maar een beroerde estheet, maar dat lelijke kon ik niet langer verdragen. Ik kots van dat huis, van die schijnheiligheid, van die smeerlapperij.'

Arend luisterde er met ontzag naar. 'Je kon het er niet uithouden' zei hij om zijn bewondering te uiten.

Simon schudde het hoofd. 'Het is er stijlloos' zei hij, 'en je kunt van stijlloosheid alleen maar houden op een ironische manier, bijwijze van zelfspot. Ach verdomme' riep hij uit, gekweld door een herinnering en door de pedanterie van zijn uiteenzetting, 'ach verdomme, je moet er alleen niet in hoeven te stikken.' En toen ging hij weer rustiger verder: 'Ik heb van die herinneringen waarom ik wel kan huilen. Toen ik dertien was, wilde ik niet dat mijn moeder mij naakt zag en dat mens snapte dat helemaal niet. Ze kwam een keer binnen terwijl ik net stond te bekijken hoeveel haar er op mijn buik groeide. En weet je wat ze toen zei? Toen zei ze: Je wordt al een heel mannetje, Siempie.' Hij lachte lelijk en hard. 'En daarom loop ik weg' zei hij pathetisch, schaamde zich voor die pathetiek, schaamde zich voor de anekdote en ging zich innerlijk heftig wijden aan het geruststellen van zichzelf.

Arend zweeg. De anekdote deed hem weinig. Hij had in zijn leven nog geen gelegenheid gehad om op grond van dit soort ervaringen te haten en lief te hebben, zijn problemen waren reëler. Maar al begreep hij de opwindingen van zijn vriend allerminst, hij bewonderde ze

omdat ze op een hoger plan stonden dan zijn eigen moeilijkheden. Vertederd door het sentiment van de bekentenissen liep hij verder en diepte toen uit zijn eigen ervaring iets op dat niets met de uiteenzetting van Simon te maken had, maar waarvan het vertellen als beschamende daad van zelfvernedering op dezelfde hoogte stond. ‘Ik word gekweld door een herinnering’ zei hij in de terminologie van zijn vriend. Maar omdat die herinnering hem werkelijk kwelde, ging hij op zijn eigen, stillere manier verder en omdat hij zich zo schaamde, bloosde en stotterde hij: ‘Ik heb je verteld van dat gesprek met moeder en van mijn zusje dat voor me heeft gevochten. Drie jaar geleden is ze gezakt voor haar toelatingsexamen en toen heeft moeder haar een pak slaag gegeven. En toen was ik ook in de kamer en toen heb ik zitten kijken en mijn handen voor mijn ogen gedaan en ik heb nog gegriend ook. Is dat nou niet laf?’ Simon hoorde het kinderlijke in de laatste vraag en voelde dat hij zijn vriend lief had. Maar tevens repte in hem sensatiezucht en ontucht en met de nonchalante voorzichtigheid, waarmee men iets vraagt als men met kloppend hart antwoord verwacht, vroeg hij: ‘Heeft ze haar erg geslagen?’ Zijn verbeelding wond hem op en tevens walgde hij weer van zichzelf die zich in die stille zomernacht, sprekend van hart tot hart, liet afleiden door perversiteiten.

‘Ja’ zei Arend kort. De scène viel buiten de dingen die hij kon bekennen. Simon echter voelde zich doorzien en afgebekt en zweeg opnieuw. Hij poogde wanhopig een afstand te scheppen tot zichzelf.

Het was geen bevrijdende zomernacht. Hoewel er eigenlijk geen wolken waren, hing er vocht onder de

sterren, een broeierige damp die het zweet traag uit de poriën dreef. Zonder wind, doortrokken door die onzichtbare wasem van vocht, drukte de nacht op de stad, die zich verweerde met venijnige, elektrische lichten en toch niet meer wist te bereiken dan dat een ander waas van vochtig licht vlak boven de huizen hing. In de uitgestorven straten waar de jongens liepen klonken hun stappen luid en opgejaagd, hoe kalm zij hun voeten ook neerzetten. Er was geen helderheid in het licht, noch in dat van de sterren, noch in dat van de lantarens en toen zij uit de stille straten waar zij doorheen waren gelopen op de Schiedamse Dijk kwamen, was er geen helderheid in het uitslaande rode licht van de kroegen. De stad dreef haar stilte op de spits in rumoeren die geen eenheid wilden vormen, maar geïsoleerd en nuchter door de verschillende deuren heenbraken. Sentimentele, harde muziek die toch als iets vaags in de oren van de jongens doordrong, schreeuwen die niet beantwoord werden, gelach dat redeloos opklonk en direct na het hoogtepunt afbrak. Ook de bewegingen op straat kregen geen verbinding met elkaar: een dronken matroos liep in zeer eenzame zelfbeschouwing te wankelen en toen een dicht opeen gedrongen paar hem passeerde, zagen zij elkaar niet eens. Een hond liep de jongens voor de voeten maar wilde er niet bijhoren; een vrouw die met een sigaret in de mond tegen een muur stond geleund riep hen toe zonder een contact tot stand te brengen. En de kroegen zelf, verspreid over de straat, met open deuren en dichte gordijnen, deden stuk voor stuk of de andere niet bestonden.

Simon voelde zich verlegen tegenover het zinloze stadsgezicht en omdat dit gevoel zijn volwassenheid ernstig afbreuk deed, zocht hij naar iets dat de situatie veran-

derde. Er was niets. Het gesprek over ervaringen van pijnlijke aard kon niet worden voortgezet zonder nog grotere schaamte te verwekken, zij waren nog te dicht bij het ouderhuis om met vol profijt over hun mannelijke toekomst te spreken. ‘Doe je bek eens open’ zei hij tegen zijn metgezel, maar deze, teruggevallen in de onzekerheid van hun eerste woorden, wist niets anders dan: ‘Wat is het hier stil!’

Simon nam een besluit. ‘We gaan een biertje drinken’ zei hij, maakte een zwenking, schoof een gordijn opzij en stapte, gevolgd door Arend, een kroeg binnen.

Het was er niet erg druk en de luide grammofoonmuziek klonk er eenzaam. In een hoek zaten een paar mannen en vrouwen zachtjes en indringend met elkaar te praten of ze het over beslissende problemen hadden, op een krukje hing een zware vrouw, achter de toonbank stond een witgepleisterd mens tegen een achtergrond van een rosegepleisterde muur. ‘En de heren?’ vroeg zij nonchalant, terwijl zij met een lap over de afdruiplaat van de bierpomp veegde.

‘Twee Pils’ zei Simon.

De glazen werden met een smak voor hen neergezet. Simon dronk uit het zijne met de techniek van de dorst, Arend met onvolwassen voorzichtigheid en hetzelfde verschil school in hun zitten: Simon hing met gevouwen armen over de toonbank, Arend zat rechtop op zijn kruk en als hij rondkeek, schoot zijn blik onmiddellijk verder zodra hij de ogen van een ander trof. Maar Simon voelde zich herstellen en dezelfde hoge, pedante intellectuelenstem die hij in de nachtstilte had verfoeid klonk hem nu vertrouwenwekkend en interessant in de oren. Hij praatte scherp tegen de muziek in, zo zachtjes dat ook de onverschillige buffetjuffrouw hem niet

kon horen en boog zich dicht naar Arend toe. ‘We praten veel te veel over het verleden’ zei hij moedig, ‘we moeten over de toekomst praten. Met thuis heb ik afgedaan. Jij niet?’

Arend zei ‘Ja’ maar hij meende het niet. In deze ongewende entourage, opgewonden en slaperig, kwam de kentering van de dapperheid die hem zijn moeder had doen weerstaan en hem vergund had om weg te lopen. Hij had wel kunnen huilen zo redeloos moe en verlaten voelde hij zich en naar niets verlangde hij meer dan naar huis, naar zijn bed, eigenlijk ook naar zijn moeder. Zijn vertrouwen in de verafgode vriend was zonder reden weggesmolten en hij zag de toekomst bijzonder zwart in. Hij luisterde amper naar wat Simon voor mannelijks over die toekomst te berde bracht en midden onder een zin van de ander zei hij plotseling peinzend: ‘Zou ze het al gemerkt hebben?’

‘Wie?’ vroeg Simon.

‘Moeder.’

‘Wat kan jou dat schelen?’

‘Ze zal zo schrikken.’

Op het leugenachtige van deze verklaring ging Simon niet in, zijn antwoord klonk echter nijdig en opgewonden. ‘Je lijkt wel gek’ zei hij, ‘nu zal je nog medelijden met dat mens hebben. Heeft ze ooit medelijden met jou of met je zusje gehad? Heeft ze je je leven lang niet gepest? Jouw positie ten opzichte van je ouders is volkomen ideaal en nu zit je als de eerste de beste dwaas te snikken om je moeder. Je moet haar haten, anders niets.’

Arends verweer bleef de leugen consequent volhouden. ‘Ze is toch mijn moeder’ zei hij.

‘En wat dan nog? Je vader is met zijn dikke lichaam op

een nacht boven op haar geklommen, ze hebben een beetje gezweet - en ik wil wedden dat ze een nachthemd aanhadden - en toen ben jij gemaakt. Voor hun lol, niet voor de jouwe. Om het feit dat je ouders je geschapen hebben moet je hen niet dankbaar zijn, daarom moet je hen haten.'

'Ik begrijp niet waarom mijn positie ideaal is.'

'Als er iemand vrij kan zijn, ben jij het. Jou hebben ze kwaad gedaan. Ze hebben je mishandeld en je hoeft de haat om je geboorte niet te laten overstelpen door lieve herinneringen. Jij kunt volkomen consequent leven en zonder scrupules wraak nemen. Ik wil je wel zeggen dat *ik* jaloers op je ben.'

'Wat we nu gaan doen, Arend' zei hij lokkend, 'is eerlijk leven, zonder die leugens van het ouderlijk huis. Vanuit de haat voor onze kindertijd moeten wij leven, niet vanuit de liefde! Haat het verleden, bemin de toekomst! Om wat we achterlaten hoeven we toch werkelijk geen tranen te laten! Nu gaan we onze eigen wereld opbouwen, die smerigheid heeft afgedaan. Genieten gaan we...' Hij hoorde dat het retoriek was.

De vrouw op het krukje aan de toonbank was opgestaan. Zij schoof haar dikke lichaam in de richting van de twee jongens en terwijl Simon, klaar met zijn lofzang op het leven, enigszins wrevelig voor zich uit staarde, kwam zij zo dichtbij dat hij om moest kijken. Een gezicht als een masker - tot origineler kenschetsing was hij niet in staat. Een mond, omgeven door oranjerood dat de grens van de lippen sterk had overschreden, pappige, witgepoederde wangen met in het midden vlekken van hetzelfde oranje, een laag voorhoofd bedekt met natte, kroezende lokjes, een spitse neus en porse-

leinachtig blauwe ogen, die achteloos wegzonken tussen al die kleuren. Zonder veel nervositeit keek Simon de vrouw aan die op het krukje naast hem schoof en met een schorre, brutale stem vroeg: ‘Heb je niet iets te drinken voor me, meneertje?’

Simon was principieel voor hoeren en hij was aan de opvoeding van zijn vriend verplicht dat te bewijzen. ‘Wat wou je hebben?’ vroeg hij daarom en dit keer vervloekte hij zijn hoge stem weer, want zij klonk geaffecteerd bij het wulps bewegende gepraat van de vrouw. ‘Geef mij maar een glaasje triplesec’ was het antwoord en Simon, pogend zo laag en nonchalant mogelijk te praten, riep: ‘Juffrouw, één triplesec.’

De buffetjuffrouw, die tegen de muur stond geleund met de achteloosheid van volstrekke verveling, slofte nader, veegde met haar slonzige routinegebaar over de druiplaat naast de bierpomp en schonk uit een fles vol etiketten, ruw en van te grote hoogte, rood vocht in een glaasje. ‘Motten de heren zelf niet nog wat drinken?’ vroeg ze verveeld maar dringend, ‘een glaasje likeur, een glaasje klare?’

‘Wil jij nog wat, Arend?’ vroeg Simon aan de vriend die verlegen voor zich uit zat te staren en alles bedierf door blozend neen te knikken.

‘Kom, u lust nog wel het een of ander’ lijmde de vrouw en keek Arend aan uit slaperige maar slimme ogen, ‘een cognakkie zal u opkikkeren, nietwaar?’

‘Twee cognac’ zei Simon, ‘en wilt u zelf niet wat drinken?’

‘Als u het permitteert,’ zei de vrouw.

Zij hingen met zijn vieren aan de bar, terwijl achter hen het gewichtige gefluister van de andere groep bezoekers werd voortgezet. De dikke hoer leunde tegen

Simon aan, die zich poogde op te zwepen tot begeerte maar die alleen kon walgen. Het achterwerk dat zijn lichaam raakte, de boezem die hem telkens naderde, de arm die achter zijn rug om een pappige hand op zijn rechterschouder legde, de stank van poeder, nagellak en zweet, boezemden hem weerzin in. Hij wilde dit niet erkennen. De conventie van zijn amoraliteit dwong hem tot beantwoording van de toenadering, tot opschikken naar links en een gebaar waarmee hij zijn hand in de schoot van de vrouw legde. Het was enkel conventie die hem dreef: zijn begeerte ging niet verder dan zijn eigen onderbuik en zijn liefde ging, buiten seksuele wensen om, naar de schuchtere Arend die radeloos en geïnteresseerd naast hem zat.

‘Je bent een lieverd dat je me een glaasje geeft’ zei de hoer met schorre wellustigheid.

‘Het zijn allebei lieverds’ zei de buffetjuffrouw, maar haar spraak miste het vervoerende, zingende, prikkelende en de manier waarop zij Arend aankeek en poogde hem over de hand te aaien was stijlloos.

Arend schrok terug: hij was hier niet aan toe. ‘Moeten we niet eens gaan, Simon?’ vroeg hij met een benepen stem, die hem evenzeer verraste als het stellen van de vraag zelf; hij had niet gedacht zijn mond nog open te durven doen.

‘Nou het net gezellig wordt?’ zei de buffetjuffrouw en probeerde verleiding in haar stem te leggen zonder verder te komen dan een klank van gezanik.

‘Nou je vriendje en ik net zo lekker bij elkaar zitten, hè lieverd’ zei de andere vrouw en wreef met haar borst naar Simons hand, die dood in haar schoot lag, maar nu, als op bevel, langs haar rok begon te tasten en spoedig weer impotent bleef liggen. Hij moest iets doen, be-

sefte hij en hij vroeg: ‘Hoe heet je?’ alsof hij een pistool afschoot.

‘Zeg jij maar Molly’ zei de vrouw, ‘want lekker mollig ben ik wel hè liefje? En hoe heet jij?’

‘Simon’ zei hij.

‘Dan zeg ik Siempie’ zei de vrouw, ‘je bent mijn lekkere Siempie als je me nog een glaasje geeft.’

Zonder de bestelling af te wachten greep de buffetjuffrouw de fles en liet een plas vocht in het glaasje vallen. ‘Zal ik voor de heren ook nog maar eens inschenken?’ vroeg ze en toen Simon vaag knikte schonk zij de glaasjes, waar de jongens pas een enkel slokje uit hadden gedronken, zo ruw bij dat de drank eruit golfde.

‘Als Siempie maar niet te veel drinkt’ zei Molly en schoof haar rok hoger op, zodat Simons hand plotseling door de dunne stof bedekt werd, zich belachelijk voelde, zich terugtrok en de blote huid betastte.

‘Dat kan jou zeker wat schelen?’ zei hij cynisch.

‘Natuurlijk kan mij dat wat schelen’ zei de vrouw, ‘als je te veel drinkt kan je niet met me mee strakjes en ik heb juist zo'n schik in je.’

‘Maar hoe kom je erbij dat ik met je meewil?’

‘Als je mij nou’ giechelde de vrouw, ‘wie zou d'r nou niet met Molly meewillen?’

‘Ik bijvoorbeeld.’

‘Jij niet met me mee? Zo'n lekker mannetje? Siempie!’ De jongen zweette van warmte en inspanning. Het gewriemel aan zijn lichaam, dat hij verplicht was met gewriemel te beantwoorden, kon hij nauwelijks verdragen, maar het vooruitzicht om gedwongen door zijn principes deze vrouw te volgen en te doen waartoe hij zich niet in staat wist, beklemde hem zo, dat hij zich losmaakte uit de omhelzing, met een reeks onbedoelde ge-

baren. Die andere conventie, van volwassen gentleman, kwam hem te hulp. Voordat de vrouw hem opnieuw kon omvangen, stond hij al op - onmiddellijk door Arend nageaapt - haalde een tientje uit zijn zak en zei met de hoge stem, die hem dit keer weer voldoende pedant en hautain leek: 'Dat is zeker wel genoeg.' Hij legde het papiertje op de toonbank, zei: 'Kom mee, Arend' en liet de ander, die zich snel en op de achtergrond gereedmaakte, het eerst door het gordijn naar buiten gaan.

'Krijgt Molly nou niks van je, Siempie?' zei het dikke wijf en toen hij niets antwoordde dan 'Goeienacht' hoorde hij haar tegen de buffetjuffrouw zeggen: 'Hij is bang dat hij het niet klaarspeelt.'

Toen sloeg het gordijn dicht en alleen de harde muziek drong gefilterd naar buiten. Maar daar stond Arend, een beetje hulpeloos. Simon legde de arm nadrukkelijk over zijn schouder.

'Wat gaan we doen?' vroeg Arend. Ze liepen verder door die katterige plezierstraat, te snel voor hun doelloosheid, maar beiden opgelucht omdat ze de kroeg achter zich lieten.

'Langzamer lopen' zei Simon, 'we hebben niet bepaald haast.'

'Ik zal blij zijn als we die straat uit zijn.'

'Ben je dan bang voor het verleden?' Simon sprak opgewonden en gejaagd: 'O, laten we toch alleen aan de toekomst denken en niet altijd aan dat vervloekte verleden. We lopen maar weg, eerst van huis, dan uit een kroeg en hoe harder je loopt, des te gemakkelijker achterhaalt dat verleden je. Wat zijn we toch een slappelingen!'

‘Jij niet, Simon.’

‘Ik juist. We hadden met die hoer mee moeten gaan.’ Hij nam zijn arm van Arends schouder en maakte een beweging of hij terugwilde.

‘Doe niet zo idioot, dat vieze wijf.’

‘Niets viezer dan jouw of mijn moeder.’ Maar de beweging had net zo min consequenties als de uitspraak, ze sloegen een hoek om en kwamen in smalle straten, waar pakhuizen overbelicht werden door lantarens die met starre heftigheid hun plicht deden.

‘Waar gaan we heen?’ vroeg Arend.

‘We kunnen pas tegen vijven op onze kamer zijn. Hoe laat is het?’

‘Vier uur.’

‘Laten we een beetje rondlopen.’

Ze liepen nu nog maar langzaam. Daar het al vaag licht ging worden en de beklemming van de vochtige hitte door een begin van wind uit elkaar werd gewaaid, konden hun moede lichamen zich enigszins herstellen. Toen zij bij de Boompjes kwamen en uitkeken over de rivier, voelden zij zich tamelijk helder. Het was de starre wakkerheid na een overwonnen slaap, een loden gevoel, geestdriftig over het misverstand dat het wel vliegen kan. En toen zij op de kade zaten, de benen boven het water waar een dunne nevel met grillige gebaren overheen trok, hadden zij het koud. Rillend keken zij uit over het riviergezicht. De hitte maakte boven de golven plaats voor de nevelige kou, die duidelijk stomend optrok. In het oosten begon een dageraad, nog heel onzeker, of een dof voetlicht schijnsels wierp op een donker scherm. Maar de hemel brak, er werden wolken zichtbaar en koud licht. Traag stroomde de rivier tussen bouwsels die laag schenen achter het water en onder

de hemel. Een sleepboot trok een zeeschip langzaam de rivier op, over de brug daverde een trein, het water kabbelde tegen de kademuren.

Het was moeilijk om op dit naaktste uur van de dag het gevoel van eigenwaarde niet te verliezen. Simon, over het water starend met gloeiende ogen, zei na een stilte: 'Ik weet waarom ik mijn vader haat, hij begrijpt me.'

Arends zwijgen was een wat lusteloze vraag.

'Ik wil niet begrepen worden' zei Simon hartstochtelijk, 'waar we ons in de eerste plaats tegen moeten verzetten is tegen het handboek. Ze hebben ons ingedeeld, ze hebben ons verpletterd met psychologie zoals ze daar alles mee verpletteren. Ik wil niet gevangen zitten in een hoofdstuk. Ze denken, dat het in de ontwikkeling ligt en dat het wel bijtrekt. Maar ik wil niet dat het bijtrekt. Ik wil iets onherstelbaars doen waarvan ik de consequenties mijn leven lang moeten dragen.'

'Maar wat wil je dan doen?'

'We moeten een ziekte oplopen of een moord plegen.'

'Waarom dan toch?'

'Nergens om.' Simon sloot de gedachtenvlaag nors af. 'We zijn toch weggelopen om te leven als oorspronkelijke mensen' zei Arend en deed zijn best om zijn rauwe, al te jonge bas aan te passen aan de grote woorden. Maar het was het uur van inzicht en Simon verwierp zijn theorie. 'We zijn weggelopen om tegen de schreef in te gaan' zei hij.

'Ik kon het niet langer uithouden.'

'Jij niet...' Het was het oude punt en Simon, die zich de hele nacht verscholen had achter zijn jaloezie op Arend, schoof de constructie nu oververzadigd en nijdig weg. 'Jij niet, maar ik wel. Ik ben alleen maar weg-

gelopen om de handboeken consequent te maken. Ik had geen werkelijke reden.'

'Wel waar. Je kon er niet langer tegen. Wil je ineens niet meer vrij zijn?'

'Ach Arend, wat moet ik doen met die vrijheid?'

'Je zei dat we alles moesten afbreken.'

En toen kreeg de theorie Simon weer te pakken. Hij fleurde op en begon aan het vernietigen van alle waarden om te zien of op die lege aarde het een of andere plantje zou willen groeien en welk plantje het zou zijn. En terwijl hij daaraan dacht en daarover, gesteund door Arend, praatte, keek hij telkens naar zijn vriend die ernstig en kinderlijk voor zich uit tuurde en hij voelde dat hij de ander liefhad en hem zou willen omhelzen, maar zonder hem aan te raken.

2

De kamer, waarin Simon en Arend logies hadden gevonden, was klein en onzindelijk, een pijpenla met een tweepersoonsbed dat bijna de hele breedte in beslag nam, een tafeltje met wasbak en waterkan en twee wankel houten stoelen. Het behang met een tamelijk opgewonden bloemenpatroon was gelukkig nogal verschoten, maar wat de jongens bijzonder intrigeerde was een grote vetvlek dicht bij de deur, op de muur tegenover het bed. Die vlek was kennelijk ontstaan doordat iemand herhaaldelijk en intensief met zijn achterhoofd tegen het behang had geleund, maar hoe kon iemand dat doen? Het bed kon niet aan die zijde van de kamer hebben gestaan, want dan zou de deur niet open hebben gekund, voor een stoel was daar geen plaats en het was toch moeilijk in te denken dat een klein persoon - een kind of een dwerg - onder dwang of uit eigen beweging dag in dag uit tegen die muur had gestaan.

Hoewel, het huis leende zich voor zonderlinge standen. Het bevond zich in de havenbuurt tussen pakhuizen, kroegen en nette woningen en vertoonde aan de straat enkel een smalle, wat vooroverhellende gevel met dichte ramen en onderaan de etalage van een sigarenwinkel. In die kleine, met stof doornevelde etalage lagen een dikke kat en een paar pakjes Fifty Fifty overspikkeld met vliegenpoep slordig door elkaar en het was maar gelukkig dat de winkel geen rookwaren verkocht, want met zo'n etalage kan de omzet niet groot zijn. Wie de deur opendeed om een pakje Fifty Fifty te kopen, zag dat het rinkelende belletje geen winkelier het houten trapje aan het eind van de ruimte afriep maar een of

ander zwaar beschilderd, matig gekleed vrouwspersoon dat hem verleidelijk toegiechelde.

De eigenares van dit pand kwam bijna nooit in de winkel, zij zat in de achterkamer die uitzicht gaf op de verkoopruimte en regelde daar haar zaken. Wanneer een klant haar spreken moest, kon hij het trapje oplopen. Zo was Simon Spelbreker daar een week geleden op advies van een bijzonder wereldse gymnasiast naar boven gegaan en had aan de vrouw gevraagd of zij voor een week een tweepersoonskamer kon verhuren. Zij had aan een amoureuus avontuur gedacht en aan de noodzakelijke geheimhouding en bij vooruitbetaling de zeventig gulden geëist die die week zou kosten. Simon had betaald.

Maar toen er die morgen twee jongens het winkeltje binnenkwamen, wankel van de slaap, was zij persoonlijk het trapje afgedaald en een uitvoerig betoog begonnen. Groot, gevuld, met een flink beschilderd, kijfachtig gezicht en met geblondeerd haar stond zij voor de jongens als een nieuwe vijand, terwijl dezen in hun murwe vermoeidheid smachtten naar de moederlijkheid van een bed. 'Ja hoor eens' begon zij een rad, hoofdzakelijk tot Simon gericht betoog waarin zij duidelijk maakte dat het zo niet ging, dat een jongen iets anders was dan een meisje, dat zij niet voor niets gevangenisstraf riskeerde, dat minderjarigheid van een man en een man veel erger was dan minderjarigheid van een man en een vrouw en dat zij de prijs van haar kamer verdubbelde. Simon had betaald.

Toen kwam de slaap tussen de onfrisse lakens in de benauwde hitte van een zomerse achterbuurt. Zij sliepen spoedig in, maar het ontwaken tegen de avond in het bed, waar zij elkaar met moeite konden ontwijken, was

weinig opwekkend en toen Arend het raam had opengestoten bracht de hete buitenlucht een stoom van kokend voedsel mee, een geur van gebraden vlees en iets onherkenbaars dat associaties opwekte met vocht en schimmel. Het vermoeide, doelloze opstaan was evenmin opwekkend; over het zitten op die twee houten stoelen, het langzaam praten en geld tellen lag een mengsel van nostalgie en toeristische vreugde dat de jongens verwarde, omdat zij zo graag een van beide hadden gekozen. Door het huis klonken vele geruchten: gepraat, geloop over de trap, gescheld, gerinkel; van buiten klonken diezelfde geluiden, aangevuld met kindergebler en mattengeklop.

Arend, die voorzichtig en onbewust grillige figuren tekende in het laagje stof op de vensterbank, bracht het gesprek op de werkelijkheid. ‘Met vijftig gulden houden we het niet lang uit’ zei hij ‘en ik vraag me af of we het in dit kamertje helemaal wel lang uithouden. Ben jij ook zo melig?’

Simon antwoordde met een zekere wrevel: ‘Morgenavond om zes uur komt Josef met de paperassen. Zolang zul je het uit moeten houden.’

‘Maar weet je nou wel heel zeker dat Josef komt?’

Arend praatte voorzichtig om zijn vriend niet te kwetsen en toch wantrouwend. ‘Ik begrijp nog altijd niet goed waarom we die papieren niet meteen mee konden krijgen.’

‘O God Arend, wat heeft het nu voor zin om dat altijd nog niet goed te begrijpen. Als je hem eergisteren nog voldoende vertrouwde om weg te lopen, moet je hem nu toch voldoende vertrouwen om te kunnen wachten.’

‘Ik ben bang’ zei Arend.

‘Angst heeft geen zin.’

‘Ik word er niets dapperder door wanneer ik mij bedenk dat angst geen zin heeft.’

‘Wat wil je dan? Naar huis gaan soms?’

Arend was het moedigst die avond. ‘Ik heb honger’ zei hij, ‘we moeten eens iets te eten zien te krijgen.’

Er was moed voor nodig om dit hardop te zeggen, want om aan eten te komen moesten zij iets ondernemen en het huis met zijn eigenares leek hun geheimzinnig en angstaanjagend. Simon erkende de moed met enige schaamte, maar hij was te murw om nu met een groot, gentlemanlike gebaar de taak op zich te nemen. ‘Ga dan wat te eten halen’ zei hij nonchalant en wegwerpend.

Arend zweeg en bleef zitten. Zij hoorden een gestommel op de trap en enig gegiechel, maar hij wist niet of hij nu juist wel of juist niet de kamer uit moest gaan om informatie in te winnen. Toen het gestommel hun kamer voorbij was gegaan, besloot hij tot niet. Hij wachtte tot Simon iets zou zeggen, maar Simon wist, dat als hij iets zei, het zijn afwachtende pose zou schaden, en daarom zweeg hij. ‘Dan ga ik maar eens kijken’ zei Arend met nonchalante dapperheid.

Op de donkere, smalle gang was niets te zien. Het leek er, ook in het duister of wellicht dank zij het duister, onzindelijk en de trapleuning waarop hij steunde bij het afdalen voelde zo vet en vochtig aan, dat hij zijn hand met een schrikachtig gebaar terugtrok. Zijn moed groeide terwijl hij naar beneden scharrelde, die moed uit wrevel en onverschilligheid want je kunt per slot op z'n ergst doodgaan en zo'n vaart zal het wel niet lopen. Een verdieping lager kon hij zich niet goed meer oriënteren - hij had haast geslapen toen hij voor het eerst dit huis binnentrad - en het heen en weer lopen door een

pikdonkere, doodstille gang, zonder te weten waar de trap was, bekleemde hem. Hij dacht er even over om op een deur te kloppen, maar het zag er niet naar uit of zich achter die deuren levende wezens bevonden en wanneer dat wel het geval was, konden het toch nooit wezens zijn aan wie men om inlichtingen vroeg. Hij scharrelde wat rond en plotseling ging er een deur open waardoor licht en een vrouwengestalte naar buiten kwamen. Arend zag de vrouw als een mager silhouet tegen het licht, maar toen hij schichtig opzij keek zag hij dat tegenover die kamer de trap naar beneden liep.

‘Wat loop jij hier verdomme door de gangen te spioneren?’ riep de vrouw met een schor geluid, ‘wat ben jij eigenlijk voor een gozer?’

‘Ik logeer hier’ zei Arend verlegen, ‘ik kon de trap niet vinden, nu zie ik dat die daar loopt. Dank u wel.’ Hij liep snel de treden af terwijl de vrouw hard stond te lachen.

‘Hij logeert hier Jezus Christus’ brulde zij, ‘die snuiter ligt in de kost bij mooie Greta. Heb je al een kamer schat?’ schreeuwde zij hem met ironische verleidingskunst na, ‘moet je een nachie bij mij op de kamer pitten?’ Toen gooide zij de deur lachend weer dicht.

De paar treden bleken inderdaad uit te komen op de gang waaraan de kamer van mooie Greta lag en Arend was blij, zowel omdat hij het doel van zijn tocht had bereikt als omdat hij de bijnaam van de eigenares wist: een feit om in triomf aan Simon mee te delen. Wat hem betrof was de keuze tussen nostalgie en toerisme op de laatste mogelijkheid gevallen en in de nieuwsgierige, onverschillige stemming die daarbij behoort trad hij na vaag te hebben geklopt de kamer van de eigenares binnen. Zij stond te praten met een man, die gekleed in

een reusachtige overjas er hoogst onwaarschijnlijk uitzag, en zij keerde haar kijfachtige gezicht met een ruk naar de jongen om. Maar hij had de superioriteit van de onverschillige en trok zich niets aan van de nijdige uitdrukking in ogen en mond. Nonchalant zei hij: ‘Kunt u ons iets te eten bezorgen?’ en liet zijn blik rusten op een kleine brandkast die in dit elegant gemeubileerde kantoor het enige reële leek.

De vrouw antwoordde met de verwachte kijfachtigheid. ‘Ja zeg’ zei ze onhebbelijk, ‘het is hier geen restaurant, jullie kunnen toch wel ergens in de stad gaan eten zou ik zo zeggen.’

‘Dat wilden we liever niet doen’ zei Arend.

‘Jullie schijnen wel bang te zijn’ zei ze schamper en met een zekere schrik bedacht Arend dat hij zich misschien ernstig in de kaart had laten kijken. ‘Waarom? Ik kan toch niet weten of u maaltijden verzorgt of niet. Het kon toch net zo goed zijn dat u het wel deed?’ Zijn verweer leek hem erg aannemelijk en hij sprak het nadrukkelijk uit.

‘Een tientje de persoon’ zei de vrouw en toonde een trekking om de mond die Arend al meer bij haar had opgemerkt.

Hij begreep dat het verdacht zou zijn om op dit voorstel in te gaan. ‘Dan lijkt het me goedkoper om in de stad te gaan eten’ zei hij en liep terug naar de deur.

‘Je krijgt er morgen gratis en voor niks een ontbijt bij’ zei ze met de slagvaardigheid van een marktkoopman. Arend werd weer overvallen door zijn nervositeit en dorst niet af te dingen. Hij probeerde achteloos ‘Nou goed’ te zeggen en keerde zich om naar de deur, maar de vrouw riep hem onmiddellijk terug.

‘Hé, wacht eens effen’ riep ze, ‘boter bij de vis alsje-

blief, op krediet kan je bij mij niet vreten' en in haar opgehouden hand moest Arend de twee tientjes neerleggen. 'Je krijgt je prakkie zo boven' zei ze, maar hij hoorde het amper omdat hij de kamer al uit was en het bulderend gelach van de man in winterjas de belofte overstemde. 'Stik, inhalig rotwijf' mompelde hij beledigd en zocht zijn weg terug naar de kamer, waar Simon wachtte. Door deze nederlaag begon de nostalgie weer zwaar te wegen.

De nacht viel in. Met een aanmerkelijk luidruchtiger wordend leven in het huis, waar voortdurend trappen kraakten en waar stemmen fluisterend doorheen bewogen. Met koelte van lucht en licht die zelfs in hun kamer bemerkbaar was, hun gevoel van opgezwollenheid wegnam en de vlek op de muur langzaam egaliseerde. Na de slechte maaltijd waren zij aangekleed op bed gaan liggen en hadden gepraat over leraren, herinneringen, plannen, een opgelucht en opluchtend gesprek dat hun vriendschap minder beklemmend maakte. Maar bij het invallen van het duister kwam er een spanning over hen die Simon beter begreep dan Arend. De koelte die door het open raam naar binnen gleed deed aan als stilte, hoewel van overal radio's en stemmen opklonken; het duister dat niet dichter werd dan een schemer verdiepte haar. Zij lagen een tijdje zwijgend naast elkaar. 'Slaap je?' Simons stem poogde zakelijk te klinken.

'Neen, jij?' antwoordde Arend.

'We moeten ons uitkleden en gaan slapen' zei Simon.

'Ja' zei zijn vriend.

Zij bleven echter liggen en pas na enige tijd begon het gesprek opnieuw.

‘Simon!’

‘Ja.’

‘Ik ben blij dat wij hier samen zijn.’

‘Ik geloof dat we heel goed gedaan hebben.’

Hun gedachten raakten elkaar en over hen trok de nevel van rust, die komt als de volgende dag veraf lijkt door de tijdeloosheid van de slaap. De werkelijkheid was doorbroken, uiteengevallen in twee stukken van verleden en toekomst met daartussen dit heden zonder tijd.

‘We hebben nog alleen maar elkaar’ zei Simon.

‘Ja.’

‘We moeten gaan slapen.’

‘Ja.’

Weer begon het gevoelige zwijgen.

Simon was de eerste die zich eraan onttrok. Hij geeuwde zo grof mogelijk, gooide met een zwaai zijn benen uit het bed, stond op en begon zich stommelend uit te kleden. Terwijl hij zijn kleren op een stoel legde dichtbij het open raam, keek hij naar buiten tegen een muur die over een leeg tuintje heen beschenen werd door het uitslaande licht van de ramen naast, boven en beneden het hunne: een vage, ingewikkelde schijn die de overdag kale muur nors en ruïneus maakte door de willekeur van licht en donker. Naast die muur, de zijkant van een pakhuis, stonden lage en hoge huizen door elkaar, met vervallen balkonnetjes en lichte ramen daarachter. Een man hing over een van die balkonnetjes achteloos te fluiten, beneden hem sloegen golven van hel licht verwoestend over een weerloos kale tuin, naast hem zag Simon door wijd geopende balkondeuren een aantal mensen om een tafel zitten. En dit hele panorama van door elkander gegroeide stenen, vastgekleefd aan

de andere en aan de grond in een walgelijke monsterbloei, een gezwel dat de ogen pijn deed, was verzacht en verzoet door de zomernacht, waarin hitte en koelte, elektrisch licht en hemellicht, stank en bovenaardse geur, vogellied en grammofoonmuziek hun sentimentele huwelijk waren aangegaan.

Als een walm sloeg Simon deze sentimentaliteit tegemoet. Hij trok zijn ondergoed uit en stond een ogenblik naakt voor het open raam, luid denkend om in zijn binnenste de conventie van gevoel die hem met natte dweilen in het gezicht sloeg te onderscheiden van het echte gevoel dat hem de tranen in de ogen dreef. 'Ik stel me aan' dacht hij bijna hardop, 'die zomernacht is een leugen,' maar hij kon niet meer uitmaken wat van buiten en wat van binnen kwam: de nostalgie en de liefde. Het kwam alles van binnen en het kwam alles van buiten, het was conventie en het was beleving, een modder van door drek vertroebeld water waar hij vol afschuw in staarde. 'Kon ik maar weten wat ik voelde' dacht hij met een retoriek die hem ook alweer onzuiver voorkwam. 'Kon ik maar weten wat ik voelde...'

Arend was intussen opgestaan. Terwijl hij vanuit zijn bed naar Simon had liggen kijken, was hij steeds meer van hem gaan houden. De magere, nerveuze figuur die zich uitkleedde, de jongen voor het raam, waar het verwarde licht een matwitte teint aan gaf, dwongen hem tot een of andere daad. Hij wist echter niet wat voor gevoel er in hem klopte, hij had geen ervaringen dan uit zijn kindertijd en hij streefde amper naar verrijking. Hij liet zich stil uit bed glijden en kroop vol ingehouden plezier op handen en voeten naar het raam, een kind dat voor hond speelt. 'Woef!'

Het geluid beneden Simon brak alle zelfbespiegeling af,

hij keerde zich naar het hoofd dat de jongen hem in die gekke houding van viervoeter aanhankelijk toestak. Gevoel of sentimentaliteit? Liefde of zomernacht? Hij was bijna in tranen uitgebarsten, zo hulpeloos voelde hij zich. Zijn hand trilde toen hij de kleine komedie even meespeelde en de kop van het dier aaide. ‘Walgelijk’ dacht hij, ‘je bent gek’ en verzette zich tegen de opdringerigheid van dit alles, maar het was nutteloze praat op de achtergrond, want intussen aaide hij niet alleen de haren maar ook de rug. En bij de rug kon het niet blijven toen Arend de rol van hond aflegde en bevend opstond. Simon dacht ettelijke malen triomfant en duidelijk: ‘We doen iets onherstelbaars.’

De morgen maakte die onherstelbaarheid wat minder aangenaam. Zij zouden allebei graag in bed zijn blijven liggen, maar de hitte en herrie dwongen hen om op te staan. In bed konden zij zich houden of zij niets met elkaar te maken hadden, al raakten hun lichamen elkaar; toen het echter onmogelijk werd om te doen of zij sliepen, konden zij zich beter aankleden. En toen was de groezeligheid van de lakens weer aanwezig, de vlek op de muur en de kleine waskom met een barst. Arend was doezelig en schaamde zich. Simon had een kater. Hij haatte zijn vriend. ‘Haal je water?’ zei hij nors toen Arend zich had gewassen en aangekleed en verlegen naar buiten staaarde.

‘O ja’ zei deze, ‘sorry’ en liep geagiteerd met de kan naar de w.c.

Simon haatte zijn manier van lopen. ‘Wat is het weer godvergeten warm’ kankerde hij op een toon van klagelijk verwijt toen Arend weer binnen was. ‘Dit water is lauw’ zei hij toen hij zich begon te wassen.

Arend staarde naar buiten. Het uitzicht was miserabel en goor in dit licht, de muur was zo dood als een muur, de huizen waren armelijk en lelijk, de muziek die uit de openstaande ramen blerde klonk vals en maakte de hitte beklemmender.

‘Doe dat vervloekte raam dicht’ zei Simon geprikkeld. ‘Dicht?’ vroeg Arend.

‘Wou je het soms opendoen?’ zei Simon.

Arend sloot het raam, een onzinnige daad, want door het afsluiten van de buitenwereld werd de intimiteit van het hokje enkel drukkender. Zij zwegen. Arend zat op de stoel voor het raam en staarde door de vuile ruiten, Simon zat op het onopgemaakte bed en zocht naar iets dat ruimte kon geven. Plotseling draaide Arend zich naar hem om en keek hem aan met tranen in de ogen. ‘Waarom doe je zo?’ vroeg hij schuchter en verdrietig, ‘ik kan het toch niet helpen.’

Simon sprong op. ‘Doe niet zo rot, je lijkt wel een meid’ zei hij met een lelijke stem.

Arend draaide zich af en Simon ging weer zitten. ‘Sorry’ zei hij met moeite.

Even later werd het ontbijt binnengebracht door een onmogelijk dikke vrouw die een tijdje nieuwsgierig rondkeek, een bord met een paar boterhammen overhandigde en vertrok. De jongens hadden de moed niet om tegenover elkaar over het ontbijt te kankeren, want gekanker zou tot daden moeten leiden en die zouden zij niet durven verrichten. Terwijl zij traag kauwden vroeg Arend: ‘Zullen we naar huis gaan?’

Simon antwoordde: ‘Je bent gek.’

‘Ik houd het hier niet langer uit’ zei Arend.

‘Meen je dat je naar huis wilt?’ Simon vroeg het op een onpersoonlijke, maar dreigende manier.

‘We kunnen toch ergens anders heengaan’ zei Arend, wetend dat hij op een of andere wijze iets zou miszeggen. En Simon die hem nu geheel behandelde als een mindere vond dat hij iets had miszegd. ‘Je weet dat we tot zes uur moeten wachten’ zei hij nors.

‘Ik houd het niet uit tot vanavond, Josef komt toch niet’ zei Arend.

‘Je bent wel beleefd, je hebt wel vertrouwen in me’ zei Simon op openlijke ruzietoon.

Toen gedroeg Arend zich als een knecht die wil doen of hij een vrije keuze heeft. ‘Ik ga weg’ zei hij fors, maakte de paar passen naar de deur, deed de deur open en stond voor de dikke vrouw, die zich prompt uit de voeten maakte. Arend gooide de deur met een smak weer dicht. ‘Ze bespioneren ons’ zei hij dramatisch.

Simon beseftte dat dit de situatie veranderde, zodat hij niet alleen schrok maar ook een grote opluchting voelde. De ruimte die hij nodig had bleek beschikbaar, want wat een dood spoor had geleken bleek een belangrijke wisselstraat, wat kinderachtig mislukt scheen bleek gevaarlijk, wat een graf leek bleek een moeilijk te verdedigen vesting. Hij ging onmiddellijk over op veronderstellingen: ‘Wat zouden ze van ons willen? Kan Josef geweest zijn en op een of andere manier om de tuin geleid? Dat dikke mens heeft beslist niet uit zichzelf staan luisteren. Daar zit die mooie Greta achter.’ Maar Arend ging er amper op in. ‘Ik ben bang’ zei hij zacht. En Simon, wiens gevoel van gewichtigheid geen stand kon houden, zei geërgerd: ‘Stel je niet zo godvergeten aan.’

Nadat ze de hele dag ruzie hadden gemaakt en op Josef gewacht, kwam om negen uur niet Josef binnen, maar

de eigenares. Zij tikte amper, deed de deur open en begon, superieur, onbeïnvloedbaar door de sfeer in de kamer, haar gesprek. ‘Zo’ zei ze, ‘ik kom eens kijken of de heren het goed maken’ en keek daarbij nieuwsgierig van de een naar de ander.

‘We maken het best’ zei Simon vrij onbeleefd.

‘Daar ben ik blij om’ zei ze onmiddellijk, ‘en kunnen de heren het nogal uithouden zo zonder eten vanavond?’

‘Het is te warm om te eten.’

‘Daar kan ik inkomen; als het warm is moet je liever niet eten, dat is goed voor de lijn ook. En bevalt de kamer de heren nogal?’

‘Best.’

‘En denken de heren hier nog zo'n paar dagen de hele tijd op de kamer te zitten? De heren willen zeker eens goed uitrusten nietwaar?’

‘We hebben tot en met zondag gehuurd.’

‘Dat ben ik heus niet vergeten, het staat genoteerd. Maar wat ik nog vragen wou, moet ik het bed van de heren niet eens goed laten opmaken? Het ligt erg door elkaar zo te zien.’

‘Dat zullen we zelf wel doen.’

‘Dat is al weer gemakkelijk dan, en kan ik de heren morgen nog dienen met een ontbijt en een middageten?’

‘We gaan buiten wel wat eten.’

‘Als de heren mij de klandizie niet gunnen, moet ik het zonder doen’ zei de vrouw, ‘ala, dan ga ik maar weer eens, ik ben blij dat de heren het goed maken.’ Terwijl Simon ‘Dank u wel’ zei, draaide zij zich om en legde haar hand op de deurknop. ‘O ja’ zei ze plotseling alsof haar iets te binnen schoot, ‘wat ik nog wou zeggen: als de heren zo bang zijn dat ze niet naar buiten durven, moet ik de prijs een beetje opslaan. Het risico wil ook

betaald worden, begrijpt u, maar omdat de heren zo weinig eisen hebben leg ik er maar een tientje per dag bovenop.’ ‘Zeventig gulden’ voegde zij daar ad rem en bijzonder nadrukkelijk aan toe en stak haar hand uit met het gebaar dat de vorige keren onmiddellijk succes had gehad.

Simon sprong op en zei zenuwachtig: ‘Dat is afzetterij.’ Zij ging verder op dezelfde platte, spottende en koude manier: ‘Het is maar hoe je het bekijkt, de heren hebben mij niet verteld wat er aan de hand is toen ze de kamer huurden en zodoende moet ik nu telkens opslaan.’ ‘We betalen niet’ zei Simon opgewonden. Hij begon bijna te schreeuwen.

Toen praatten zij even door elkaar. ‘Als de heren niet betalen kunnen er twee dingen gebeuren’ zei de vrouw en: ‘Het is een schande, ik haal de politie erbij’ zei Simon.

De vrouw had het woord politie onmiddellijk opgevangen en sloot daarop aan: ‘Twee dingen, de heren vertrekken onmiddellijk of ik haal de politie erbij.’

‘Haalt u de politie maar’ zei Simon, ‘dan zullen we eens zien wie aan het langste eind trekt.’

‘Precies’ zei de vrouw, ‘dat gaan we dan eens zien’ en onverstoorbaar legde ze opnieuw de hand op de deurklink.

Toen viel Arend in. ‘Ik geloof dat we maar beter weg kunnen gaan’ zei hij benepen.

‘Zo’ zei de vrouw en nam haar op de heupen leunende praatstand met de armen in de zijden weer aan. ‘Zo, lijkt dat de heren toch beter? Of heeft de andere meneer toch maar liever dat ik de politie even haal?’ Ze keek Simon aan.

‘Voor mijn part haalt u de commissaris’ zei Simon.

‘Nou, dan de commissaris maar’ zei de vrouw, begon het spelletje met de deurklink echter niet opnieuw. Na een ogenblik stilte ging zij plotseling op een heel andere, intieme manier verder. ‘Jongens’ zei ze, ‘laten we nou verder geen geintjes maken, ik weet best dat jullie bang voor de politie zijn en als je denkt dat mooie Greta dat wat kan schelen, ben je d'r glad naast. Ik zal je niet verraden als je me die paar tientjes geeft, die ik nog van je tegoed heb.’

De jongens zwegen en onderwijl ging zij vertrouwelijk op de bedrand zitten. ‘Hoe oud zijn jullie eigenlijk helemaal?’ zei ze en toen Arend - het leidde af van de financiën - ‘Zeventien’ antwoordde, ging zij moederlijk verder. ‘Als je mij nou’ zei ze, ‘zeventien en dan zitten ze bij mooie Greta en durven niet eens in een cafetaria omdat ze bang zijn voor de politie. Sjonge, sjonge, wat draaien jullie je er in, makkers. En is dat nou zo lollig met jongens onder elkaar? Ik kan het me gewoon niet voorstellen. Heb je al eens een meisje geprobeerd, jij daar?’ Zij richtte zich tot Arend.

‘Een meisje geprobeerd’ herhaalde hij beduusd.

‘Een meisje geprobeerd’ vervolgde zij opgewekt, ‘ik wil wedden dat je nog zo groen als gras bent, mejongen, al lig je dan ook met je vriend in een kamer van mooie Greta.’ ‘Ha, ha, ha’ lachte ze gul, ‘groen als gras kan je dat ook niet noemen, al houd ik staande dat het eigenlijk met een meisje hoort.’

‘Heb je de zeventig gulden?’ zei ze daarna fel tot Simon en stak haar hand weer uit.

‘We hebben geen geld meer.’

‘Heb je geen geld meer? Nou, dan gaan we maar verder met de proceduur.’ En opstaande zei ze kortaf: ‘Mars, je boeltje pakken en mijn huis uit.’

De jongens bleven zitten.

‘Komt er nog wat van of moet ik de deurwaarder erbij halen?’ zei ze ongeduldig.

‘Ja maar mevrouw, kunnen we u dat geld niet later geven, dat u het zolang te goed houdt?’ zei Simon.

‘Ik zal daar gek zijn, je komt met die zeventig pegels op de proppen of je gaat weg.’

‘En waar moeten we dan heen?’ vroeg Arend.

‘Dat gaat mij niet aan.’

‘Als we ze u morgen geven?’ zei Simon.

‘Denk je dat de engeltjes ze brengen?’

‘Ik heb een voorstel’ zei Simon met een zweem van zakelijkheid, ‘onze koffers staan hier, die zijn meer waard dan zeventig gulden. Wij gaan vanavond weg en betalen u morgenochtend het geld. Als wij niet terugkomen zijn de koffers voor u.’

‘Dat is me veel te link, ik moet van jullie hele rotzooi niets hebben.’

‘Als we weggaan hebt u helemaal niets.’

‘Voor honderd gulden doe ik het, jij geeft me morgenochtend honderd gulden of ik houd de koffers.’

‘Maar hoe wil je aan die honderd gulden komen’ interrumpeerde Arend.

‘Hou je bek, zal ik je straks vertellen’ zei Simon haastig en tegen de vrouw zei hij gechoqueerd: ‘Nou, dat is dan goed.’

‘Dan moet ik toch eerst even die koffers bekijken’ zei ze en liep naar het raam waarbij ze stonden. ‘Doe ze maar open’ zei ze tot Simon, ‘vertrouwen doe ik alleen wat ik met mijn eigen ogen zie.’

Ze krabde over het leer, betastte de kleren die erin zaten, keek minachtend naar een paar boeken en richtte zich uitdagend weer op. ‘Een gulden of vijftig is die rotzooi

wel waard, maar voor honderd gulden is het me te weinig.’

‘Wat?’ zei Simon, ‘u durft te zeggen, dat die twee koffers geen honderd gulden waard zijn?’

‘Ja, dat durf ik en de handel kan niet doorgaan.’

‘Dan niet.’

‘Als je me nog jullie horloges geeft wil ik het doen omdat jullie het zijn.’

‘We zullen helemaal gek zijn.’

‘Je moet niet zo'n toon aanslaan, als volwassen mensen je willen helpen’ zei de vrouw en tegen Arend zei ze: ‘Laat mij je horloge eens zien.’

Arend gaf het.

‘Veel waard is het niet’ zei de vrouw, ‘maar het kan ermee door. En nu het jouwe nog.’

‘Ik denk er niet over’ zei Simon.

Arend zei smekend: ‘Geef het nu maar.’ Simon reikte het over, het was een gouden zakhorloge, een erfstuk. ‘Het is een knol en het goud is zo echt als niks, maar ik ben de beroerdste niet.’ Ze stak de horloges in de zijzak van haar jurk. ‘Dan neem ik de boel maar mee voor een nachtje’ zei ze en zonder verder van enige lust tot conversatie blijk te geven, liep zij naar de deur, zette een koffer neer, draaide met haar rechterhand de klink nu inderdaad om en verdween stommelend.

Intussen was de zomeravond weer aan zijn toneelspel begonnen: de schemering dreef door de kamer, overdekte de groezeligheid van de lakens en egaliseerde de vlek op het behang. Buiten bracht zij op de fabrieksmuur grandioos verval aan en de radiomuziek gaf zij de klank van het buitenland. En in die valse atmosfeer begon Arend als een kind te huilen. Het waren tranen van ra-

deloosheid, waaraan hij zich overgaf zonder bezinning en zij waren uit zichzelf allerm minst vals. Maar voor Simon werden zij het: pathetisch, sentimenteel, en tevens benepen en lafhartig. ‘Laten we naar huis gaan’ snikte Arend, ‘ik wil naar huis toe’ en toen hij begon te praten werd zijn snikken kinderachtig.

Simon liep de paar passen langs het bed opgewonden heen en weer en oreerde met een heftige stem, die hem wel prettig in de oren klonk: hoog, bewogen, nog altijd hautain en autoritair. ‘Schei uit’ schreeuwde hij, ‘hou onmiddellijk op met dat gedreun. We hebben wel wat anders te doen.’

Arend schaamde zich en om die schaamte te verwerken begon hij een onverhoedse aanval met een stemgeluid dat daarop nog niet berekend was. ‘Je kan mooi schelden’ zei hij, ‘maar ik heb ook wel door dat je een smerige opschepper bent. Praatjes heb je genoeg verkocht, maar we zijn twee dagen onderweg en je hebt de hele boel al verknoeid. Eerst heb je je door Josef voor de gek laten houden en nou heeft dat mens je uitgebeend. Hoe ik zo gek gekomen ben om met je mee te gaan, snap ik nog niet.’

‘Als jij honderd gulden had meegebracht inplaats van die paar losse centen waren we al heel wat verder dan nu’ zei Simon.

Het had geen zin, beiden beseften dat zij door ruzie niet konden ontkomen aan de noodzaak van een gemeenschappelijke beslissing. ‘Hoe komen we aan geld?’ vroeg Arend met een benepenheid die beter bij zijn moedeloosheid paste dan zijn woede van zopas.

‘Stelen!’ Het klonk mokkend maar onverbiddelijk.

De benepenheid maakte plaats voor een grote verbazing waar wantrouwen in schuil ging.

‘Stelen?’ vroeg Arend voorzichtig.

En Simon antwoordde met een onverzettelijkheid, die gewild maar daarom niet minder klemmend was. ‘Ja, stelen’ zei hij, ‘vanavond, uit de kasla van jullie winkel.’

3

Zij spraken eerst weinig onderweg, niet wetend of dit zwijgen inhield dat alles gezegd was of dat er te veel gezegd zou moeten worden. Het een zowel als het ander was juist: alles was gezegd, het plan was uitgedacht voorzover het de wandeling door de stad, de inbraak en de paar daden daarna betrof, die tot iets moesten leiden dat in geen plan volledig te vangen was. Maar dit feitelijk alles was een zo wezenlijk niets, dat zij huiverig waren voor een gesprek. Het was zijn star geworden waarheid die Simon tot een uiteenzetting dreef. Door de galmende nacht klonken hun voetstappen onherroepelijk, iedere stap het woord 'straks' als een waarschuwing en een dreiging. 'Dit is de bevestiging van onze vlucht' zei hij hooghartig, 'hiermee tonen wij dat die onherroepelijk is. Nu kunnen we nog terug naar huis. Straks *moeten we verder.*'

'En als we gepakt worden?' vroeg Arend.

'We worden niet gepakt.'

'Maar *als* ze het doen, als moeder ons hoort en naar beneden komt en ons bezig ziet.'

'Dan moeten we haar vermoorden.'

'Simon! Je bent gek.'

'We moeten onze daad zo onherstelbaar mogelijk maken. We moesten het huis in brand steken, zodat ze allemaal doodgaan. Ik zou de hele stad in brand willen steken.'

'Je bent gek.' Arend zei het niet, maar formuleerde het een heel aantal keren achter elkaar in zijn gedachten om zich opgewassen te voelen tegen zijn vriend. 'Je meent er niets van' zei hij, 'je zou iemand niet eens een klap

kunnen geven.’

‘Ik wil proberen of ik je moeder durf te vermoorden’ zei Simon ernstig.

‘Je moest het maar op je eigen moeder proberen.’

‘Mijn moeder is het vermoorden niet waard’ zei Simon. Hij zweeg even. ‘Maar mijn vader’ ging hij langzaam verder, ‘mijn vader is het misschien nog meer waard dan jouw moeder. Hij is een intelligent man, weet je, een man van betekenis, hij kan me volledig overdonderen als hij wil, want hij is veel intelligenter dan ik en heeft veel meer ervaring. Ervaring! Een ellendeling is hij. Ik zou hem willen vermoorden.’

‘Laten we dan naar jouw huis gaan.’ Arend begon weerstand te bieden en zijn woorden waren ironisch bedoeld, maar onder het spreken begonnen ze zin te krijgen en in zijn hart klopte een nieuwe hoop toen hij was uitgesproken en meteen haastig verderging. ‘Waarom gaan we eigenlijk niet naar jouw huis?’ zei hij, ‘je hebt toch de sleutel, daar zullen we ook wel binnen komen en jullie zijn heel wat rijker dan wij.’

Simon begon honend te lachen. ‘Wat schieten we ermee op, als we van mijn vader geld stelen?’ zei hij, ‘hij zal het best vinden. Als hij ons betrapt zal hij er nog wat bijdoen.’

‘Het gaat er tenslotte om dat we zoveel mogelijk geld bij elkaar krijgen’ zei Arend.

‘De zoon van een middenstander’ zei Simon hautain. ‘Jij zou je voor geld verraden aan pedagogen met begrip, terwijl je van huis gaat om die kerels kwijt te zijn. Een daad heeft geen zin, wanneer hij alleen maar een praktisch resultaat heeft. Als we bij mijn vader inbreken wordt onze vlucht een vakantiereisje.’

‘Ik heb niets tegen vakantiereisjes’ zei Arend. Het ver-

leden was een hond die hen opjoeg naar een toekomst die een prikkeldraadversperring was; hij poogde aan de noodlottige verplettering te ontkomen en stond stil.

‘We zijn gek’ zei hij, alsof hij tot een verrassend helder inzicht kwam, ‘we moeten gewoon aan jouw vader geld gaan vragen.’

‘Geef mij de sleutel van jullie winkel’ zei Simon.

‘Nee.’

‘Als je hem niet geeft, ga ik alleen naar huis.’

‘Simon, wat wil je toch? Waarom doen wij niet wat voor de hand ligt?’ Arend voelde al de wanhoop van redelijkheid die niet tegen het onredelijke is opgewassen.

‘Geef de sleutel’ zei Simon.

Arend gaf hem en liep enigszins weerstrevend, alsof hij vastgehouden werd, naast zijn vriend verder. ‘Wat wil je toch?’ herhaalde hij en zijn woorden hadden nu al niet de klank van redelijkheid meer, maar iets klagelijks van angst.

Iedere stap was onherroepelijk. De hond van het verleden joeg hen van de ene stap naar een haastige volgende en iedere stap was het woord straks. Eerst lag er duizend keer straks tussen de hond en het prikkeldraad, toen negenhonderd, toen achthonderd. Zevenhonderd zou komen, zeshonderd, vijfhonderd en bij nul zouden hun handen het prikkeldraad omklemmen en hun voeten steun zoeken aan de stekels.

‘De sleutel in het slot steken’ zei Simon, ‘de deur opendoen, het geld stelen, het is onherstelbaar. Voel je niet, dat het moet? We moeten iets *doen*. In die inbraak vermoord jij je moeder en vermoord ik mijn vader.’ Hij sprak met de zwoele pathetiek waar Arend doezelig van doortrokken raakte, een zoet vergif dat hem verlamde. ‘Ik wil mijn moeder niet vermoorden’ zei hij kinder-

achtig en probeerde steun te vinden bij een gevoel van kinderliefde, dat hij niet kende.

Simon lachte honend. 'Je haat haar' zei hij.

Ze zwegen; de stad kromp in elkaar tot nog één straat, star en gelijkmatig verdeeld in de lichtcirkels van een paar lantarens. Het 'straks' van hun voeten begon onduidelijk te worden, er klonk wat anders in door, scheller van klank en met bijna overdreven ernst: 'Nu.'

'We zijn er' zei Simon met diezelfde, lichtelijk belachelijke ernst en hij schaamde zich voor dat zweempje belachelijkheid. Er stond enige wind, die bevrijdend door zijn haar woei en de starheid van het lantarenlicht door zijn beweeglijkheid wist op te heffen. Het evenwicht tussen de zinloosheid van de lege straat met die zelfstandige plekken licht en de warme speelse wind, doortrokken van geurend leven, schiep een suizend luchtledig, een gebeurtenisloosheid, die uit alles kon voortkomen en tot alles kon leiden.

Plechtig, met een vastberaden angst, stak Simon de sleutel in het slot.

Dat de inbraak geheel volgens plan kon worden uitgevoerd, was uitsluitend aan Arend te danken. Daar Simon de plattegrond van het huis niet kende en het bovendien onzinnig zou zijn, wanneer zij beiden door de winkel gingen sluipen, terwijl één van hen het werk gemakkelijk afkon, had hij zichzelf opgedragen om de wacht te houden. Het was een taak die hem weinig bevredigde. Vlakkbij de buitendeur geposteerd, diende hij het oog te houden op de straat en op de trap die naar boven leidde en weer met een deur van de winkel gescheiden was. Stilstaan, luisteren en wachten was alles wat hij kon doen. Hij deed het met enige schaamte,

want intussen liep Arend zachtjes, met gespannen bewegingen, midden door de winkel, over de flarden van het woord boekhandel, die de straatlantaren nonchalant door de etalageruit naar binnen wierp. Hij wist zo te manoeuvreren via schaduwen en achter tafels, dat hij van buiten af moeilijk gezien kon worden behalve dat ene gevaarlijke stuk dwars door de ruimte en om zo min mogelijk risico te lopen, gebruikte hij voor dit traject dan ook een gebogen, lenige, onhoorbare pas waar Simon de diepste bewondering voor voelde. Het was dodelijk ernstig, van een wee makende, beslissende ernst en toch voelde Simon telkens de prikkel van avontuurlijkheid als iets dat opwekkend en hinderlijk was. Hij snakte naar tragiek, zijn gedachten fantaseerden een krakende deur en een snelle daad van hemzelf, ad rem en schimmig in deze zwijgzame schemer. Er kraakte echter niets en Simon zag, dat zijn vriend intussen voorzichtig en zonder geluid te maken de glazen deur opende, die een klein hokje kantoor van de winkel scheidde. Hij stond voor die deur als een ongedifferentieerd silhouet, maar Simon constateerde of stelde zich voor, dat hij de beheerste, overbewuste houding had van iemand die zijn hele lichaam concentreert op stilte: onbeweeglijk, met schouders die de arm naar voren drukten, had hij alle kracht samengetrokken in de hand, die de klink naar beneden bewoog en dan langzaam de deur openduwde, strevend naar een volmaakt glijden en geërgerd omdat de hand zijn spanning in rukjes vrijgaf. Arend *deed* iets! Het was een diepe neerslachtigheid die Simon plotseling overviel, hijzelf zou nooit in staat zijn om iets te volbrengen. Mismoedig en beschaamd veranderde hij van houding en toen kraakte er iets: zijn linkervoet trapte op een plank, die nadrukkelijk protesteerde.

Ademloos stond hij stil en luisterde of er reacties zouden volgen. Daar er niets gebeurde, ontspande hij zich weer en zocht naar Arend, die, naar hij vermoedde, bij het bureau van zijn vader was gekomen en dit poogde te openen. Zij hadden uitvoerig gepraat over de moeilijkheden, die daaraan verbonden waren, want het was zeer de vraag of er een sleutel in het slot zou steken. Was dat niet het geval, dan moest Arend het blad, dat maar met een paar schroeven vastzat, losmaken, eraf nemen en op die manier de lade bereiken, waarin de sleutel voor de kleine kast met het geld lag. Het was een tamelijk eenvoudige manoeuvre voor wie de feiten volledig kende, maar het zou enige tijd kosten. Simon kon niet meer zien wat de ander deed. Het matglas hield dit licht zonder doorzettingsvermogen nors terug en Arend had de deur slechts op een kier laten openstaan, volgens een voorzichtige afspraak die Simon nu verfoeide.

Hij wachtte zonder zich te verroeren en deze roerloosheid was zo beklemmend, dat hij bijna blij was, toen hij op straat vaag het geluid van voetstappen hoorde die naderbij kwamen. Het waren langzame, regelmatige passen, een politieagent! Simon liet zich snel op zijn hurken zakken en bedacht wat hij zou moeten doen. Het gevaar was dat, terwijl de agent passeerde en misschien naar binnen keek, Arend de glazen deur uit zou komen, niet wetend wat zich daarbuiten afspeelde. Moest hij een daad verrichten? Naar Arend toelopen om hem te waarschuwen? Simon verwierp het plan onmiddellijk, de hele vloer zou gaan kraken onder zijn gesluip en hij liep alle risico dat hij van buiten af zichtbaar zou zijn. Moest hij 'sstt' roepen? Of Arend zou het niet horen, of de halve wereld zou het horen. Wat dan? Hij voelde het zweet langs zijn lichaam stromen. Bovendien was hij zo

ongelukkig neergehurkt, dat in zijn kuiten de prikkelende dreiging van een kramp voelbaar was. Hij probeerde zijn voeten voorzichtig op te schuiven, maar merkte dat het zonder rumoer niet ging nu zijn lichaam vlak boven zijn schoenen hing. De voetstappen naderden regelmatig. Als hij werkelijk kramp kreeg, zou hij zijn houding niet vol kunnen houden, opspringen en alles verraden. Het mes tipte achteloos en ondeugend tegen zijn kuiten, met de joviale brutaliteit van iemand die de situatie volledig in zijn macht heeft. Simon concentreerde zich geheel op die aankondiging van pijn en had alle moeite om daarbij nog te luisteren naar wat van buiten aan geluiden doordrong, aan Arend kon hij geen aandacht meer besteden. De voetstappen waren nog maar één pas van de winkel verwijderd, hij hoorde een langzame stap, een volgende, nog een volgende. Vlak naast hem zette een been een zware schoen hard op de straatkeien, hij hóórde het lichaam overzwaaien, het andere been vooruitsteken en de andere schoen aarzeloos plaatsen. Toen drukte het mes de punt fors in zijn kuit en begon met brede zwier heen en weer door het been te snijden. Simon kon een kreet niet onderdrukken, hij ontsnapte aan zijn samengeperste lippen en werd, hoewel hij naar buiten kort en zacht opklonk, een gejoel in zijn oren dat alles overstemde. Hij kon niet gehurkt blijven zitten; met onhandige bewegingen, die ondanks zijn goede bedoelingen rumoer maakten, stond hij in enige stadia op, liet zich tegen de muur leunen en bewoog zijn voet langzaam naar boven. Doodstil volgde hij nu de twee processen: de stappen die ongeveer bij het midden van de etalage waren en niets vermoedend doorgingen, het mes dat terug werd gedrongen en tenslotte weggenomen. Hij hield het been naar voren gestrekt en de voet

naar boven; in deze houding hoorde hij hoe de agent zich langzaam verwijderde.

De stilte, waarin de herinnering aan de voetstappen traag uitgalmde, suisde in zijn oren en werd door niets onderbroken, in de winkel die hij voor zich had bewoog zich niets. Het incident was voorbij en het gevaar geweken. En toen steeg weerzin in hem op. Was hij de dwaas die op ogenblikken van werkelijk gevaar aan zijn kuiten moest denken? Mateloos belachelijk voelde hij zich, slachtoffer van een belachelijke zelfoverschatting, schepper van een belachelijk plan, verstrikt in een situatie van onpeilbare belachelijkheid. Hij moest de deur van de gang opengooien, de trap opstormen en boven zo hard mogelijk iets roepen. Wat moest hij roepen? Weltschmerz begon zijn wroeging allengs al weer te verzoeten, zijn weerzin tegen zichzelf spreidde zich over al het andere uit. Ja, dat moest hij roepen: 'Ecce homo!'

Hoewel Arend bij het weggaan even geneigd was om zich te beklagen over gebrek aan bijval, vulde zijn triomf hem voldoende om het voorlopig zonder bijval te kunnen stellen.

'Jô, toen ik midden door de winkel liep, voelde ik me benauwd' zei hij met de eerlijkheid van iemand wiens moed buiten twijfel is, 'en heb je gezien dat ik de glazen deur bijna niet open kreeg? Hij klemt van boven een beetje en als je niet oppast schiet hij van onderen uit en blijft van boven haken. Dat maakt een lawaai!'

'Ik kon niets zien' zei Simon.

'Gelukkig dat ik de sleutel gauw vond' zei Arend, 'het was lelijk donker daarbinnen en ik dacht eerst, dat ik een lucifer zou moeten aansteken. Ik voelde aan het slot van de la, maar er zat geen sleutel op, net zoals ik dacht.

Toen wist ik niet wat ik moest doen, want dat hele blad eraf halen is toch wel een zenuwachtig karwei.'

'Je zei dat je het in een minuut klaar kon spelen' zei Simon mat.

'Dat kan je makkelijk zeggen als het licht is, maar in het stikdonker... Er lag allerlei op tafel en dat had ik er eerst af moeten halen. Ik wist werkelijk geen raad.' Arend zweeg even, prettig huiverend bij de veilige herinnering. 'Weet je wat zo gek is' ging hij peinzend voort, 'ik dacht ineens: de sleutel ligt in het pennenbakje. Daar ligt hij nooit, maar ik voelde dat hij daar zou moeten liggen en toen heb ik het maar geprobeerd.'

'En hij lag er?' vroeg Simon plichtmatig.

'Ja' zei Arend, 'en ik was er niet eens verbaasd over. Ik pakte hem weg en ging naar de kast. Toen ik die open had, kon ik eerst de kassa niet vinden, het is maar een klein ding, weet je, en hij stond erg achterin. Tenslotte had ik hem en ik liet hem nog bijna uit mijn handen vallen.'

'Is zo'n ding eigenlijk niet op slot?' vroeg Simon.

'Ik heb toch een sleuteltje' zei Arend verbaasd, 'dat heb ik je toch verteld.'

'O ja' zei Simon.

'Ik ben benieuwd hoeveel geld we hebben' zei Arend, nu toch wel enigszins teleurgesteld.

Zij hadden afgesproken om niet onmiddellijk hun koffers te gaan halen, maar eerst aan de Maas het geld te gaan tellen, op dezelfde plek waar zij een paar nachten geleden hadden gezeten. Er school een streven in dit plan om het verleden ongedaan te maken en op een bepaald punt opnieuw te beginnen en bovendien achtten zij zich daar veiliger dan ergens op straat.

Zij liepen tamelijk snel, maar opzettelijk zonder iets

van opwinding te tonen. ‘Er is nog een politieagent langs gekomen’ zei Simon met een honende intonatie waar Arend niets van begreep.

‘Wat heb je gedaan?’ vroeg hij gespannen, ‘heeft hij naar binnen gekeken?’

‘Ik ben op mijn hurken gaan zitten’ zei Simon, ‘maar ik kreeg zo'n kramp in mijn kuit, dat ik het bijna niet uit kon houden.’

Arend was trots genoeg op zichzelf om zijn eigen flinkheid royaal op de ander te laten afstralen. ‘Godbeware’ zei hij bewonderend, ‘dat je niet eens lawaai hebt gemaakt...’

‘Dat zou nog idioter zijn geweest’ zei Simon bitter en vervolgde op zijn meest pedante manier: ‘Ik vergeef mij nooit, dat ik op zulke ogenblikken kramp kan krijgen. Dat is een bewijs van volkomen minderwaardigheid.’

‘Dat vind ik onzin’ zei Arend, nog steeds geladen met triomf, ‘per slot kun je er niets aan doen en ik had het je niet eens kwalijk kunnen nemen als je ons verraden had.’

‘Het is vernederend en belachelijk’ zei Simon beslist. ‘Ik heb tot nu toe eigenlijk alles beslist’ ging hij verlegen verder, ‘maar nu ik iedere keer zo onherroepelijk faal, moet jij de leiding maar overnemen.’ Het was suiker die hij op een rotte kies legde en hij soesde weg in de zoete pijn.

Een paar stappen lang zwegen zij. ‘Jij bent de sterkste’ zei Arend toen op de toon van een liefdesverklaring, ‘zonder jou had ik nog altijd thuis gezeten als een klein kind. Ik heb mijn hele leven aan je te danken.’ Hij zweeg even, aarzelend of hij uit kon drukken wat hij aan zelfvernedering in petto had. Zijn triomf was echter zo mannelijk en volledig geweest, dat zelfvernedering hem

enkel kon verhogen en hij ging verder. ‘Weet je, dat ik een half jaar geleden nog gewoon een draai om mijn oren kreeg, als moeder boos op me was?’ zei hij, ‘als ze me in de hoek had gezet, had ik dat gewoon gevonden ook.’ Hij hoorde, dat het toch wel een beetje te bar was en toen Simon, vertederd en gechoqueerd, niets antwoordde, streepte hij het vlug door. ‘We zijn er bijna’ zei hij opgewekt, ‘ik ben benieuwd hoeveel het is, het is een heel pak papier en de guldens heb ik ook in mijn zak gestopt.’ Hij stak zijn hand in zijn broekzak en rinkelde met het geld. Door het geluid schrok hij en om de hele zaak af te doen, stak hij snel de Boompjes over naar de kade.

4

Het was vierhonderd vijfenzestig gulden, maar inplaats van door blijheid werd hun spanning vervangen door neerslachtigheid. Een neerslachtigheid, zo groot en zo onverwacht, dat zij er geen raad mee wisten en maar bleven uitstaren over de nachtelijke rivier. Zij waren eenzaam, ieder voor zich en tezamen en dit besef van eenzaamheid verlamde hen, hoewel zij beiden zochten naar een plan of naar de bevestiging van een plan.

‘Wij moeten onze koffers halen’ zei Arend tenslotte en keek naar Simons profiel, waarin niets aanduidde, dat hij de woorden had opgevangen. Arend zuchtte diep. ‘We moeten eigenlijk opschieten’ zei hij zachtjes, ‘als we met de trein van half acht naar Antwerpen willen gaan.’ Hij voelde verbazing over de onbewegelijkheid van zijn vriend en toen op zijn aansporing weer geen reactie volgde, stootte hij hem vriendschappelijk in de zijde. ‘Kom Simon’ zei hij resoluut, ‘laten we gaan’, maar het resolute brak onmiddellijk af en ging dankzij de passiviteit van de ander over in een lome traagheid. Arend zakte in elkaar. Met gebogen rug, licht met de hakken tegen de kademuur trappend, bleef hij zitten. Hij wist niet waar hij aan toe was en zocht naar een gevoel dat overheerste. De triomf had geen kracht van enige betekenis meer en hij wist dat dit Simons schuld was, maar het verwijt over die schuld had ook niet voldoende spanning en het was eigenlijk alleen sterk genoeg om zijn liefde voor Simon flink onder de duim te houden. In de situatie kon hij niets vinden en hij liet zich slaperig, onbewust wegzakken in zichzelf. En plotseling werd hij heel droevig bij de ge-

dachte aan zijn moeder en zijn zusje. Een sentimenteel gevoel, vol heimwee, radeloosheid en wanhoop, stroomde schuimend door alle kanalen van zijn wezen. Daar lag immers waartoe hij behoorde en waaruit hij leefde. Waarom had hij zo slecht gewerkt op school, terwijl hij het beter kon? Waarom had hij met zijn moeder ruzie gemaakt, terwijl zij gelijk had? Waarom had hij gestolen? Een diepe verwondering over dit inzicht deed hem de adem inhouden. Niet bij zijn ouderlijk huis lag de fout, bij Simon lag zij. Hij hield zijn benen stil om de consequenties van deze gedachten in volle rust te kunnen overzien.

Toen brak Simon zijn gepeinzen af. ‘Zullen we ons verdrinken?’ zei hij, terwijl hij scherp en recht voor zich uit keek en uit niets liet blijken, dat zijn eigen woorden hem aangrepen.

Arend schrok op. ‘Wat?’ vroeg hij, naar het scheen uit onnozelheid, maar eigenlijk omdat hij zijn eigen veilige inzicht niet zo snel in de steek wou laten.

‘Zullen we ons verdrinken?’ De stem klonk even onpersoonlijk en herhaalde de vraag mechanisch.

Arend verzette zich plichtmatig. ‘Waarom?’ vroeg hij en begon de oude slogans op te zeggen: ‘We kunnen nu gaan leven...’

‘We kunnen het *niet*. We blijken niet in staat te zijn om te leven en dus hebben we het volste recht om er een einde aan te maken.’ Simon praatte nog altijd met een verontrustende starheid, die voor de ander iets nieuws was.

De onmacht om zich aan de dwang te onttrekken, de noodzaak om weerloos te volgen, maakten Arend bang. Zijn eigen gezicht viel uit elkaar zodra het zoete vergif er in doordrong en op dit ogenblik wist hij het een en het

ander: de waarheid die van hemzelf en de onwaarheid die van Simon was en hij wist ook, dat de onwaarheid steeds opnieuw zou overwinnen. Maar hij wilde zich per se niet verdrinken. Zijn gemakkelijke tranen drongen naar zijn ogen bij het besef, dat hij ook in deze absurditeit zou moeten volgen als zijn vriend het wilde. Heftig begon hij zich te verzetten, stond op, trad terug van het water en zei fluisterend: 'Nee, Simon, sta op, we gaan de koffers halen.' Toen de ander zich niet bewoog, ging hij achter hem staan en pakte hem bij de schouders. Hij schudde hem door elkaar, maar het strakke lichaam gaf niet mee en hij liet het weer los. Wat moest hij nu toch doen?

Het was een verademing voor hem, dat Simon weer begon te praten, al was wat hij zei allerminst opluchtend. 'Als we ook maar enige moed hebben, verdrinken wij ons' zei hij zo zachtjes, dat Arend zich moest inspannen om hem te verstaan. 'We hebben niet voldoende moed gehad om te leven, dan zullen we toch nog wel voldoende moed hebben om dood te gaan.' Even zweeg hij, daarna voegde hij er meeslepend aan toe: 'Niet Arend?'

Arend bleef stokstijf op zijn plaats.

'Kom' zei Simon zonder zich te bewegen, recht voor zich uit sprekend tegen de jongen die achter hem stond, 'kom, ga naast me zitten. Dan geef je me een hand en dan springen we samen. Het is geen lafheid, het is omdat we eerlijk zijn.'

In een impuls, die geen nieuwe vondsten opleverde, greep Arend hem opnieuw bij de schouders en probeerde zijn starheid te breken, maar dit keer draaide Simon zich om en greep hem onverhoeds bij de benen. Met een gil viel Arend, hield zich aan Simon vast en

kwam op zijn zij naast hem neer. Hij worstelde om los te komen, maar Simon gleed meteen over hem heen, drukte zijn schouders naar beneden en hield hem vast in die vernederende ligging.

‘Laat me los’ huilde Arend en trappelde onmachtig met zijn benen, die Simon met zijn hele gewicht neerdrukte, ‘laat me toch los, je weet niet wat je doet, je bent gek.’

‘We moeten ons verdrinken’ zei Simon, hijgend van inspanning.

‘Ik wil niet’ schreeuwde Arend, ‘laat me los, laat me los’ en probeerde dit verder te roepen, terwijl de hand van Simon zijn mond bedekte. Half bewusteloos ontspande hij zich en gaf zich over. Hij stond even bewusteloos op, toen Simon hem dat beval, sloeg mechanisch zijn kleren af en volgde zonder zich op iets te bezinnen.

5

Josef kwam niet. De jongens hadden ervoor gezorgd dat hun plannen, ook voor henzelf, ondoorzichtig waren en dat de daden moesten worden verricht door een derde. Terwijl zij zelf van hun vrijheid konden genieten in de gevangenis van hun kamertje, zou de verlopen student Josef Wolf zorgen voor het inwisselen van geld, het verwerven van Bewijzen van Nederlandschap en het opstellen van een klinkende aanbevelingsbrief, gericht aan een vooraanstaand man in Antwerpen, getekend door een vooraanstaand man in Rotterdam.

Hij kwam niet. Zijn uitblijven ontnam aan het plan het geraamte, maar wetend hoe gebrekkig hun fantasie was, besloten zij toch het te handhaven. Zij vertrokken, zij liepen naar het station en pas daar bekenden zij elkaar dat zij, zonder geld, zonder papieren, zonder aanbevelingsbrief onmogelijk per trein naar Antwerpen konden gaan.

Wat zij wel moesten doen, besloten zij in de morgen. Gezeten in een morsige broodjeswinkel met de pijnlijke wakkerheid van mensen, in wie de droom nog naspoekt, dwongen zij zich tot het maken van een plan en het onder ogen zien van de feiten. Een warrige wandeling, tijdens welke langzaam de zon opkwam, had hen tenslotte naar het oosten van de stad, in de buurt van de Oostzeedijk gevoerd. De nacht lag achter hen als iets onwezenlijks, de krachten die hen hadden gedreven waren stil geworden en zij hoedden zich er zorgvuldig voor om ze opnieuw los te maken.

Een beetje achter in de winkel om niet door de ramen heen herkend te worden, zaten zij traag te kauwen en

te onderhandelen. Een paar veekopers, zwaar van kleren en buik, met pet, klompen en stok, zaten breeduit aan het raampje en kauwden ook. Achter de toonbank met broodjes en een koffieapparaat stond een meisje naar buiten te staren. Haar blik weifelde tussen slaperigheid en verlangen naar het zegevierende zonlicht.

‘We gaan dus met de trein naar Roosendaal en lopen dan naar de grens’ zei Simon, ‘op de een of andere manier zullen we er wel overheen komen.’

‘Wat doen we met onze koffers?’ vroeg Arend.

‘Die moeten we niet gaan halen’ zei Simon, ‘ten eerste kost het ons veel te veel geld, ten tweede kunnen we ze beter niet bij ons hebben. Vind je niet?’

Arend knikte. Daar het meisje toevallig hun kant uitkeek, meende hij, dat hij nog iets moest bestellen en wenkte haar. Zij kwam traag en aanvaardde met volstreekte onverschilligheid de opdracht om twee broodjes met kaas en twee koffie te brengen.

De dronkenschap van de slaap liet Arend dingen doen, waar hij zelf allerminst op verdacht was en tot Simon zei hij met gewichtige zakelijkheid: ‘Het is wel een aardige meid, vind je niet?’

Simon wierp haar een blik na. Sloffend, de rug een beetje gebogen, trok zij zich terug naar de toonbank en zwaaide achteloos met de serveerdoek in haar rechterhand. ‘Veel zin in haar werk heeft ze niet’ antwoordde hij, ‘prikkelde ze je?’

Arend keek aandachtiger, hij was zo zeker van zijn slaap, dat hij niet de plicht voelde om eventuele woorden in daden om te zetten. Hij knikte. ‘Ze ziet er wel aantrekkelijk uit’ zei hij ernstig.

‘Dan moet je op haar af gaan’ zei Simon.

Maar Arend antwoordde met een ernst, die hemzelf en

zijn vriend plotseling evident belachelijk leek: 'Ik heb nu te veel slaap.'

Verwonderd over zichzelf zwegen zij beiden; hoewel zij te moe waren voor schaamte of zelfverwijt, constateerden zij toch met verbazing hoe kinderachtig hun gesprek was geweest. 'Je vindt dus, dat we niet naar mooie Greta moeten gaan?' vroeg Arend, terwijl het meisje met een blad met broodjes en koffie naar hen toelenterde.

'Nee' zei Simon, 'dat lijkt mij onzinnig. Die koffers zijn natuurlijk zuivere winst voor haar, maar als we ze komen ruilen voor honderd gulden, is haar winst nog groter.'

Arend dacht daarover na, terwijl het meisje het blad zonder veel zorg op tafel zette en de vier schoteltjes voor hen plaatste.

'Zakelijk lijkt het mij beter om haar die koffers maar te laten' zei Simon nauwgezet en keek intussen met een snelle blik naar het meisje, dat de kopjes op de schoteltjes zette en er niet om scheen te geven, dat de koffie over de rand gulpte. Zij droeg een dunne zomerjurk over een vrij gedrongen, maar jong lichaam en haar brede gezicht had een stompe neus, piekerig blond haar, een korte kin en donkere ogen met enige uitdrukking, zij het geen direct verklaarbare. Zij beantwoordde Simons kijken met een hautaine blik vanuit haar ooghoeken, of zij het niet de moeite waard vond om haar hoofd om te draaien.

'Je hebt gelijk' zei Arend, 'dan moesten we straks maar meteen de trein nemen.'

Het meisje nam het blad op en keerde zich om. 'Juffrouw' zei Simon met een onnodig luide stem, 'hebt u misschien een spoorboekje?'

Maar zij ging er niet op in, het hoofd draaide traag op haar romp, die het blijkbaar niet de moeite waard vond om van houding te veranderen en zij zei op een uitermate ongeïnteresseerde toon: ‘Kan ik u niet aan helpen.’ Toen slofte zij weg.

De jongens zwegen. Zij wisten niet goed of zij om een of andere reden verplicht waren zich verder met het meisje bezig te houden en of nieuwe pogingen aan de gewenste afleiding konden helpen. Dankzij de verzwakking van hun bewustzijn handelden zij zonder rekenschap af te leggen en dit blinde handelen stond hun toe om te geloven, dat ieder schot in de roos kon raken. Bij toeval of bij gratie van instinct kon het wonder gebeuren; het lag vlak achter het heden, de wand moest op de juiste plaats worden doorgeprikt, dan zou het naar buiten komen en hen verlossen.

Simon stond op en liep traag naar de toonbank, waarachter het meisje naar buiten stond te kijken. Zij zag hem pas aan, toen hij vlakbij was en deed dit met een zo volkomen neutraliteit, dat het voor een klant eigenlijk kwetsend was.

‘Verkoopt u ook sigaretten?’ vroeg Simon.

Zij antwoordde pas na een redeloze stilte. ‘Nee’ zei ze toen, ‘maar als je een sigaret wilt hebben, kan je er van mij wel een krijgen.’ In haar gezicht veranderde niets, haar stem klonk nog even mat als zoëven.

‘Graag’ zei Simon en wachtte rustig tot zij uit haar tasje een verformfaaid pakje had opgediept, waaruit ze hem presenteerde.

‘Neem d'r voor je vriend ook maar een mee’ zei ze en stopte, nadat Simon genomen had, het pakje met dezelfde onverschilligheid weer weg.

‘Dank je wel’ zei Simon langzaam, ‘heb je ook vuur?’

‘Vraag maar aan die mannen daar’ antwoordde zij en gaf een hoofdknik in de richting van de zwijgzame veekopers bij het raam.

Simon draaide zich zonder verder iets te zeggen om en liep naar de mannen toe. Een van hen stak hem zijn brandende sigaar toe; Simon zoog vuur in zijn sigaret en liep traag terug naar hun tafeltje. Het wonder was er wel, maar het leek nog niet het beslissende.

Toen zij later over het Oostplein wandelden, liepen zij Josef Wolf tegen het lijf. Dit was een jongeman van vijf en twintig, voorzien van bewegelijke ledematen, een grote bril, een laag voorhoofd, met brillantine vastgeplakte haren en een grote ring aan zijn rechter hand. Hij was mager en bleek en streefde er in zijn kleding duidelijk naar om door de wol geverfde onbetrouwbaarheid te suggereren. Om de louche indruk die hij maakte te versterken, had hij zich een onaangenaam keelgeluid aangewend, half lachen, half schrapen, hard en rasperig. Hij was gewoon om onbelangrijke zinnen voor driekwart te voltooien en dan met dit geluid aan te vullen. Hij studeerde rechten en de jongens kenden hem via een jongere broer die bij hen in de klas zat.

De ontmoeting werd meteen door hem in het juiste spoor gebracht. ‘Dat is prachtig’ riep hij uit, ‘dat is fenomenaal, ik loop maar te zoeken...’ Hij lachte of schraapte zijn keel. ‘Jullie mogen me overigens wel eens uitleggen wat er eigenlijk aan de hand is, want ik weet waarachtig niet...’ Hij maakte zijn geluid. ‘Een glas sherry is wat we nodig hebben’ ging hij verder, ‘we gaan met z'n drieën naar de oude Duitser en dan zullen we...’ Hij gaf zijn louche kreet ten beste. ‘Aan iedere zijde één van mijn vrienden, zal ik de weg naar Old

Dutch wel vinden' besloot hij, sloeg de jongens op de schouder en leidde ze een tram binnen.

Het was Simon onmogelijk om aan het woord te komen en hij voelde er in zekere zin ook geen behoefte toe, zolang de ander met warrige praat zich dwazer poogde voor te doen dan hij was. Op de tram, de paar passen over de Coolsingel, in het café zelf, praatte Josef Wolf aan een stuk door en alles wat hij zei had wel een of ander verband met wat de jongens beleefden, maar een zo onduidelijk verband, dat het moeilijk was om het tot stand te brengen. Toen zij de sherry aan het drinken waren, kwam hij tot rust, blijkbaar omdat hij niet in staat was zijn opwinding te prolongeren. Hij keek de jongens een voor een hartelijk aan en zei toen: 'Vooruit, vertel me eens wat jullie...'

'Je hebt ons lelijk bedonderd' zei Simon rustig. Hij was zo slaperig, dat hij zich maar liet zeggen wat in hem opwelde. Er was niet alleen een waas tussen hem en de dingen, maar ook tussen hem en hemzelf en hij gaf het op door die nevel heen zichzelf te willen zien en te volgen. 'Ik weet niet wat je allemaal gekletst hebt' ging hij verder, 'maar bij ons hotel ben je niet geweest.'

'Wat zeg je me nou?' vroeg Josef verbaasd.

'Gisteren om zes uur zou je komen' zei Simon, 'en je bent niet geweest. Ik zou wel eens willen weten wat er eigenlijk met die papieren en dat geld gebeurd is.'

'Eerst het eerste' riep Josef in een nieuwe staat van opwinding, 'eerst dat ik niet geweest ben. Om zes uur zou ik er zijn, om zes uur en om zes uur was ik er en jullie waren weg.'

'Wie heeft je dat verteld?' vroeg Simon.

'Ik heb het al gedacht' riep Josef en sloeg met de rechterhand kletsend op zijn voorhoofd, 'ik heb het al ver-

moed, zodra ik met dat mens praatte, maar ik ben een rationalist en ik hecht geen waarde aan voorgevoelens. O, ik domme, domme rationalist! Ik heb jullie aanwezigheid gevoeld, waarachtig, een fluïdum, iets onzegbaars, maar ik heb me verzet en naar dat mens geluisterd. Weet je wat ze zei? Vanmorgen zijn ze vertrokken, zei ze, en een boodschap hebben ze niet achtergelaten.' Hij zweeg, staarde even voor zich uit en zei toen hartelijk: 'Wat ben ik blij, dat ik jullie hier...' Zijn handen zwaaiden naar boven en kwamen doelbewust op de linker van Arend en de rechter van Simon neer. 'Wat zullen jullie wel...' mompelde hij en keek hen om de beurt aan, terwijl hij nadrukkelijk zijn geluid maakte. Simon was te slaperig om te antwoorden en te slaperig om excuses voor zijn wantrouwen aan te bieden. 'Heb je de papieren?' vroeg hij.

'Natuurlijk' antwoordde Jozef, 'natuurlijk heb ik die.' 'Geef ze dan maar' zei Simon en stak zijn hand uit.

Josef maakte een afwerend gebaar, helde nog wat meer over de tafel en begon vertrouwelijk te fluisteren. 'Luister eens, jongen' zei hij, 'ik ben voorzichtig, ik loop niet met die dingen in mijn zak.' Hij richtte zich abrupt op en wenkte de ober, bij wie hij nog drie glazen sherry bestelde. Toen nam hij zijn oude stand weer in. 'Ik heb ze' zei hij plechtig, 'ik heb ze, maar ik heb ze niet in mijn zak. Alleen dronkemannen en dwingelanden lopen met geheime papieren in hun handen.'

'Waar heb je ze dan?' vroeg Simon onverstoort.

Josef keek hem strak aan, met vochtige bruine ogen achter die enorme bril, hij helde nog wat meer over de tafel, zei na een ogenblik spanning: 'Dat zal ik je niet vertellen' en liet zich met een plof terugvallen. Triomfantelijk keek hij rond.

‘Hoor nu eens’ zei Simon ongeduldig, ‘je zit maar wat toneel te spelen. Als je die papieren hebt, moet je ze geven. Als je ze niet hebt, willen wij ons geld terug.’

Wazig en naar het scheen diep in gedachten, die belangrijker dingen betroffen, staarde Josef, achterover in zijn stoel, naar het plafond. Hij zweeg zo ostentatief, dat Simon zijn vraag na een korte pauze versterkte. ‘We vragen je waar die papieren zijn’ zei hij streng.

Josef knikte, ten teken dat de woorden tot hem doordrongen, liet het hoofd langzaam wat zakken en staarde de jongens een voor een aan. ‘Ik heb ze’ zei hij plechtig, ‘al heb ik ze vanzelfsprekend niet in mijn zak, maar - zijn stem werd dreigend - ik zal ze niet aan jullie overhandigen wanneer mij blijkt, dat jullie mij wantrouwt.’ Hij staarde in Simons slaperige ogen en sprak nadrukkelijk verontwaardigd: ‘De toon waarop jij spreekt, waarde vriend, is niet de toon waarop een man als ik kan ingaan. Je hebt je te matigen. En je excuses aan te bieden.’ Zijn blik liet Simon los, zijn houding werd slapper en zijn rechterhand begon op de tafel een afwachtend getrommel.

Simon dacht na, volkomen rustig. Het bezeerde hem niet, dat hij wel gedwongen was om zich terug te trekken, wanneer hij de ander niet een voorwendsel wilde geven om de papieren onder zich te houden, hij was begrensd van rede maar redelijk. ‘Ik heb niets gezegd waarover ik excuses zou moeten maken’ zei hij voorzichtig.

‘Je toon, je toon!’ antwoordde de ander plechtig, ‘je moet je excuses aanbieden voor de toon waarop je zo brutaal bent geweest mij toe te spreken.’

Simon haalde onverschillig zijn schouders op. ‘Als we daarna zakelijk kunnen praten, bied ik je met genoegen

mijn verontschuldiging aan.'

'Akkoord' zei Josef, stak zijn hand uit en dwong Simon om die hartelijk te drukken, terwijl hij hem vol liefde aankeek. 'Onze vriendschap is hersteld' zei hij plechtig, 'en alleen op de basis van vriendschap kan ik zaken doen. Ik zal je nu precies en onomwonden en volstrekt eerlijk vertellen wat ik je te vertellen heb en je dan een voorstel doen waarover je ongetwijfeld verheugd kan zijn. Denk je niet?' Hij sprak de vraag zo nadrukkelijk uit, dat een antwoord noodzakelijk scheen.

Simon liep in alle vallen, die voor hem waren uitgezet. 'Ik zou toch het voorstel eerst willen horen' zei hij achteloos.

De ander viel wanhopig terug, in zijn stoel. Hij speelde zo drakerig toneel, dat het een duidelijke bespotting was van het publiek. 'Mijn God' kreunde hij, 'wat ben ik begonnen...' Hij nam een slok vol vertwijfeling en ging mompelend verder: 'Hoe kan ik zonder vertrouwen... dat je me niet wilt begrijpen...'

'Ik vertrouw je volkomen' zei Simon plichtmatig, 'en ik ben ervan overtuigd, dat je een aannemelijk voorstel zult doen.'

De ander veerde op. 'Vooruit' riep hij vrolijk. 'Vanavond om een uur of zeven ontmoeten wij elkaar ergens en dan geef ik je de boel. Bepaal jij de plaats maar van ons rendez-vous.' De laatste woorden gingen vergezeld van een uitermate royaal handgebaar.

Simon dacht na. Hij vroeg zich af of Josef zich aan de afspraak zou houden, maar de slaap en de sherry maakten hem zo lui, dat hij het liefst gretig ja had gezegd. Een blik naar Arend, die verlegen en bleekjes voor zich uit zat te kijken, het glas onaangerd voor zich, gaf hem niet de minste steun en zuiver uit plichtsgevoel,

innerlijk diep zuchtend, sribbelde hij tegen. ‘We zouden nu liever met je meegaan,’ zei hij, ‘want we wilden graag gauw vertrekken.’

‘Onmogelijk’ riep Josef, stond op en wenkte de ober, overdreven knippend met zijn vingers. ‘Volkomen onmogelijk, absoluut onaanvaardbaar en buitengewoon onredelijk. Ik heb wat anders te doen dan malle jongetjes na te lopen. Zeg gauw waar je me wilt ontmoeten of ga zonder mij naar de haaien. Ik moet weg.’

Terwijl de ober naderde, zei Simon snel wat hem het eerste inviel: ‘Die broodjeswinkel op de Oostzeedijk, vlak bij het Oostplein.’

Josef rekende zorgvuldig af, stopte zijn portemonnaie weg, trok zwijgend zijn jasje recht en richtte zich toen met zijn oude jovialiteit tot de jongens, die deden als hij, maar in wat trager tempo. ‘Tussen lebber en oude broodjes deelt Sint Josef vanavond cadeautjes’ zei hij en liep met snelle pas voor hen uit naar buiten. Zij konden weinig anders doen dan toezien hoe hij in het gewoel verdween. Het was een wonder, maar niet het verlossende.

6

Er was geen mogelijkheid tot gesprek. Over het verleden konden zij niet praten op grond van hun principes die daar niet van gediend waren en op grond van hun schaamte die hen deed blozen, wanneer zij aan leraren en strafwerk dachten - het was Simons schaamte -, over de toekomst dorsten zij niet te praten, want dan zou deze gemodelleerd moeten worden uit hun theorieën en zij zagen geen kans daartoe, over het heden was niets te zeggen. Zij zaten op hun oude plaats in de broodjeswinkel en trommelden met hun vingers op het morsige, glazen tafelblad. Algemene onderwerpen waren onmogelijk, nu zij gespannen wachtten en zich tot walgens toe opgelaten voelden. Persoonlijke onderwerpen waren taboe in dit uur van spanning, ook Simon onderwierp zich aan de wetten van de situatie.

Maar iets moesten zij doen nu zij elkaar niet meer konden verdragen zonder pijn. Iets moesten zij zeggen! Zenuwachtig zochten zij naar een onderwerp, dat neutraal genoeg leek. Zij keken steeds naar de klok die boven de toonbank hing en zes uur aanwees, een uur te vroeg voor de afspraak.

‘Wij zijn vroeg’ zei Arend, maar het gesprek ging niet verder dan het antwoord ‘ja’.

‘Wil je nog een broodje?’ vroeg Simon, maar met Arends ‘Dank je wel, ik heb geen honger meer’ verliep de poging in het zand.

Zij probeerden weg te zinken in zichzelf. Het was moeilijk, want zij voelden zich begluurd door de klanten die aan de toonbank stonden en zakelijk hun koffie slurpten of aan de andere tafeltjes zaten te kauwen, met lege

blikken boven malende kaken. Het meisje, dat het nu druk had maar er nog steeds uitzag of zij binnenkort wel eens wakker dacht te worden, keek telkens in hun richting en dan moesten zij elke keer een besluit nemen: of terugkijken of de blik opzettelijk afwenden, een uit het veld geslagen wegstijgen zou vernederend zijn. Elke keer was vernedering echter hun deel en elke keer greefde hen dit. Zij wisten bovendien van elkaar, dat zij in hun vage gedachten bezig waren met de ander en dit geheime betasten beklemde hen uitermate.

‘Wil je nog koffie?’ vroeg Arend, toen hij Simons blik op zich gevestigd voelde en Simon schudde alleen het hoofd en richtte zijn ogen op het tafelblad. Ik haat hem, dacht hij, hij klinkt even vals als de anderen, wat een onzinnige illusie om in hem een reisgenoot te zien. Hij is mij volkomen vreemd.

Arend had een gevoel, dat hem pijn deed, zo lichamelijk en zo sterk was het, maar als hij er voorzichtig zijn hand naar uitstak om het te kunnen bekijken, slipte het weg. Het leek zo simpel en krachtig, het was echter blijkbaar samengesteld uit vele dingen: heimwee, want onkenbare gestalten, die bij thuis hoorden, bewogen zich in zijn brein, verbazing die hij duidelijk waarnam en dan iets waarvan hij onmogelijk kon uitmaken wat het was, maar dat onverdragelijk sterk werd als Simon naar hem keek en dat dus met Simon samenhang. Hij was hulpeloos en ongelukkig en toen hij met dat gevoel geen raad meer wist, poogde hij afleiding te zoeken en begon opletend rond te kijken: een groot oud meisje keek kauwend terug, een man met een snor had een eigenaardige blik in zijn ooghoeken, het dienstertje scheen ongeduldig af te wenken. De deur, die open en dicht ging, mensen naar binnen en naar buiten liet, fi-

xeerde hij korte tijd, maar al gauw kreeg hij de indruk, dat de deur hem fixeerde en hij wendde zich verlegen af. De pijn was intussen allerminst geweken, na deze nederlaag tegen de deur was hij zo sterk als nog nooit te voren. Hij zonk over de tafel en liet zijn hoofd op zijn armen zakken.

Een ruk bracht hem tot bezinning, het fluisterend gesis van Simon deed hem schrikken: ‘Doe niet zo idioot, de mensen kijken naar je.’

‘Ik heb zo'n maf’ zei Arend zachtjes. Hij zat als een goed opgevoed kind met rechte rug opgeprikt voorop zijn stoel en staarde naar het tafelblad.

Ik haat hem, ik kan hem wel vermoorden, dacht Simon en op de achtergrond van deze gedachten voelde hij met grimmige trots, dat zij hem het hart verscheurden. Als ik hem kwijt ben, kan ik eindelijk vrij zijn, dwong hij zich om te denken, hij is een blok aan mijn been, ik moet hem in de steek laten. Hij keek vlug op. Arend zat daar zo gehoorzaam en schuldig als een kind, dat zich kritisch beoordeeld voelt door een strafflustige opvoeder. We hadden in het water moeten springen, dacht Simon, dan was onze vriendschap nog gered en met een schok van verdriet dacht hij door elkaar, dat dit lege, conventionele romantiek was, dat hij op Arend gesteld was en dat hij Arend haatte. Hij was draaiërig van vermoëienis en misselijk van verwarring. De mensen in de broodjeswinkel waren eindeloos ver weg en vlakbij, schimmig en overdreven goed zichtbaar. Zij bewogen als nevels door de ruimte en paktten hem telkens beet, kletterden als verre regen en donderden hem hun onweer in het oor. Ik val flauw, dacht hij, ik moet naar de w.c. gaan, ik wil overgeven, en beval aan zijn lichaam dat het op moest staan. Tot zijn verwondering bewoog

het niet, hij voelde hoe zijn billen bot en weerbarstig op de stoel drukten en hoe zijn ellebogen zich vaster tegen de tafel duwden. Ik moet opstaan, dacht hij, en probeerde voorzichtig of zijn hand tenminste wilde doen wat hij zei. De vingers bleven trommelen alsof er geen enkele reden was om er mee op te houden. Ik moet opstaan, dacht hij weer, dit keer zo mat dat hij niet eens dacht aan een bevel en geen ogenblik veronderstelde, dat hij kon doen wat hij wilde. Verbaasd vond hij zich terug naast zijn stoel. Zonder iets aan Arend te zeggen, liep hij automatisch naar de w.c.

Terwijl hij wegging, keek Arend hem na en bij iedere stap steeg zijn paniek. Dat hele blok ondefinieerbaar verdriet begon heen en weer te springen en het bleek scherpe punten te hebben, die genadeloos in zijn vlees drongen. Simon, dacht hij, Simon, ga toch niet weg, en hoorde zichzelf denken met de stem en de pathetiek van de ander. Simon, dacht hij, wat heb ik je gemeen behandeld, wat ben ik dom geweest. Met die steen van pijn in zijn lichaam - hij had niet kunnen zeggen waar die steen precies lag - stond hij op en liep voorzichtig naar de w.c. Hij kon niet veel zien door het waas van verdriet voor zijn ogen en wat hij zag, was diepzeeleven, van boven de waterspiegel bekeken. Zo kwam hij aan bij de w.c.-deur en bleef daar staan, zonder ergens tegen te leunen, onbewegelijk en met gebogen hoofd. Ik zal je alles zeggen, Simon, dacht hij, ik heb me zo bedrogen, ik heb gedacht dat ik naar moeder terugwilde, maar dat kan ik niet, hoor je, nooit, nooit. Ik blijf bij jou, ik kan niet zonder jou, ik ben niets zonder jou. Het was allemaal zo vreemd, maar nu is het duidelijk, ik wil bij jou zijn, ik ben alleen maar je vriend, niet de zoon van mijn moeder of de broer van mijn zusje. Als iemand

vraagt: wie is Arend Zwig, dan kunnen ze antwoorden: de vriend van Simon Spelbreker.

Hij merkte met verwondering en opluchting, dat het geheimzinnige blok gevoel begon op te lossen; de scherpe punten smolten weg, de pijn viel uit elkaar, er kwam inplaats daarvan een nieuwe pijn, maar die was verrukkelijk: een kramp waarin al zijn zenuwen en spieren samentrokken, een extatisch golvend gevoel: liefde. In een paniek van liefde, door een waas van verdriet zag hij de deur opengaan en Simon naar buiten komen, bleek, lang, mager, hooghartig, - aangevreten en bewogen door de tranen voor zijn blik. Hij zag Simon kijken, maar kon zijn ogen niet onderscheiden. Hij wilde iets doen, maar kon zich niet verroeren en toen Simon zijn blik afwendde en in de ruimte wegweek, gingen Arends voeten slaafs en zelfstandig achter de ander aan. Zwijgend gingen zij zitten, namen elkaar niet op, sloegen de ogen naar beneden. Ik haat hem, dacht Simon, ik kan niet zonder hem, dacht Arend, maar het waren brutale vlaggen op een huis van twijfel, frases, verstarde conventies.

Met een hoog, hautain stemgeluid riep Simon om twee koffie.

Dat het meisje hun de koffie bracht, de kopjes op tafel zette, even bleef staan, gaf al respijt; dat zij begon te praten was zo bevrijdend, dat zij zich haastten om haar vast te houden. 'Als ik jullie ergens mee kan helpen, zeg je het maar' zei zij op haar slome en neutrale toon. Zij was niet helemaal duidelijk, er bestond een lokkende discrepantie tussen haar slaperige ongeïnteresseerdheid en haar hulpvaardige belangstelling. Het een ging niet achter het ander schuil, zij speelde niet de matte

om de levendige te verbergen, het een kwam uit het ander voort, zij kon belangstelling hebben omdat zij niet geïnteresseerd was.

Simon had dat meteen in haar bewonderd als haar soort van volwassenheid. ‘Zien we eruit alsof we geholpen moeten worden?’ vroeg hij uit behaagzucht en om niet meteen een antwoord te hoeven geven.

Het meisje keek hem aan met haar vlakke blik, die op de een of andere manier toch boeiend was door haar soort van volwassenheid. ‘Kijk maar eens in de spiegel’ antwoordde ze.

‘Juffrouw’ viel Arend schuchter in, de kans benuttend om iets verstandigs te kunnen bepraten, ‘u zou ons heel goed kunnen helpen, als u zo vriendelijk wilde zijn.’ Hij hakkelde en bloosde.

‘Ik heet Rie’ zei ze.

‘Mijn vriend heet Arend en ik heet Simon.’

‘Waarmee kan ik je helpen?’ vroeg het meisje. Zij liet zich niet door de interruptie afleiden en keek Arend in de ogen.

‘Er komt straks een meneer voor ons’ zei hij aarzelend en zorgde ervoor, dat hij Simon niet toevallig trof met zijn blik. ‘Het zou wel goed zijn als we, voordat hij ons ziet, konden kijken wie het is.’

‘Jullie willen je ergens verschuilen?’ zei het meisje.

Arend knikte.

‘Daar achter, waar het gordijn hangt, is een kantoortje’ zei het meisje, ‘daar kun je wel gaan zitten.’

‘Dank u wel’ zei Arend met de opgetogenheid van een kind. Hij keek op de klok. ‘We gaan er over een kwartiertje heen, als u het goed vindt.’

‘Je gaat je gang maar’ zei het meisje en veegde achteloos wat broodkruimels van de tafel, ‘als je maar zorgt,

dat je om half acht klaar bent, want dan wil ik sluiten.’ ‘Is deze zaak van jou?’ vroeg Simon.

‘Hoe kom je daarbij?’ Zij keerde zich om, keek rond door de nu lege winkel en ging weg. ‘Ik zal de boel maar eens gaan opruimen’ zei ze verveeld.

De jongens zagen haar langzaam bezig, met gebaren die geen enkele charme hadden, al boog zij zich soms over een tafel en schortte haar rok dan op boven haar dikke, blote knieën. Zij had kennelijk niet de bedoeling om hen te prikkelen en scheen er ook niet de minste hinder van te hebben, dat zij haar allebei scherp met de ogen volgden. Die onbewogenheid kon veroorzaakt zijn door afgestomptheid of door de soevereiniteit van een heel vrij mens en het was waarschijnlijk het een en het ander, soevereine afgestomptheid. Zij bewoog zich slecht, zij was niet mooi in haar dikte voorspellende gedrongenheid, maar zij was zo jong, dat het niet gaf. Bedrijvig en sloom borg zij het vaatwerk op in een van de drie afgeschoten hokjes achterin de zaak, sloeg met de doek over de tafeltjes en veegde koffieplassen weg.

‘Het is geen doen in je eentje’ zei ze, alsof ze het over iemand anders had, ‘ik ben hier van acht uur tot half acht en moet in de tussentijd nog voor de vaat en de broodjes zorgen. Alleen tussen de middag komt er iemand helpen en de baas maakt de koffie.’

‘Komen hier veel mensen?’ vroeg Simon, maar zij ging er niet op in.

‘Het is geen doen in je eentje’ herhaalde zij vaag en pas toen zij klaar was, op de klok keek en zag dat het kwart voor zeven was, begon zij weer te praten. ‘Jullie moesten maar in je hok gaan zitten, dan zal ik je daar nog een kop koffie geven’ zei ze en schoof het gordijn iets opzij.

De jongens stonden gehoorzaam op en liepen het vertrekje binnen, waar een bureau tegen de wand stond met een stoel erachter.

‘Ga jij daar maar zitten’ zei het meisje tegen Simon, ‘dan kan je vriend wel zolang een stoel uit de winkel nemen.’

Zij installeerden zich zo, dat zij gemakkelijk door een kier konden kijken en niet bang hoefden te zijn dat zij gezien zouden worden. Het meisje ging terug naar haar toonbank, haalde koffie, bracht hun die en bleef toen nog vaag en langzaam aan het redderen.

De jongens zwegen. De conversatie met het meisje had hen teruggehaald uit zichzelf en de spanning maakte hen eensgezind uit oppervlakkigheid. De klok tikte minuut na minuut weg zonder dat zij zich veel bewogen en om vijf voor zeven moesten zij zich in herinnering roepen, dat de afspraak op zeven uur was gesteld, om de wanhopige zekerheid te verwijderen dat Josef Wolf niet zou komen.

Precies op de juiste minuut zagen zij de deur opengaan en Simons vader binnenkomen. De kleine Joodse man stond even rond te kijken en richtte dan zijn passen naar de toonbank.

‘Een kop koffie’ zei hij en roerde afwezig in het kopje, dat het meisje voor hem neerzette. Het was, nadat hij veel te lang had geroerd, of hij zich eindelijk bezon dat er iemand voor hem stond en hij richtte met een zekere gretigheid zijn hoofd naar haar toe. De jongens luisterden en keken met al hun aandacht, en hielden de adem in.

‘Zijn hier ook twee jongens geweest?’ zei hij nonchalant, maar precies.

‘Twee jongens?’ herhaalde zij onverschillig.

‘Een jaar of zeventien, maar zij zien er wat ouder uit’ ging hij verder, ‘een van hen draagt een bril.’

Zij haalde de schouders op. ‘Niet gezien, meneer’ zei ze en liep naar een tafeltje om vlekken weg te vegen.

Zij zagen de man even nadenkend staan wachten, dan draaide hij zich resoluut om en vroeg wat hij schuldig was. Hij rekende af en liep haastig de winkel uit. De koffie was niet aangeroerd.

Toen de deur achter hem was dichtgevallen viel er een diepe stilte. De jongens bleven op hun plaats en het meisje stond midden in de winkel; de doek in haar neerhangende hand slierde over de grond.

‘Wilden jullie die man niet ontmoeten?’ vroeg ze tenslotte en, of dit het wachtwoord was voor het begin van een nieuwe scène, schoof Simon het gordijn opzij en ging naar binnen.

‘Het was mijn vader’ zei hij, ‘ik ben blij, dat hij ons niet heeft gezien.’ Het gemis aan opwinding van het meisje deed hem zo goed, dat hij haar imiteerde en zijn vermoeienis maakte hem onverschillig voor het inzicht dat Josef Wolf hen had bedrogen en verraden. Hij ging aan een tafeltje zitten en staarde voor zich uit, terwijl Arend verlegen door de winkel drentelde.

Het meisje keek hen om beurten aan. ‘En wat gaan we nou doen?’ vroeg zij, toen de anderen bleven zwijgen. ‘Ik weet het niet’ antwoordde Simon.

‘Hoelang zijn jullie niet naar bed geweest?’ vroeg het meisje.

‘Eén nacht’ antwoordde Simon.

‘Zijn jullie van huis weggelopen?’

Simon knikte.

Het meisje zuchtte en ging het gordijn van het kantoortje dichtschuiven. ‘Waar gaan jullie eigenlijk slapen?’

vroeg ze, met de rug naar hen toe, trekkend aan het dikke gordijn dat stroef over de roede gleed.

‘Weten we nog niet’ zei Simon kort.

Zij zweeg even. Toen, nog steeds bezig met het gordijn, zei ze: ‘Jullie kunnen wel met mij meegaan als je wilt. Mijn moeder en mijn broertje zijn uit logeren, ik ben alleen.’

De jongens antwoordden niet onmiddellijk, zij wisten niet wat zij zouden behoren te antwoorden.

‘Ik ben nu eenmaal begonnen’ ging zij verder, ‘en ik kan er wel mee doorgaan als jullie willen. Waarom weet ik ook niet.’

Arend had zich naar haar omgedraaid en staarde naar haar rug, die ijverig naar boven was gestrekt. ‘Ik wil wel graag’ zei hij, ‘ik heb erg veel slaap.’

‘Dan zullen we maar gaan sluiten’ zei ze onverschillig.

De volgende morgen werd Simon met een schok wakker en keek om zich heen. Het daglicht stond in een burgerslaapkamer met lits-jumeaux, waarvan hij in het linker bed lag. In het rechter lag Arend. Voorzichtig keerde hij zich naar zijn vriend, zag zijn gezond, kinderlijk gezicht, dat nog kinderlijker leek nu de ogen gesloten waren en het overdreven nette, volwassen haar slordig over het kussen slierde. De wangen met een zacht, nog nooit geschoren dons, de fijne, rechte neus, de ongevormde mond en de zwakke, terugwijkende kin deden hem niets. Met een tweede schok schoot al de bitterheid van de vorige dag in zijn bewustzijn. Mijn God ja, dacht hij, Arend, die ik kwijt moet zien te raken, en een ogenblik flakkerde in hem de gedachte op om met zijn handen de keel van de ander dicht te knijpen. Het was een gedachte, waarover hij zich schaamde. Hij hoort hier

thuis, dacht hij bitter, in een kamer als deze met nachtkastjes en gebloemd behang en zonsondergangen in pastel aan de muur. Het is diep treurig.

Nu was de haat alweer droefenis geworden, constateerde hij en grimmig dwong hij zich tot harde pathetiek. Ik moet me wreken, dacht hij, ik moet van die jongen afkomen op een zo gemene manier als ik maar kan bedenken. Ik moet me alleen al wreken voor gisteravond. Hij huiverde. Als een klein kind heeft hij beneden zitten huilen en toen Rie hem naar bed stuurde, ben ik, sukkel, idioot, meegegaan, als een ander klein kind. Twee jongetjes heeft ze naar bed gebracht inplaats van één, ze zei, dat het geen verschil uitmaakte of het om haar broertje ging of om ons. Verdomme, wat hebben we ons aangesteld. En Arend kon niet meer ophouden. Ga niet weg, ga niet weg, heeft hij gezegd, toen we alleen waren, Simon, laat me niet alleen. En ik ben sentimenteel geworden en heb hem over zijn hoofd geaaid. Ik moet opstaan, ik moet weg. Alsof hij het in bed niet langer kon uithouden, wierp hij het dek van zich af en stak zijn benen over de rand. Harde pathetiek en weke sentimentaliteit, besliste wrevel en dreinende twijfel; hij wist, dat wat hij zich dwong te denken voortdurend ontzenuwd, ontmaskerd en bespot werd ergens op de achtergrond van zijn gedachten en hij wist ook, dat als hij de rollen om zou draaien en een weke twijfelaar spelen, zijn hardheid en pathetiek naar de achtergrond zouden wijken om te ontzenuwen, te ontmaskeren en te honen. Zou hij zich aankleden en zachtjes weggaan? Hij stond voorzichtig op. Zou hij een briefje voor Arend achterlaten en daarin alles zeggen? Zou hij hem wakker en met hem praten? Het antwoord, dat iets in hem op die vragen gaf, was altijd tussen ja en nee in.

Enkel gekleed in zijn onderbroek, mager en gebogen, stond hij in de kamer, waarin het licht door de dikke, donkere gordijnen schemerig en in kieren en fragmenten naar binnen viel. Een kerkklok buiten bonsde zes doffe en plechtige slagen over de nog stille stad. Simon huiverde al was het warm. De onzekerheid maakte hem afwisselend heet en koud.

Met een plotseling besluit, of hij nu eindelijk ontdekt had wat hij moest doen, liep hij op zijn tenen naar de deur, de gang in naar de w.c. Reeds halverwege schaamde hij zich daarvoor. Het is uitstel, dacht hij, ik ben weer eens op de vlucht, en keerde zich nijdig om. Maar hij bedacht zich ineens, dat die tocht eigenlijk allerminst overbodig was en vond wat troost bij de zelfspot, die dit innerlijk incident opleverde. Hij probeerde zijn onzekerheid te vergeten. Toen, op de w.c, kwam er ineens een plan in hem op, dat met de kracht van een vuurwerk rinkelend in zijn hoofd uit elkaar spatte. Het was een geniale inval, verblindend en vernietigend. Zou hij het doen? Hij weifelde geen ogenblik, al bonsde de twijfel in zijn hart, hij waste zijn bevende handen, hij deed de deur open, hij liep de gang door en terwijl zijn adem werd weggeknepen, duwde hij langzaam de deur naar Rie's kamertje open.

Onmiddellijk stond hij in het licht. De vroege zon scheen krachtig door de dunne gordijnen en maakte hem blind. In het bed aan de zijkant van de kamer, enkel bedekt met een wit laken, dat het licht scherp terugkaatste, lag het meisje en toen Simon, na een aarzeling die wennen aan de dag kon zijn, zijn blik naar haar gezicht keerde, zag hij dat zij hem met wakkere, heldere ogen aankeek. Mijn God, wat moest hij beginnen. Hij sloot snel de deur, waarvan hij de kruk nog in de hand

hield, zodat hij zich af kon wenden van dat onbegrijpelijke, emotionele kijken en moest zich dan weer omdraaien en die blik verdragen. Uit radeloosheid handelde hij vlug, liep naar het bed, knielde erbij neer en legde zijn hand op het laken, voorzichtig, op een plek waar geen lichaam was.

‘Rie’ zei hij automatisch, maar zijn bewustzijn verhinderde hem om verder te spreken en wees hem erop dat hij niets te zeggen had. De bruine ogen keken hem vriendelijk en onpersoonlijk aan, wetend en raadselachtig, naar het scheen met een tikje spot. Hij smeekte dat zij zou handelen of praten en boog het hoofd om dat af te wachten; toen zij echter niets ondernam, dat om antwoord vroeg, moest hij verder gaan, zijn vraag stellen en iets doen. Lieve God, iets doen!

‘Rie’ zei hij maar weer, sentimenteel en zachtjes, ‘Rie, ik lag steeds aan je te denken.’

Haar stem klonk nuchter en hartelijk: ‘Wat kom je eigenlijk doen?’

‘Ik moest aan je denken.’ Hij wist, dat het onzin was, hij wist ook, dat het weer uitstel was en dat hij gevaar liep om alles te bederven. ‘Ik moest aan je denken en toen moest ik wel hierheen komen.’

Zij lachte zacht en voor hem onbegrijpelijk.

‘En je weet dus niet wat je komt doen?’ zei ze met een warme spot, die hem het bloed naar het hoofd joeg en hem dwong om zich nu geheel over te geven. Hij legde zijn hoofd op de bedderand, het gezicht in het linnen en wachtte af wat er zou gaan gebeuren, helemaal geconcentreerd bezig om het trillen van zijn lichaam te bedwingen. Hij kon bijna niet meer denken, zo zenuwachtig was hij, maar er vlogen toch nog snelle inzichten door zijn hoofd: dat het onwaardig, belachelijk, on-

mannelijk was om zo te zitten en niets te doen, dat het een nederlaag was en dat hij zich schaamde.

Hij wachtte intussen met lichaam en geest en voelde de hand al over zijn haar strijken toen het meisje zich nog niet eens had bewogen.

‘Ik ben nu eenmaal begonnen’ zei ze, ‘wat komt het er op aan.’

Hij bleef nog zitten, zorgde ervoor, dat hij niet liet merken hoe intensief zijn haren de hand voelden strelen.

‘Kom er maar in’ zei het meisje en met een merkwaardige zakelijkheid sloeg zij het laken weg, terwijl hij opkeek en opstond.

Zij was naakt. Voor het eerst zag hij een naakt vrouwenlichaam. Het was niet zo overweldigend als hij zich had voorgesteld, het was beperkt, omgrensd, menselijk, het leek meer op een afbeelding dan zijn drift hem had toegestaan te geloven.

Na dit ogenblik van teleurstelling zag hij echter het vlees als iets lokkends, de borsten, de buik, de benen. Onhandig, zich niet overgevend aan zijn drift, trok hij zijn onderbroek uit en legde zich stijf naast haar. Nauwelijks had hij haar aangeraakt of zij trok het laken weer over hen heen.

Het was hem ook liever zo, het was minder verwarrend, en toen hij eenmaal begonnen was om dit te constateren, kwamen hem ineens met volle kracht allerlei constatering in de zin: dat hij hier lag, dat hij haar had gezien, dat hij zich schitterend op Arend wreekte, dat hij tot niets in staat was. Een beklemmend gevoel van schaamte steeg in hem op. Het lichaam, dat daar tegen hem aangedrukt op de rug lag, leek een onoverwinnelijk obstakel, een hopeloze taak. Zijn eigen leden lagen koud en vreemd ernaast, overbodig en gezakt voor het exa-

men. Automatisch strekte hij een hand uit en streekte haar gezicht en haar schouders.

Toen voelde hij hoe het meisje zich naar hem omdraaide en hoe haar hand langs zijn zijden ging strelen. Hij voelde hoe zijn vlees, waar zij het aanraakte, begon te leven. Hij drukte zich tegen haar aan, begerig naar liefkozingen en merkte dat zij verder ging. Hij werd zeer ontroerd en klein naast haar, een kind dat getroost moet worden, en hij kreunde van opluchting, drift, liefde, een diep en week gevoel van dankbaarheid, terwijl zij zijn hartstocht met al haar moederlijke voorzichtigheid opwekte.

7

Arend werd pas om elf uur wakker. Toen hij zag dat het bed naast hem leeg was, schrok hij eerst, maar toen hij op het klokje keek stelde hij zich gerust en draaide naar de andere kant. Er stond een stoel naast zijn bed en daarop lag een vel schrijfpapier. 'Kom zo gauw mogelijk naar de winkel. Rie' stond erop. Hij zorgde dat hij nergens aan dacht, sprong zo opgewekt en oppervlakkig mogelijk uit zijn bed, waste zich, kleepte zich aan en liep in vijf minuten naar het Oostplein.

Binnenkomend zag hij het meisje achter de toonbank van de verder lege winkel broodjes smeren. Zij keek hem aandachtig aan en hij keek terug, terwijl hij zwijgend naar haar toeliep en haar een hand gaf.

'Heb je goed geslapen?' vroeg ze met haar onverschillige moederlijkheid.

'Ja' zei hij en keek onrustig rond, 'waar is Simon?'

'Ontbijt liever eerst' zei ze en schoof hem broodjes en een kop koffie toe.

Hij begon traag te kauwen en staarde verlegen voor zich uit. Zijn opgewektheid was verdwenen, de oppervlakkige onuitgesprokenheid van zijn gevoel was het mica haardruitje voor een vuur van verdriet.

'Ik heb een lang gesprek met Simon gehad' zei ze al werkend, 'en ik moest je zeggen, dat hij voorlopig alleen verder wil gaan.'

'Is hij weg?' vroeg Arend.

'Hij is vanmorgen vroeg al vertrokken' zei het meisje, 'hij vond dat jullie wegen de eerste tijd maar beter konden scheiden. Jullie hadden alsmaar ruzie, is het niet.' Arend knikte.

‘Hij wenst je het allerbeste toe...’ zei het meisje, met in het laatste woord een accent of zij nog verder wilde gaan, maar zij liet de zin slaperig uitvloeien.

‘Waar is hij heen?’ vroeg Arend.

‘Dat weet ik niet’ antwoordde ze. Het leek of zij zich, na het meeleven van zovele uren, vermoeid terug wilde trekken in haar ongeïnteresseerde belangstelling.

‘Eet nog wat’ ging zij verder, toen zij Arend bewegingloos voor zich uit zag staren met ogen van een neerslachtig bruin in zijn bleke jongensgezicht.

Hij pakte gehoorzaam een broodje op, nam een hap, maar liet de hand toen weer zinken en vergat zelfs te kauwen.

‘Je moet het je niet zo aantrekken’ zei ze vriendelijk, ‘het is veel beter zo.’

Hij slikte de hap door en knikte gehoorzaam. Hij was niet geschrokken en hij dacht dat hij het zich ook niet aantrok, hij verwonderde zich er zelfs over dat hij het zich zo weinig aantrok. Maar hij wist ook dat hij dit altijd geweten had; de scène waarin hij speelde had al zolang klaar gelegen in zijn binnenste, het leek een herhaling van iets dat zich altijd had afgespeeld en dit vermoeiende herhalen vervulde hem met een murwe neerslachtigheid, die geen verdriet was. Het mica haardruitje was beslagen.

‘Simon zei nog, dat je naar zijn ouders kunt gaan als je niet verder wilt’ zei het meisje, ‘zijn vader zal wel iets voor je kunnen doen.’

Hij knikte alleen maar. Ook dit was vanzelfsprekend en had klaargelegen, er was geen enkele reden om er over na te denken.

‘Weet je al wat je gaat doen?’ vroeg ze toen het zwijgen haar begon te beklemmen.

‘Ik ga naar Spelbreker’ zei hij vlak en hij gedroeg zich zo conventioneel of de vraag van het meisje betekende dat zij genoeg van hem had, stond op en maakte aanstalten om weg te gaan.

‘Je mag hier nog gerust een beetje blijven’ zei ze, ‘eigenlijk hebben we nog helemaal niet goed overlegd.’ Hij was niet in staat om te overleggen en ook niet om te praten en het hinderde hem dat hij iets moest antwoorden. ‘Het komt er niet op aan’ zei hij en ging afscheid nemen: ‘Dank je wel voor alles.’

‘Je moet me nog eens komen opzoeken’ zei ze en keek hem bezorgd aan.

Hij knikte weer, zei nog een keer ‘Dag’ en liep zonder om te zien naar buiten.

Het was broeierig warm, met een beklemmend wolkendons vlak boven de stad. Het licht was vals en doordringend, het scheen de lelijkheid van de huid openbaar te willen maken, doofde de kleuren en drong pijnlijk de ogen binnen, waarover de zware oogleden zich het liefst wilden sluiten. De warmte was traag en vuil; zij straalde niet, als wanneer de zon scheen, klaterend op de gretige huid, maar leek van binnen uit te komen, zocht zich moeizaam een weg door de verstopte poriën van een huid, die van binnen uit verzengd was, goor, dof, slap. Zij ziedde rond in het lichaam, speurde naar uitwegen, klopte tegen de vingertoppen die zich niet openden en droop dan af, rancuneus stollend in de zwellende ledematen.

Met moede passen ging Arend op weg naar de Heemraadssingel. Hij bekommerde er zich niet om dat hij iemand tegen zou kunnen komen, hij dacht er niet aan dat hij de tram zou kunnen nemen, maar liep automatisch de Goudse Singel af. Hij voelde wel dat het warm

was, bezon zich daar echter evenmin op als op alles wat hem vervulde. Pas op de hoogte van het Grand Théâtre, toen hij even stilstond en rondkeek, kwam het verdriet, met een golf warmte, bevrijdend naar boven. Hij liep snel door, veel sneller dan eerst en zuchtte daarbij met stoten die gedachte snikken waren. Simon had hem alleen gelaten, het was uit, hij ging naar huis, alles was voor niets geweest. Eerst was het wanhoop, een wilde treurigheid, zoals al zovele keren op hun tocht. De onredelijkheid, de ondoorzichtige, duistere onzinnigheid was als een wezen waarmee hij zou willen vechten, wanneer hij geweten had waar hij het aan kon pakken. Zijn moeder, de school, Simon, Josef Wolf, Rie hadden hun eigen wetten, waarmee hij niets te maken had. Hij was uitermate hulpeloos, teruggegooid in iets waar hij uitgegooid was, om onnaspeurbare redenen telkens in een hoek getrapt waar hij niets te maken had, terwijl de anderen hun vrijheid bezaten. Het was een wanhopig waarom. Waarom was Simon vertrokken, die het plan had bedacht en hem had meegenomen? Waarom had Simon het hem onmogelijk gemaakt om goede cijfers te halen op zijn rapporten? Waarom had hij zelf geen weerstand kunnen bieden tegen het vergif van de ander? Er was geen antwoord; het was zo gegaan en in de constatering lag het hele antwoord. O mijn hemel, waarom? Hij had altijd geweten, met een verzwegen treurigheid, dat dit bankroet het resultaat zou zijn, hij had altijd geweten dat hij in deze hitte, verslagen, de Goudse Singel zou aflopen, het Hofplein oversteken, de Kruiskade opgaan.

En hij had ook altijd geweten wat op dit lucide weten van de verslagene nog zou volgen: het verdriet, het verlangen. Hij was zo diep verdrietig. De pijn om alles wat

hij geleden had vormde de trage achtergrond voor de fellere pijn om wat hij leed. Simon was weg, Simon had hem in de steek gelaten en hij kon Simon niet missen. De achtergrond was de pijn, die Simon had veroorzaakt door bij hem te zijn, maar veel ernstiger was de pijn van het gemis. Simon was weg, hij had hem wrevelig, boos, strevend naar een zeer ver doel, achtergelaten en keek niet meer om. Verlangen naar de vriend schiep in Arend diens beeld met vage trekken en toch zeer helder: de lange, bewegelijke jongen met het zwarte, krullende haar, de bril, de nerveuze hoekigheid van gebaren. Het beeld zag hem aan met die onbegrijpelijke blik van schichtigheid, spot en moed, dat mengsel van keihard rationalisme en weke sentimentaliteit, dat verschietende lichten van liefde en haat - pijnlijk maar onontkoombaar. Zo helder was het beeld dat Arend wanhopig zuchtte. Hij had altijd geweten dat hij wanhopig zou zuchten op deze wandeling, het was in die blik voorspeld geweest met een volstrekte zekerheid. Meer pijn, meer verdriet, hij smachtte ernaar dat de warmte, die dof in hem bonsde, zou groeien en groeien en dat al die gevoelens mee zouden groeien. Zijn vriendschap eiste dat hij meer zou lijden dan hij deed, hij stimuleerde zijn leed, hij poogde zich op te zwepen en toen het beeld van de vriend vervaagde en verdween, probeerde hij het terug te roepen, wrevelig bemerkend dat hij er te vermoeid voor was en dat zijn wildheid vervloeiide. Hij stond stil om op adem te komen. Het bloed bonsde pijnlijk in zijn aderen, zijn lichaam trilde.

Hij keek om zich heen: hij was de Middellandstraat al afgelopen en stond op de hoek van de Heemraadssingel, gereed om de twintig passen te maken naar het huis van Spelbreker. Met een nieuwe, diepe zucht, zonder zich

voor te bereiden, sloeg hij af.

Na het gesprek met de ouders van zijn vriend, na het geruststellende telefoongesprek met zijn eigen ouders, was alles opgelost. Arend probeerde te slapen in het bed van Simon. Niemand had de fijngevoeligheid gehad om hem die confrontatie met de ontsnapte vriend te besparen en nu lag hij in de kamer, die gevuld was met hetzelfde verlies: het lelijke kleed dat Simons voet ontbeerde, de reproducties naar Chagall en Willink die vroegen om zijn ogen, de boeken die alleen geordend konden worden als weerspiegelingen □ van zijn wanordelijke geest: slordige schoolboeken op het geopende, overdreven plechtstatige cilinderbureau, in de kleine boekenkast een moderne Heine, zelf verworven bezit, naast een achteloos geërfde Racine, kostbare gedichtenbundeltjes van Marsman, veel hevig expressionisme in bloemlezingen en pamfletten, boeken vol astronomie, chemie, het geheim van de aarde, boeken over psychologie en wijsbegeerte - ze wilden door hem opengeslagen worden en verworpen. De drie gemakkelijke stoelen, twee grote paria's van beneden, één van staal, openden hun armen om hem te ontvangen, het raam wilde doorkruist worden door zijn blikken, het bed kraakte tegen de indringer, die doodstil bleef liggen. Het was de kamer van een dode. Overal ritselden verwijten en herinneringen, in de vakken en laden van het bureau lagen papieren zinloos te vergelen, geuren van vroeger mengden zich met de doffe walm van een slecht gelucht, onbewoond vertrek. Simon was dood. Niets van hem was over dan de papieren met flarden gedichten, dagboekbladen, die niemand kon ontraadselen, voorwerpen die zorgvuldig het geheim bewaarden van hun associaties. Simon was

dood. Hij zou met gewichtloze voeten de trap bestijgen, hij zou ritselen aan het raam, hij zou zijn onwezenlijke aanwezigheid opdringen aan de kamer die met hem gestorven was, maar het was onpeilbaar vergeefs, een stormloop zonder soldaten, een overstroming zonder water. Simon was dood.

Opgeschrikt uit zijn halfslaap verweerde Arend zich tegen deze gedachte. Simon was niet dood, Simon leefde en bij daglicht zou alles anders zijn. Hij kroop diep onder de lakens om de kamer niet te hoeven zien, hij sloot de ogen om de avondschemer verre te houden. Zijn verdriet was dof en zwaar; het had zijn eigen verdovingen opgeroepen en werd vermoeienis. Hij was willoos overgeleverd aan zichzelf, hij zocht het duister van voor de geboorte, dacht niets, hoorde alleen het suizen van zijn bloed in de schelp waarin hij als een mossel was geborgen, sliep in, schrok wakker, sliep in. De wereld was zonder gevaar, maar dood.

8

Simon liep triomfantelijk van het Gevers Deynootplein de Scheveningse boulevard op. Hij begreep niet dat hij ooit bang voor de wereld had kunnen zijn: hier lag ze als een bezienswaardige eenheid en de herinnering aan hun vijandschap was verdwenen. Hier lag ze: charmante wangedrochten van hotels met al hun pompeuze terrassen en grauwe krullen, een pier waarmee het land een volstrekt redeloos vingergebaar maakte naar de horizon, de zee die als een hond zo goedmoedig en dom kwam aanklotsen. En de mensen die hun vriendelijke arabesken trokken in deze tamelijk grauwe en grijs afgebakende ruimte: verschietende kleuren van badjassen, zonnebruin en rode lippen. Dit was de wereld die hij als vrij man binnentrad, een phoenix, uit een vuur van waanzin opgestegen, jong, moedig en in hoge mate nieuwsgierig.

Niets kon zijn zegevierende lichaam weerstaan. Het gedroeg zich, in die bedrukte zomerdag, of het de eerste voorjaarszon had opgevangen; de rug werd rechter, de benen namen vrije en veerkrachtige stappen, de ogen waren groot. Door al zijn leden en door al zijn gedachten tintelde het bewustzijn van zijn erotische overwinning. Hij had met een vrouw geslapen. Hij was een man. Uit een troebele, chaotische knapentijd, die ver achter hem lag, was hij weggegaan en de wereld had hem opgenomen in haar prikkelende geheimen. Hij was een ingewijde.

Het was een uur of elf, tijd om een kop koffie te drinken op een terras. Met een magistrale vanzelfsprekendheid zocht hij een tafeltje uit en ging zonder zich om de

omstanders te bekommeren zitten, de benen over elkaar gelegd in een even los als bewust gebaar.

‘Eén koffie’ bestelde hij met volle stem bij de kelner, die hem niet in het minst verschrikte en die hij ook niet door brutaliteit behoefde te overwinnen. Hij was alleen, jawel, maar de mensen om hem heen, de vrouwen met blinde zonnebrillen en opzichtig kijkende benen, de mannen met de opzettelijke nonchalance van open hemden en flanellen broeken, de kinderen in hun geraffineerde bloothed, stonden niet tegenover hem, een honende massa die hem wilde verpletteren, hij behoorde bij hen, hij was hun gelijke.

‘Hier is je bal’ zei hij tot een klein, blond meisje en raapte het weggerolde speelgoed voor haar op. Het ‘Zeg maar, dank u wel meneer’ van de elegante moeder ontving hij met een beminlijke buiging en het gestotter van het kind wuifde hij vriendelijk af. Hij was niet bang meer.

Rustig liet hij de suiker in het kopje glijden, goot de melk erin en dronk zonder zich te verschuilen, het gezicht naar zee gewend. Aha, de zee met haar monotone veelvuldigheid, grauw, vuil, niet zeer verschillend van de zware, grijze wolkenlucht erboven, die naar beneden zakkend alle hitte in de lage ruimte tussen hemel en aarde had samengeperst. Het lome onheil van de atmosfeer, smachtend naar wind, deed hem niets. Het hijgende zweten van een dikke man, die - zijn jasje aan de wandelstok over zijn schouder - de boulevard langs liep, beschouwde hij met ijdel vermaak. Het trage en geluidloze leven van strand en boulevard vervulde hem met een jubelende zelfverzekerdheid.

Hij besloot te gaan zwemmen, riep de kelner, rekende de fooi feilloos uit en wandelde rechtop, over het mid-

den van het trottoir, in de richting van het afgesloten badgedeelte. Met vast oog en besluitvaardige hand betaalde hij, aanvaardde het badpak en verdween in een hokje, waarin de hitte benauwd trilde. Hij lette niet op de klamheid van zijn lichaam, keek geen enkele keer in het spiegeltje en trok het katoenen, zebra-achtig gestreepte, op gevangenskleding lijkende badpak zonder de minste aarzeling aan. Zacht neuriënd ging hij het hokje uit, liet zijn ogen, zonder bril, even wennen aan de veranderde wereld en liep dan met vaste tred naar zee.

Van het lauwe water genoot hij met een zekere opzettelijkheid. De erotische ervaring, die hem zo vervulde en die hij eigenlijk bang was geweest te zullen vergeten, werd verhevigd maar tevens algemener. Het besef van vervulde rust, van bereikt einddoel verdween, toen de zwoele branding hem in al haar vrouwelijke weekheid ontving. Het was, terwijl hij zich een tijdje liet drijven, de benen opgetrokken en met beide armen roeiend, of hij weer uit een nerveus en radeloos verleden, dat een seconde achter hem lag, overging in de dynamiek van drift en troost. Het was herhaling van wat hem die morgen was overkomen, de cirkel was gesloten, de drift opnieuw opgewekt.

Gedachteloos en vredig zwom hij rond. Het water en de atmosfeer waren warm genoeg om lang in zee te blijven, maar hij was zo gespist op handhaving van zijn geestdrift, dat hij niet het volle profijt dorst te trekken van deze warmte en spoedig terugliep. Nog eenmaal dook hij zalig huiverend door een golf. Zijn haren hingen voor zijn ogen; toen hij ze weg had gestreken en het water van zijn gezicht geveegd, zag hij de wereld als een impressionistisch schilderij. Kleurvlakken die zonder

contouren in elkaar overgingen, een hele reeks grauwe tonen: het doffe geel van het zand, de grijze lucht, de kleurloze bouwsels op het land en in dit statische grauw speelser en luchthartiger dan ooit de kleurige dynamiek op het strand en de boulevard. Zijn geluksgevoel was bij dit moeizame terugwaden door de zee dieper dan ooit, zijn lichaam was hem aangenaam bewust. Hij legde dit harmonische lichaam languit op het strand.

‘Dit is de vervulling van het leven’ dacht hij, ‘ik heb de wereld van binnenuit veroverd.’

Hij soesde weg, de hitte drukte hem niet, maar maakte hem wel slaperig. Met een jubelend inzettend gevoel van triomf riep hij het meisjeslichaam voor zijn geest, zoals het naakt in bed had gelegen. Het maakte niet meer de benauwde indruk die het in feite had gemaakt, zijn herinnering sprak evenmin van angst en nervositeit. ‘Nu kan ik alles’ dacht hij tevreden.

Toen sliep hij in.

Hij werd wakker door het gejuich van drie meisjes, die met een bal aan het spelen waren. Het waren meisjes van een jaar of zestien, nog zo vol van hun eigen vrouwelijkheid, dat zij daar giechelend en gillend reclame voor moesten maken. Zij speelden op het publiek en het was hun tamelijk onverschillig wie de vriendelijkheid wilde hebben om hen opvallend te achten. Toen Simon dan ook de ogen opsloeg, ging zitten en naar hen keek, vonden zij dat prettig en zonder hem kritisch te beoordelen, daagden zij hem uit. Zij hadden badpakken aan, hun bruine gezichten en ledematen en hun vanzelfsprekende onbescheidenheid wezen erop, dat zij hier hun vakantie doorbrachten. Een van hen maakte al een vrij volgroeide indruk. De lange, blonde krullen vielen bru-

taal op haar stevige schouders, haar borsten staken naar voren door het rode badpak, haar benen waren naakt met een opzettelijk accent. Zij maakte de meeste herrie, aanstellerig gillend op een manier die te kinderachtig leek voor haar lichaam. Ongetwijfeld was zij de gangmaakster van het drietal, de onbetwiste meesteres van het tweede meisje: een onaantrekkelijke, dikke zwartkop met een bril op, die haar imiteerde en wie het gillen nog dwazer stond en nog slechter afging, al paste het beter bij haar figuur. Het derde meisje leek jonger. Zij was kleiner van stuk dan het eerste, met de blanke huid die niet goed tegen de zon kan en lijdt onder de hitte zonder er kleur en zweet tegenover te kunnen stellen. Haar magere, sproetige kopje met vlechten, die kennelijk nog kort geleden los werden gedragen en nu als een slordige knoedel, heel lichtend blond, te zwaar op haar achterhoofd rustten, stond verlegen op haar smalle, rechte lichaam, dat nog bijna geen borsten vertoonde en waar de ledematen lang en stakerig aan vast waren gescharnierd.

‘Gooi nou, sufferd’ gilte het grote meisje, dat een eindje voor Simon stond, tegen het kleintje achter hem.

Blijkbaar aarzelde dit; zij dorst de bal niet over het hoofd van de onbekende naar haar vriendin te gooien. ‘Gooi nou’ riep het eerste weer.

Tegelijk sprong Simon op. Hij voelde zich nog altijd gelukkig, al had de slaap hem enigszins verdoofd. Met een sprong ving hij de bal op en hield hem treiterig in de hand, mikkend naar het grote meisje.

‘Jullie kunnen niet gooien’ riep hij. Zijn stem had een snoevend en vol timbre waar hij oprecht blij mee was. ‘Blijf met je handen van de bal af’ gilte het meisje en draaide rond als een slechte mannequin, wiegend in de heupen, met een overdreven elegant handgebaar.

‘Dat zou je wel willen’ riep Simon.

De zwartkop begon, alsof zij daar opdracht toe had gekregen, aanstellerig te gieren. ‘Wat een engerd, hè Loes’ riep zij met verdraaide stem, ‘jô, geef nou die bal terug.’

‘Je moet hem maar uit zee gaan halen’ antwoordde Simon.

De zwarte gierde. ‘Het water is veel te nat’ gilte zij en poogde in haar gedraai de slechte elegance van haar vriendin na te doen.

Simon gooide de bal naar het grote meisje, dat hem opving alsof zij de keeper was van een voetbalelftal, erop afstormend, een sprong makend en het ding ter zijde van haar borst met beide handen vastklemmend.

Zij wierp de bal naar de zwartkop, de zwartkop gooide hem - over het hoofd van Simon - naar het kleine meisje, maar zo slecht, dat dit hem niet kon vangen. Het blondje en Simon renden er tegelijk met volle snelheid op af, niet lettend op de ander, en toen zij er vlakbij waren, stootten zij tegen elkaar en vielen zonder zich te bezeren. Hijgend en lachend hielden zij een schijngevecht. Simon keek in het gladde sproetengezicht met bruine ogen, dat zijn verlegenheid probeerde te vergeten in een lust tot spel, die ernstig aanwezig was. De samengebonden vlechten vielen uit elkaar en hingen naar beneden zoals ze zolang hadden gehangen, verlangend naar de strik die nu ontbrak. Simon duwde het kind weg met zijn rechterhand en poogde met de linker naar de bal te grijpen, die saai en onaantrekkelijk in een kuil voor hem lag. Het meisje spartelde onhandig tegen, duwde hem tegen de borst en zette zich met haar benen tegen hem af. Het was een tamelijk inefficiënte inspanning, waarbij zij haar sproetige kleine neus venijnig optrok, haar mond

verdraaide en haar voorhoofd fronste. Simon hield haar tegen met zijn arm over haar schouders en kroop, op zijn buik liggend, een stukje naar voren. Net toen hij de bal wilde grijpen, sprongen de benen van het grote meisje rakelings langs zijn gezicht en hij zag een lange bruine arm graaiend voor zijn ogen gaan. Het meisje greep de bal en liet zich toen gierend achterover zakken, het ding in haar armen.

‘Twee honden vechten om een been...’ zei ze op een toon alsof zij plagerig flirtte.

Simon en het blondje lieten elkaar teleurgesteld los en gingen zitten. De zwartkop, bang iets te zullen missen, rende op hen toe en liet zich, de grote nabootsend, met een plof naast hen vallen. Zij zaten met hun viereen in een kring.

‘Hoe heet jij?’ vroeg de grote.

‘Simon.’

‘Ik heet Loes. Zij - ze wees op de zwarte - heet Hilda en zij - ze wees op het blondje - heet Annie.’ Zij keek hem onbarmhartig kritisch aan, kennelijk meer omdat dit zo hoorde dan omdat zij zo gestemd was, uit een arrogantie die enkel op aanstellerij berustte.

Maar Simon dacht voor het eerst op twijfelende toon aan zichzelf. Snel verdrong hij het bewustzijn, dat hij daar in een gevangenis pak op het strand zat, lang, mager, wit en dat hij belachelijk was. Hij wilde niet denken.

‘Zijn jullie hier met vakantie?’ vroeg hij haastig.

‘Ja, jij bent zeker een dagjesmens’ zei het zwartje minachtend.

‘Ik ga zo overal eens heen’ zei Simon.

‘Eén dag naar Scheveningen, de andere dagen naar het kolenhok’ zei de blonde.

Simon wist geen antwoord.

‘Puh, wat is het heet’ kreunde de grote en liet zich op haar rug zakken, zodat haar dijen breed in het zand lagen. Haar houding was even ordinair als haar blik, die nu van onder half geloken oogleden met opzettelijke spot Simon aankeek en omvatte, langs zijn lichaam liep en, naar Simon meende, onder aan zijn romp honend bleef rusten.

De paniek schudde hem dooreen. Het verdrongen beeld van hemzelf sprong, als door een mechaniek, voor zijn ogen: zijn witte lichaam, waarover het natte katoenen gevangenispak nauwkeurig zat vastgekleefd, de punten van zijn tepels die er belachelijk doorheen staken, zijn geslachtsdeel, dat door dat bespottelijke grijs en zwart haarscherp was afgetekend. Hij voelde plotseling het kleven en spannen van de stof die tegen zijn huid zat vastgeplakt. Hij trok wild zijn knieën op en sloot ze. ‘Ik moet aan iets anders denken’ dacht hij radeloos en hij vroeg zo snel als hij kon: ‘Blijven jullie nog lang hier?’

‘Nog een week ongeveer’ zei de grote onverschillig en fixeerde hem met haar verdraaide ogen.

‘Dan moeten we weer naar school’ zei het zwartje.

‘Waar wonen jullie?’ vroeg Simon.

‘Ik in Breda’ zei het zwartje, ‘Loes en Annie in Amsterdam.’

Simon zweeg.

De hitte, oververzadigd van zichzelf, wrevelig en lelijk, hing als een walm over hen, het water plonsde dof tegen het strand, de branding brulde slap en onmachtig. Over het strand Hepen een paar stille wandelaars, de kinderen speelden zonder veel gerucht.

De anderen zwegen ook.

Het gesprek was leeggelopen; in deze bekleemde stilte, die het grote meisje had gewild, dwong haar blik, steeds meer wervend en steeds meer afstotend, naar Simon. Het was een blik uit affectatie, zonder doel, alleen om te proberen wat die taktiek van hoon en flirt kon uitwerken. Hij hechtte zich vast aan Simons witte, dunne, harige benen, die hij tot een vesting had willen maken en gleed er langs. Met een plof liet hij ze zakken, omdat wat het meisje zag voor zijn eigen ogen verscheen: de lelijke benen, heftig gesloten, maar dan, van haar plaats af met een schuine blik steeds weer zichtbaar, zijn geslachtsdeel waarom het badpak zich had vastgeklemd. ‘Vinden jullie het leuk in Scheveningen?’ vroeg hij moeizaam.

Er kwam geen antwoord. De zwartkop poogde hem eveneens te fixeren, het kleine blondje groef verlegen met haar handen een kuiltje in het zand. Zij lag op haar buik; Simons ogen dwaalden schuchter over haar rug en benen en probeerden haar gezicht te bereiken, dat naar beneden was gewend en zich niet liet lokken. Van haar kwam geen hulp.

‘Ik vind dat badpak van jou niet mooi’ zei de grote langzaam en zonder intonatie, of zij iets heel onbelangrijks vaststelde.

‘Gehoord’ antwoordde Simon achteloos, reagerend op haar nonchalance.

Maar toen sprong zij gierend van het lachen op, vlak voor hem, met bruine, uitdagende benen.

‘Kom mee’ gilte zij en prolongeerde haar lachen, terwijl het zwartje schaterend opsprong en het kleine blondje haar zwijgend navolgde.

‘Dag meneer de dagjesmens’ gilte de grote en met een paar hoge sprongen zette zij het op een lopen, gevolgd

door de zwarte, die haar slechte elegance imiteerde en het kleintje, dat in een beschaamde, lage, kinderlijk-sportieve ren achter haar aanholde. Zij draaide zich nog eens om. ‘Daaag’ gilte zij honend en liep dan langzaam verder, de haren met een vernietigend gebaar van hoofd en schouders achter zich werpend, voorop, trots, zegevierend.

Toen hij zijn kleren aanhad en de badinrichting verliet, viel hij zichzelf mee. Het waren de kleren die hij, dankbaar en triomfantelijk, had aangetrokken over het lichaam dat Rie had bezeten. Het waren de kleren, waarin hij een uur geleden over de boulevard had gewandeld en iets van al die glorie was erin blijven hangen. ‘Ik ben een toerist’ dacht hij nadrukkelijk, ‘ik kijk, ik voel niet’ en dankzij deze gedachte voelde hij zich een jonge intellectueel, slordig maar in zekere mate elegant, vol hooghartige intelligentie. Hij poogde, lachend om zichzelf, zijn pijnlijke ervaring van zojuist te bagatelliseren, want, nietwaar, in zo'n gevangenis pak zou zelfs Adonis een flater hebben moeten slaan.

Maar toch was zijn geestdrift een beetje verminderd en er school iets duidelijk geforceerds in zijn belangstellende kijken. Zijn blik dreigde zo nu en dan af te dwalen en moest dan gedwongen worden zich op de bezienswaardigheden te richten: een dikke man, een mooi meisje. De dikke mannen waren er om met honend medelijden te bedenken hoe slank en jong hijzelf was, de mooie meisjes moest hij aankijken om tevreden vast te stellen dat hun blik de zijne opzoog of verlegen afdwaalde. ‘Ik ben een man’ herhaalde hij bij zichzelf en ging nauwgezet na of het gevoel van geluk en triomf met volle kracht in hem opsteeg.

Het leek een beetje vermoeid te zijn geworden.

‘Ik ben een man’ fluisterde hij, ‘ik heb de wereld van binnenuit veroverd, ik kan nu alles.’

Hij luisterde naar zichzelf. De echo van zijn gedachten was er wel, maar zij klonk matter dan hij wenste.

‘Ik heb de wereld totnu toe verkeerd gezien’ dacht hij intensief, ‘ik heb de wereld als iets vijandigs gezien, maar zij is niet vijandig, zij is onverschillig. Zij heeft geen licht, je moet er zelf licht op werpen.’

Het was de wijsheid van een scheurkalender.

‘Ik voel de wereld als een ongebroken eenheid waarvan ik deel uitmaak’ dacht hij, maar beseftte dat deze gedachte het verleden idealiseerde, niet de toekomst beschreef.

Toch ging hij verder. ‘Een ongebroken eenheid’ herhaalde hij nadrukkelijk, ‘ik heb het beseft toen ik bij Rie sliep.’

Hij liep over de boulevard; het was er niet zeer druk te denken, hij had geen ogenblik het gevoel gehad, dat hij opging in het andere.

‘Ik heb het beseft toen ik in zee zwom’ ging hij verder en wist tegelijk dat ook dit literaire overdrijving was. ‘Ik besef het nu’ besloot hij en keek, geschrokken door zijn luide gedachten en verzwegen tegenwerpingen, rond. Hij liep over de boulevard; het was er niet zeer druk meer nu de meeste mensen aan het koffiedrinken waren, de grauwheid van het geheel was ondanks de schrille kleuren moeilijk te loochenen. Er hing een waas van hete vermoeienis over alles.

Zijn ogen naar de grond gericht liep hij verder en verdiepte zich in de nieuwe rol van hooghartig intellectueel die over de dingen nadenkt en ze exact weet te formuleren.

‘Mijn gevoel moet juist zijn’ dacht hij, ‘ik kan per slot geen dualistisch wereldbeeld aanvaarden.’

Zijn gedachte klonk, nu hij opzettelijk wijsgerig werd, echter zo schooljongensachtig en schrill, dat hij zich ergerde en snel zijn ogen weer ophief om toerist te worden: terrassen aan de ene kant, met de vermoeiende frisheid van zomerjurken, stoelen en tafeltjes, op de rijweg een niet meer gesloten file auto's, daarnaast het strand en de vuile zee.

Bevrijd lachend bedacht hij plotseling dat hij moe was en honger had.

In de cafetaria op het Gevers Deynootplein was het stampvol. Volledig aangeklede dagjesmensen als hijzelf verdrongen zich tussen de echte gasten, die met hun zelfverzekerde strandpakken duidelijk maakten van hoeveel hogere rang zij waren. Burgerlui met jengelende kinderen hadden veel tijd nodig om het goedkoopste uit te zoeken, hooghartige buitenlanders kauwden zonder belangstelling voor hun omgeving. De belangrijkste en vaagst geklede personen onderhielden met beleid hun platte maar dedaigneuze conversatie.

Het eerste wat Simon zag, was dat de drie meisjes aan een tafeltje in het midden broodjes zaten te eten. In paniek wendde hij zijn blik af en drong onstuimig naar de toonbank. Het gewoel, waarin hij zich had gestort en waardoorheen hij zich naar voren moest werken, redde hem ternauwernood van het denken aan zichzelf. Hij stelde zich tot doel zo snel mogelijk iets te krijgen en bedacht zorgvuldig wat het zou zijn: drie broodjes en een kop koffie.

Toen hij echter gekregen had wat hij vroeg en zich gelukkig achtte omdat de juffrouw achter de toonbank

hem niet misprijzend had aangekeken bij het horen van zijn hoge intellectuelenstem, wist hij niet waar hij heen kon gaan. Er was in het zaaltje geen plaats voorzover hij kon zien en de krukken bij de toonbank schrikten hem af als iets dat boven zijn niveau lag. Onderzoekend keek hij rond en het was hem onmogelijk om zijn blik niet langs de meisjes te laten glijden. Het kleine blondje keek in zijn richting en hij kon zich, terwijl hij snel zijn ogen voorbij liet schieten, niet ontveinzen dat zij een verlegen uitnodigend gebaar maakte. De paniek greep hem weer. Maar tegelijk drong het in hem door, dat niets belachelijker kon zijn dan dit hulpeloze staan in een onbarmhartig zelfverzekerde menigte, in de ene hand een bord met broodjes, in de andere een kop koffie die hij moeizaam in evenwicht hield. De beide angsten leverden slag. Van de laatste kon hij alleen verlost worden als hij ergens ging zitten en dan liefst bij mensen die hij kende - om ergens bij te horen. Maar de eerste wilde hem op de vlucht jagen. Er was geen enkele weg vrij, naar het hem leek, en angstig opgelucht, met de felle hoop dat hij geduld zou worden en dat alles goed zou komen, liep hij rechtstreeks naar het tafeltje van de meisjes. Naast het blondje beëindigde een dikke man zijn maaltijd, schoof zijn stoel ruw achteruit en stond op. Simon zette bord en kopje op zijn plaats en plofte achteloos neer.

‘Hallo’ zei hij in het algemeen.

‘Dag Simon’ zei het blondje vriendelijk.

‘Daar heb je de dagjesmens weer’ zei de zwartkop met een zijdelingse, om goedkeuring vragende blik naar het grote meisje. Zij was voorbarig geweest zoals een bestraffende oogopslag haar leerde en schuldbewust sloeg zij haar ogen neer.

‘Je komt net op tijd’ zei het grote meisje traag en richtte haar brutale blik op Simon, ‘je kan mooi een kop koffie voor me gaan halen.’ Een glimlach verhelderde haar eerst nors gesloten gezicht en het hoofd bakvisachtig schuin zong zij: ‘Wil je?’

Simon was diep beledigd. Al was zij nog zo indrukwekkend in de rode jurk die zij over haar badpak had aangetrokken, al glansden haar haren nog zo blond tegen het bruin van haar gezicht, het kon hem niet schelen. ‘Als je koffie wilt hebben, ga je die maar halen’ zei hij. ‘Je bent een onbeleefd jongetje’ zei het meisje langzaam maar het was niet indrukwekkend meer, het was een gestileerde ruzie.

Simon had overwonnen. Hij voelde het duidelijk, omdat hij weer op kon kijken en tegen de aanstellerig spottende blik van de machteloze bakvis met gemak bleek opgewassen. De anderen voelden het ook. Om de situatie te redden verviel het meisje in doorzichtige grootspraak, stond op, zei, met diezelfde langzame en gevoileerde stem: ‘Met onbeleefde jongetjes wil ik niet aan één tafel zitten’ en maakte aanstalten om vol gekrenkte waardigheid weg te wandelen. De zwartkop volgde haar, verlegen gierend om te verbergen dat zij op de vlucht sloeg. Maar het kleine blondje bleef zitten, een bos van schichtige boosheid op haar witte gezicht.

‘Ga je niet mee, Annie?’ vroeg het grote meisje dringend. ‘Nee’ zei het kind.

‘Je bent zeker verliefd?’ zei het meisje.

Simon en het blondje keken elkaar aan, eensgezind in verontwaardiging.

‘Betere jongens kan jij ook niet krijgen’ zei ze en ging toen eindelijk weg.

Zij was zo onnozel onbeschoft geweest, dat het niet eens

krenkend meer was, maar Simon, uit een verkeerde nervositeit, begon om haar te pesten hoog en honend te lachen.

Het meisje naast hem zei zenuwachtig: ‘Sstt’ en toen hij afbrak en haar aankeek, zei ze kinderlijk ethisch: ‘Je moet het haar niet kwalijk nemen, ze is verbitterd.’

Iets in haar toon trof Simon, een jonge sentimentaliteit, en dit jonge in haar, die geur van de wieg, die bewuste kinderlijkheid op de grens van het ridicule ergerden en vertederden hem. ‘Je moet nooit alles goed willen praten’ zei hij principieel.

‘Zij heeft een tweede moeder’ ging het meisje ernstig voort, ‘en nu is ze verbitterd omdat ze nog steeds van haar eerste moeder houdt.’

‘Leeft die dan nog?’ vroeg Simon wrevelig.

‘Haar ouders zijn gescheiden’ zei het meisje.

Het was dermate een meisjesboek dat Simon onrustig werd, bekoord en beklemd. ‘Daarom hoeft ze mij toch niet te beledigen’ zei hij driftig, ‘ik heb er toch niets mee te maken.’

‘Je moet het haar vergeven’ zei het meisje.

Zij zag er iets minder als een kind uit in de wijde zomerjurk die zij droeg, het sproetengezicht met de knoedel heel lichtblond haar was echter roerend van kinderlijke ernst.

‘Je moet het je niet aantrekken’ zei ze.

‘Ik trek het me helemaal niet aan’ zei Simon hooghartig, maar de slechte sentimentaliteit, die dit kinderachtig discours in hem opwekte, had zijn stem een timbre van gevoel gegeven.

‘Het is aardig van je om me te helpen’ zei hij en kwelde zichzelf boosaardig met zijn sentimentaliteit.

Zij bloosde. ‘Ik help je graag’ zei ze zachtjes.

Simon vroeg zich ijdel af of zij verliefd zou zijn, maar hij schrapte die veronderstelling meteen door: zij was niet verliefd, zij had hem willen helpen, zij had medelijden gehad.

‘Ben je nu zo'n hele dag alleen aan het strand?’ vroeg ze.

Simon hoorde weer medelijden in haar stem, een even misplaatst als onnozel medelijden, dat de situatie onaanvaardbaar maakte. Zij was een kind, dat geen notie had van zijn volwassenheid en de consequenties van die volwassenheid ten opzichte van haar eigen gedrag. Zij kende de rites niet, zij richtte de tot niets verplichtende, joviale toeschietelijkheid van de badgasten onderling tot een outsider die het niet begreep. Haar verpleegsters-eigendunk, haar meisjeslyceum-gevoel, haar vertrouwelijkheid van oningelicht kind beledigden hem, terwijl die vertrouwelijkheid hem ook weer op een naargeestige manier ontroerde. De keerzijde van zijn sentimentaliteit, een rancuneuze wrevel, draaide naar voren. ‘Dat vind ik prettig’ zei hij nors, ostentatief een grote hap nemend. ‘Alleen zijn is niet erg, maar eenzaam zijn wel’ zei ze bezorgd.

Die bezorgdheid, dat poppenspelen met mensen maakten het vertroetelde gevoel definitief los: haat tegen de conventie, rancune tegen de wereld, een opstandige, kwetsende wanhopigheid.

‘Ze vragen er zeker naar of het erg is’ zei hij nors en onredelijk en tegelijk, in een bliksemsnelle ingeving, besepte hij, dat dit moment de wending was. Hij begon honend te lachen, zelf niet wetend waarom - om de belachelijkheid van dit meisje of om zijn eigen belachelijkheid, die hij ineens, nog beeldloos, doorzag. ‘Je kan je beter met je eigen zaken bemoeien’ zei hij.

Het kind begreep hem niet. ‘Woon je hier in de buurt?’ vroeg ze verder.

‘Ik woon in Lutjebroek’ antwoordde hij.

Het kind begreep. ‘Ik moet naar huis’ zei ze verlegen, nu zelf hulpzoekend.

Hij haatte haar zo, dat hij zich moest bedwingen om haar geen klap te geven.

Bruusk sprong hij op, rekende zonder naar haar om te zien bij de kassa af en liep met grote passen de cafetaria uit.

O de belachelijkheid van dit alles, de wanhopige belachelijkheid! De hitte woog in dit middaguur zwaar op de badplaats, waar hij in een twistgesprek met zichzelf doorheen liep.

‘De schellen zijn mij van de ogen gevallen’ dacht hij, ‘de waanzin om weg te lopen van huis zonder te weten wat je eigenlijk wilt! Die hele poppenkast zonder doel! Wat een idioot ben ik, wat een mateloze gek! Waar moet ik in Godsnaam heen? Wat moet ik beginnen! Ik loop alleen voor mezelf weg en ik weet het niet eens! Ik ben gek, gek, gek!’

Hij was ontzaglijk opgewonden door de confrontatie met zijn eigen onredelijkheid. Hoewel hij zich verbeeldde, dat hij zichzelf onderzocht en speurde naar zijn drijfveren, herhaalde hij enkel, verbijsterd, de woorden die zijn verpletterend inzicht uitdrukking gaven.

‘Dit is niet onpraktisch meer’ dacht hij, ‘dit is waanzin. Dit is opgesloten zijn in waanvoorstellingen. Wat moet ik in Godsnaam hier in Scheveningen? Hoe ben ik hier gekomen?’

Hij zocht niet naar antwoorden op de vragen die hij stelde.

‘Wat heb ik Arend aangedaan!’ dacht hij, ‘waarom

heb ik vriendschap met hem gesloten, waarom heb ik hem meegenomen, waarom heb ik hem in de steek gelaten?’

‘Waarom heb ik dat meisje beledigd?’ dacht hij verdrietig.

‘Waarom heb ik wraak willen nemen?’ dacht hij, ‘waarom heb ik bij Rie geslapen, waarom ben ik bij Rie weggegaan?’

‘Waarom ben ik hier?’ dacht hij en een halve straat lang gaf deze vraag het ritme aan van zijn wandeling.

‘Waarom heb ik mijn moeder verdriet gedaan?’ dacht hij en bezon zich daardoor voor het eerst dat hij haar verdriet had gedaan, een constatering die hem de conventionaliteit van de voorafgaande vraag pijnlijk openbaarde.

‘Waarom heb ik mij verbeeld dat ik mijn vader haatte?’ dacht hij, ‘waarom heb ik mij verbeeld dat ik mijn moeder haatte, en de school en de wereld, en Arend?’

‘Waarom ben ik hier?’ dacht hij.

Een paar straten lang kwam hij niet verder dan een herhalen van het enkele woord ‘waarom’. De hitte kookte binnen en buiten hem; zij bewoog als een branding, sloeg over hem heen en liet hem naar adem snakkend even opduiken om hem dan met een nieuwe golf te overmeesteren. Het woord ‘waarom’, eerst vol achtergrond en inhoud, een woord als een scheut pijn, een woord, dat naar hij voelde veel verder reikte dan hij kon overzien, liep langzaam leeg.

Toen het een vod was geworden, wilde hij het wegwerpen en stond stil. Hij was bij de haven; de lege ruimte, stinkend naar vis en teer, traag, lelijk en heet, strekte zich voor hem uit, pijnlijk correct en zeer afstotend. Om naar de boulevard te komen, moest hij die woestijn doorkrui-

sen op zijn kloppende, moede voeten. Een soort pleinvrees beving hem. Het verlangen naar de boulevard, dat zo plotseling in hem opwelde, maakte hem tot tranen toe sentimenteel. De leegheid, de starre naaktheid van dat woordvod ‘waarom’ staarde hem aan, fixeerde hem, poogde hem te hypnotiseren. ‘Waarom ben ik hier?’ zei hij hardop om de verwondering terug te vinden, de pathetiek van zijn ontdekking der onredelijkheid, maar de vraag was levenloos, korrelig als zand.

‘Waarom heb ik mij verbeeld dat ik mijn vader haatte?’ zeurde hij neerslachtig.

Een verdoving hielp hem het luchtledig van zijn gedachten niet langer te beseffen. Zinloos zijn vragen mompelend liep hij over dat plein van hete stank.

Op een bankje op de boulevard kwam hij langzaam weer tot zichzelf. Hij was zo moe en warm, dat zijn aderen klopten en staken en zijn hoofd gonsde, maar het dreunen van zijn lichaam werd minder pijnlijk hoe langer hij daar bewegingloos bleef zitten.

‘Dat was nu waanzin’ dacht hij geschokt, een beetje trots, en een beetje ironisch, ‘dat was het luchtledig’ en de redelijkheid van deze constatering en haar periferie luchtte hem voldoende op om met enige energie naar werkelijke gedachten te zoeken.

‘Ik moet nu eens en voor al uitmaken hoe ik ervoor sta’ dacht hij programmatisch, ‘ik kan mij niet langer verstoppen in emoties.’

‘Ten eerste heb ik gezien’ ging hij verder, ‘dat deze vlucht volstrekt onzinnig was. Ik moet nu dus redelijk worden en een plan maken. Laat ik de vragen helder formuleren, *a*. Waar ga ik heen om werk te zoeken?’

‘Maar als de motieven van mijn vlucht onzinnig wa-

ren, dan was de vlucht op zichzelf ook onzin' wierp hij tegen, 'en waarom zou ik dan niet gewoon naar huis gaan?'

'Ik kan niet naar huis' dacht hij, 'ik heb alle schepen achter mij verbrand, ik moet de consequenties van mijn daden zonder wikken en wegen aanvaarden.' De vraag naar zijn plannen was echter zo onbeantwoordbaar, dat hij in gedachteloze wanhoop voor zich uit bleef staren.

'b. Wat ga ik nu doen?' dacht hij ijverig om zich uit altijd diezelfde impasse te redden en achter deze koele vraag dacht hij met een even radeloze als bevrijdende zekerheid: 'Ik moet iets doen'.

'Ik moet iets doen' herhaalde hij koel op de voorgrond van zijn gedachten en verdrong de radeloosheid en de belofte van bevrijding, die hem tot actie dreven. 'Ik moet iets redelijks doen. Blijf ik vannacht in Scheveningen, ja of nee?'

'Ja' antwoordde hij onmiddellijk.

'Dan moet ik een hotel gaan zoeken' dacht hij, 'en dat moet ik op dit ogenblik doen, want alles zal wel vol zijn.' Hij kon ternauwernood de neiging bedwingen om op te staan en zich in activiteit van dit vermoeiende denken te bevrijden.

'Maar wat zal ik verder doen?' vroeg hij streng.

Weer antwoordde niets dan de suizende nevel, een ongezegd 'ik weet het niet'.

'Wat zal ik verder doen?' herhaalde hij.

'Vanavond' antwoordde hij zichzelf, 'als ik een hotel heb en alles rustig is. Dan zal ik het wel vinden.' Hij stond op, met enig zelfverwijt. 'Vanavond!' verzekerde hij zich, 'laat ik het uitstellen tot vanavond. Vanavond kom ik met alles in het reine.'

De avond viel in op een vormeloze wijze. De hete vermoëienis van overdag bleef onverminderd en onveranderd over de badplaats hangen en het slinkse donker dat, god weet van waar, langzaam de ogen vertroebelde, scheen de beklemming nog zwaarder te maken. Op het strand zaten nog steeds mensen, op de boulevard zaten en liepen mensen, de auto's reden in file over de weg, alleen was alles gehuld in het donker, dat zich strijdlustig tegen de scherpe punten van lantarens en lichte vensters drukte.

Langzaam liep Simon over de boulevard. Hij voelde een diepe angst om naar zijn kamertje in het handelsreizigershotel bij de Scheveningseweg te gaan en hij keek rond, om zijn helderheid van die morgen terug te vinden. De vrouwen op de terrassen, in jurken, die bij hun schoot openvielen en benen vrij lieten waar het licht heftig op glansde, verschrikten hem; de slanke, elegante mannen met snorretjes en scherpe vouwen verschrikten hem; de jongelieden die in slierten de trage orde trachtten te verstoren - grove jongens, ranke meisjes met duidelijk een naakt lichaam onder de dunne kleren - verschrikten hem. Het licht, geconcentreerd in de talloze punten van de straatlantarens en de lampen van de terrassen, drong in hem door met de starre kracht, waar hij het allermeest bang voor was. 'De wereld ligt in scherven' dacht hij verdrietig.

'Tegen de wereld' dacht hij onmiddellijk daarna en hoewel de flarden niets met elkaar te maken hadden, scheen er een logisch verband tussen te bestaan.

Hij kwam bij het eind van de boulevard, waar met getier en muziek een kermis zonder veerkracht aan de gang was. Hij staarde ernaar en vleide zich een ogenblik met de hoop, dat hij erheen zou gaan en meedoen. Te-

gelijk beseftte hij, dat hij zich alweer had afgewend en terugliep, nu langs de zee die redeloos en automatisch haar golven tegen het strand wierp.

‘De wereld ligt in scherven’ dacht hij en ging op een bank zitten en uitstaren in het geestloze donker.

‘Dit is het eind’ dacht hij, ‘ik heb verloren. De wereld ligt in scherven, ik lig in scherven.’

Het leek hem of hij gevochten had en zo definitief verslagen was, dat hij inderdaad geen hoop meer hoefde te koesteren, maar hij wist niet met wie of wat hij eigenlijk had gevochten. Een onverschilligheid tegenover alles en tegenover zichzelf maakte hem een kort ogenblik bijna blij en die blijheid bewerkstelligde een even kort ogenblik een hernieuwd besef van eenheid met die traag klotsende, monotone, donkere zee, die schuifelende menigte achter hem, die kermis aan zijn rechterkant.

‘De wereld ligt in scherven’ dacht hij dan weer, monomaan en gedachteloos.

Hij stond op en liep verder, overwegend of hij maar zou gaan slapen. Deze doezelige neerslachtigheid leek veilig, maar hij wist dat dit bedrog was, een lichte, snel scheurende nevel voor de peilloze leegte. Zijn wakkere angst waarschuwde hem tegen die leugen van rust en hij week gehoorzaam af, stak de rijweg over en ging verlegen op een terras zitten.

Zenuwachtig en bang concentreerde hij zich erop dat hij de kelner zou moeten roepen en iets bestellen. Het was vol; de kelners liepen snel en zwetend tussen de gasten door; de gasten zelf wisselden voortdurend, stonden op, rekenden af, gingen zitten, gebaarden, zwegen, praatten. De lampen staarden bewegingloos op een rumoerig schaduwspel. Flarden gesprek gingen door Simon heen. ‘Ik zeg je dat je daar niet van opaan kan’,

‘Wat is het vandaag heet, meneer’, ‘Juffrouw, mag ik hier plaatsnemen’ - redeloze woordvodden. Mensen die hem aanstaarden, lantarens die hem aanstaarden, kelners die hem aanstaarden.

‘Eén koffie’ zei hij zachtjes, toen een kelner naar hem toekwam, en keek gespannen naar het witte tafeltje, waarop een rood kleedje lag, vastgeklemd aan de rand zonder dat er wind was die het zou willen bewegen.

Hij slurpte de koffie uit, rekende af, stond op en rilde van angst.

‘De wereld ligt in scherven, ik lig in scherven’ dacht hij en snel daarop, met enige hoop, zei hij fluisterend: ‘Ik moet bepalen wat ik ga doen.’

Het suizend ‘ik weet het niet’ wekte geen emoties meer. ‘Ik moet bepalen wat ik ga doen’ zei hij opnieuw en dwong zich met alle kracht ertoe om tenminste wanhoop te voelen.

‘Ik moet me bevrijden’ zei hij nadrukkelijk, ‘ik moet datgene doen wat mij definitief bevrijdt.’

De mensen botsten tegen hem aan zonder dat hij er veel van merkte. Hij schuifelde vooruit, beklemd, maar toch ook gerustgesteld door hun aanwezigheid die hem nog even uitstel gaf.

‘Ik moet iets onherstelbaars doen’ dacht hij. Uit zijn verzonken herinneringen was die ene zin boven komen drijven en dankbaar aanvaardde hij haar als een gedachte die vulling kon geven aan het ledig.

‘Ik moet iets onherstelbaars doen, waarvan ik mijn hele leven lang de consequenties moet dragen’ dacht hij en nam gretig de gedachtenflarden aan, die zijn geheugen hem offreerde: ‘Ik haat mijn vader, ik haat de wereld.’ Het gevoel van wanhoop en rancune gaf blijk van zijn aanwezigheid en hij poogde het naar boven te halen.

‘Ik haat Arend’ dacht hij uit alle macht en stelde zich de jongen voor in die lits-jumeaux bij Rie. ‘Ik haat Arend, ik haat hem, ik haat hem’ dacht hij steeds nadrukkelijker en het lukte hem om die haat op te wekken. Het beeld van de verraden vriend werd steeds duidelijker. Toen zakte het alweer weg.

‘Ik moet iets onherstelbaars doen’ dacht hij, wanhopig beseffend dat het ledig nog steeds niet gevuld was.

‘Ik moet Arend vermoorden’ dacht hij met een steek van triomf.

Hij herhaalde het jubelend en bevrijd. ‘Ik moet Arend vermoorden. Ik moet Arend vermoorden.’ En een hele reeks gedachten volgde daarop, in een struikelend snel tempo. ‘Ik moet morgennacht naar de winkel gaan, ik heb de huissleutel, ik moet hem wurgen’ dacht hij en de beelden verdrongen zich voor zijn ogen: de kinderachtige vriend, de winkel, de trap naar boven, het verwrongen gezicht van de dode.

Hij haalde diep adem, hield het hoofd gebogen en maakte zich los uit de menigte op het Gevers Deynootplein om de eenzame tocht naar zijn kamer te wagen. Met nauwkeurige hartstocht herhaalde hij zijn plannen, vulde ze aan, motiveerde ze. De ogen naar de straat gewend, liep hij met snelle pas verder, op de achtergrond van zijn gedachten steeds de wilde hoop dat hij gered zou zijn tot in zijn bed.

Zijn voetstappen klonken nu zeer eenzaam en hard. ‘Niet zachter gaan lopen’ smeekte hij zichzelf, ‘ik wil Arend vermoorden’, maar met een afschuwelijke angst merkte hij dat hij zijn voeten al voorzichtiger neerzette. ‘Niet opkijken’ dacht hij wanhopig, maar hij dacht het te laat, hij had al opgekeken.

De straat was leeg en laag; hier en daar stonden lanta-

rens star en heftig te staren. Hij kon zijn ogen niet afwenden van hun hypnotische blik, die hem leegzoog. Zijn gedachten smolten weg, zijn gevoel verzonk en het licht drong in hem door. Hij snikte hardop en wenste dat hij zich om zou durven draaien. Zijn voetstappen achtervolgden hem, zijn schaduw rende achter hem aan. Terwijl hij steeds sneller en geluidlozer poogde te lopen, heel smal en op zijn tenen, drong de verstarring alles in hem opzij. Straten naar alle kanten, lage huizenrijen, onherroepelijk en naakt, met lantarens die hun genadeloos licht erop wierpen.

‘Ik moet Arend vermoorden’ dacht hij in een kinderachtig zelfbedrog waar het licht hem om hoonde.

Onverwacht herkende hij de deur van zijn hotel. Hij liep binnen, hij nam de sleutel van het bord en besteeg, in starre angst, de trap. Hij draaide de sleutel in het slot, deed de deur open en overwoog of hij het licht aan zou knippen. Hij had het knopje al omgedraaid, toen hij besloot om het uit te laten.

De kamer was vol onbewegelijkheid. Hij sloop er op zijn tenen door, hij kleepte zich in doodsangst uit, hij knipte in doodsangst het licht uit, hij ging voorzichtig op het bed zitten, ervoor zorgend dat hij geen enkel geluid maakte. Daarna trok hij het dek dicht om zich heen en legde zich op zijn buik. Een scherpe spijt schoot door hem heen, toen hij aan Rie dacht en aan die morgen, maar hij kon niet anders en schoof trillend heen en weer, voortdurend controlerend of zijn angst aan het wijken was. ‘Ik moet Arend vermoorden, ik moet Arend vermoorden’ dacht hij om zijn weerstand te versterken en terwijl hij langzaam tot rust kwam, draaide hij zich om, het hoofd diep onder het dek en herhaalde tot hij wegsoesde die zin als een bezwering.

9

Simon ontwaakte bijzonder gekweld. Het was een kwelling, die voorlopig nog weinig interessante trekken vertoonde, gekenmerkt als zij was door dofheid van hoofd en een zouteloze traagheid van gebaren. Hij stond op, kleepte zich aan en maakte zich intussen zenuwachtig omdat hij naar beneden moest gaan en in de eetzaal ontbijten. Een lange blik in de spiegel toonde hem overtuigend aan hoe zouteloos lelijk hij was. Zijn groenige ogen loerden knipperend door de bril naar een gezicht, waaraan die ogen, klein en vaag, een dom-onzekere uitdrukking gaven. Zijn haren, nog kleverig van het zeewater, hingen krulloos over zijn schedel en zakten voortdurend over zijn voorhoofd. Hun rafelige ordeloosheid bewees nu dat zij al veel te lang niet geknipt waren. Zijn lippen - hij voelde het toen hij het zag - pasten niet op elkaar, de onderlip stak iets uit, wat zijn mond een rancuneuze trek gaf. Dit hele doffe, onbelangrijke, troebele gezicht was het gezicht dat hij haatte.

‘Ik haat je’ zei hij tegen het spiegelbeeld, ‘je bent de vloek van mijn leven.’

Er was geen enkele spanning in deze vervloeking en gemelijk-beschaamd keerde hij zich af van zichzelf en ging naar beneden. In het eetzaaltje zat niemand. Het was er donker, stoffig en warm; een dikke kat liep zich verveeld uit te rekken; op een paar tafeltjes stond gebruikt eetgerei waar de vliegen omheen zoemden. Simon ging zitten en wachtte. Er kwam niemand. In de verte klonk wel ondefinieerbaar gerammel en gerucht van stemmen, maar het bleef op een vaste afstand, verwijderde zich niet en kwam niet dichterbij.

Het liefst had hij zijn hoofd in zijn handen gelegd en was doodgegaan. Er strekte zich een lege dag voor hem uit met aan het eind een luguber slot, waaraan hij zorgvuldig vermeed te denken. Met dat lelijke, domme gezicht op een lang, slap lichaam moest hij verder. Hij walgde van zichzelf, de apert verkeerde walging, die het verleden opriep inplaats van het af te sluiten. Maar zelfs zijn strenge zelfkritiek, altijd tot kastijding geneigd als hij het gestelde kader te buiten ging, had geen kracht. Het kader was weggebleekt, het programma vervallen. ‘Als die verrotte ober nu maar kwam’ dacht hij en in een opwelling van driftige wrevel bonsde hij op de tafel. Hij schrok van het lawaai, dat maar langzaam in zijn eigen oren uitklonk en verder geen enkel resultaat had. ‘Ik moet die vent gaan roepen’ dacht hij angstig, ‘of zou ik zonder ontbijt weggaan?’

Het was een zo oneervol voorstel, dat hij het zelfs in deze toestand onwaardig vond om er een antwoord op te geven en opstond. Hij ging naar de deur waardoor hij was binnengekomen, deed die open en riep hard de gang in: ‘Volk!’

Het leek of het geluid traag door de gang liep, lusteloos kloppend aan de donkere deuren.

Simon had de deurknop in de hand gehouden toen hij riep om, zodra hij aan mocht nemen dat niemand zou reageren, zich met enig houvast te kunnen terugtrekken. Hij stond op het punt om dat te doen, toen hij van de andere kant voetstappen hoorde aansloffen. Hij draaide zich om en zag de dikke, oude man, die de vorige dag zijn naam had ingeschreven.

‘Kan ik de jongeheer van dienst zijn?’

‘Ik zou graag ontbijten.’

Zonder iets te zeggen, slofte de man verder op zijn pan-

toffels, zonder jasje, het vest open over een formidabele buik, met een moeizaam, verlept gezicht.

Simon liep terug naar het tafeltje dat hij had uitgezocht, achter in het zaaltje, zodat hij tenminste in de rug gedekt was, en wachtte zenuwachtig af.

Het duurde enige tijd, toen kwam de man weer binnen, vermoeid hijgend, en schuifelde op de jongen toe met in zijn hand een bord, een kopje, een vork en een mes, die hij zonder iets te zeggen op Simons tafeltje legde. Hij draaide zich om en slofte terug. Minuten van spanning gingen voorbij voor hij de deur langzaam openduwde en diezelfde lange, trage weg door het zaaltje ging afleggen, puffend van hitte en ouderdom, in zijn rechterhand een potje thee. Simons blik poogde verlegen af te dwalen, maar kon niet wijken van de gestalte, die stap voor stap naderde en die iedere stap scheen te bedoelen als een zweeps slag. Hij zette de thee op tafel, draaide zich om en verdween in hetzelfde tempo.

‘Ik betaal er tenslotte voor’ dacht Simon nadrukkelijk, maar het hielp niet. ‘Die oude gek’ dacht hij, toen de man voor de derde keer binnenkwam, en in een poging om veeleisend toerist te zijn dacht hij honend: ‘Dit is wel een gelegenheid om aan te bevelen.’

Het hielp niet; hij moest die stappen als zweeps slagen dulden, vol haat tegen zichzelf wachten tot de man een blad met brood, jam, boter en suiker voor hem neerzette, vol opluchting constateren dat er nu niets meer te brengen was, ‘dank u wel’ zeggen met een beschamend laf stemgeluid. Zeer terneergeslagen zag hij hoe de man tenslotte verdween.

Hij had niet de minste lust meer om te eten, maar hij dorst het ontbijt ook niet onaangeroerd te laten staan en daarom kauwde hij langzaam en met weerzin twee bo-

terhammen, als een kind pruttelend tegen de overmacht. Hij voelde zich vernederd, een hopeloze sukkel en bij iedere hap die hij naar zijn mond bracht toverde zijn fantasie hem zijn eigen verschijning voor, zoals hij aan tafel zat met een onbenullig kauwende mond in dat gehate gezicht.

Eindelijk stond hij op en wilde afrekenen. Hij ging naar het halletje waar de dikke man zijn naam had ingeschreven en waar het bord hing met de kamersleutels. Er was niemand. In het halve duister stond hij een tijdje te wachten en zich af te vragen of hij nu weer zou moeten roepen, maar hij dorst er niet toe over te gaan. 'Ik wacht nog honderdvijftig tellen' dacht hij, 'dan ga ik zonder betalen weg', maar toen hij bij honderd was gekomen, voelde hij zo'n weerzin tegen zijn gedrag dat hij ophield. Wat nu? Hij had geen besluit genomen voor het geval zijn weerzin hem zou beletten om zijn besluiten uit te voeren en bleef schutterig staan. Wat nu? Hij had graag willen sterven, bewusteloos wegglijden uit dit onverzoenlijke leven. Ook sterven deed hij niet. De tellen die hij niet meer uitsprak tikten weg, verprutst, verloren. Het leek of een klok die er niet was honend zijn mogelijkheden wegtikte, een vijandig 'beidt uw tijd'. De onpeilbare vijandigheid van de wereld hing suizend in de stilte. 'Volk' gilte hij.

Zijn stem was hem volkomen vreemd, het geluid scheen door het duister en het stof amper te kunnen doordringen.

Er kwam niemand.

Hij liep een gang in, die even donker en leeg was, wandelde met zo zwaar mogelijke stappen terug, passeerde het halletje en ging de gang in, die naar de voordeur leidde. Er kwamen op die gang verscheidene kamers uit

en toen hij halverwege was, ging de laatste deur open en kwam een vrouw naar buiten, die een emmer water torste en in de andere hand een bezem had. Zij keek hem zonder begrip maar wantrouwend aan.

‘Ik wil afrekenen’ zei hij.

Zij gaf geen antwoord, maar liep hem rinkelend met de emmer, zwaar torsend, voorbij, het halletje door.

Simon wachtte, stapte van het ene been op het andere en verzonk zo diep in zijn ontstemming, dat hij de oude hotelier pas opmerkte toen hij zuchtend kwam binnensloffen.

‘Ik wil afrekenen.’

De man bewoog zich naar het bureau, zette de stoel achteruit, ging zitten en begon in het stoffige duister met onzekere vingers te zoeken. Hij haalde een pen van het pennenbakje, doopte die in de inkt en schreef krassend. Het leek een lang en moeizaam werk. Hij steunde erbij, de pen schoof traag over het papier, stopte, deed een omslachtige haal en bleef weer staan. Toen hij hem had neergelegd, bukte de man naar rechts en scharrelde in een la. Hij haalde een vloeiblad tevoorschijn en droogde het schriftuur af. Hij overhandigde het aan Simon zonder hem aan te kijken.

Simon zag ‘twee gulden en vijftig cents’ staan, haalde een rijksdaalder uit zijn portemonnaie en legde die aarzelend op tafel. Een gevoel van bevrijding begon in hem op te komen; alsof hij bijna gered was, draaide hij zich om en liep naar de deur.

‘Hé jonheer.’

‘Ja?’

Simon draaide terug.

‘U vergeet de fooi.’

Uit angst bedwong hij zich, legde twee kwartjes op tafel

en liep de deur uit. Een beschermende bedwelming hulde hem straten lang in een wolk.

De avond waarop Arend vermoord moest worden begon veel te vroeg. Na een dag die miezerig was omgegaan, nam Simon een trein die hem al voor achten in Rotterdam bracht en hij wist bepaald niet wat hij moest doen. Hoe later het was geworden, des te onverbiddelijker en des te afschrikwekkender werd de gedachte aan de beslissende daad.

‘Ik kan niet voor twee uur vannacht naar de Oppert gaan’ had hij zich, verlangend naar uitstel, voorgehouden, maar zijn inzicht had het bestreden.

‘Om elf uur gaan ze al naar bed. Als ik voorzichtig ben, kan ik om twaalf uur gemakkelijk binnengaan’ rekende hij zich voor.

Zodra hij die redelijke gedachten had vastgelegd, begonnen ze te verstarren en toverspreuken te worden, die met elkaar in strijd waren.

‘Twee uur, twaalf uur’ - hij kon er niet uitkomen.

Hij ging, om te schuilen voor de regen, ergens een kop koffie drinken en dook in een hoek waar niemand hem zou opmerken. Daar hij de strijd met de wereld had opgegeven, was iedere situatie bij voorbaat verloren en kwam eerst de kelner niet om hem te bedienen, daarna niet om af te rekenen. Het liet hem onverschillig.

Hij liep een beetje rond, verlangde er naar om weer ergens binnen te gaan, maar dorst het niet meer. De café's op de Coolsingel waar hij langs liep vervulden hem door hun licht en lawaai met een diepe naijver. Zij lokten en hoonden hem en bevestigden hem, dat hij een verschoppeling was. De mensen die hem, de kragen omhoog tegen de regen, de hoofden gebogen, voorbijliepen,

leken allen een doel te hebben, waar zij zich met graagte naar richtten. Alles scheen te bewegen in een opgewekte wetmatigheid, een rustgevende orde, waar hij in rondliep zonder de regels te kennen, een vreemdeling die alles verkeerd deed. Zijn ongelukkige liefde voor de wereld vulde hem als een afgewezen minnaar met grimmige sentimentaliteit.

Hij doolde verder, de oude stad door, een leeg en stil Beursplein over, de havens langs, over de Boompjes. Hij benijdde de straatstenen, de huizen, de regenhemel, de lantarens, alle opgenomen in de bewegelijke orde van een glasheldere plattegrond. Hij alleen zag als een schemerig visioen de waarheid: een heelal waar alles in chaotische orde stilstond en wentelde, groeide en stierf, tot stenen samenklonterde en verpulverde, een wereld vol weezinwekkend zinloze activiteit.

Bij de Maas bleef hij staan, op de plek waar Arend en hij hadden zitten praten en het gestolen geld hadden geteld, maar de herinnering deed hem niets, het was een verleden waarmee hij geen verbinding had. Het donkere water, de weggedoezelde bruggen, de lichtjes aan de overkant, een schip dat schuimend voorbijvoer, kon hij amper onderscheiden door zijn natgeregende bril. Hij liep verder en bleef toen weer staan. Zo kon hij niet doorgaan. Tegenover deze vochtige nacht, ruisend van regen en golven, tegenover deze suggestie van ruimte voelde hij zich zo klein en alleen, dat hij naar uitkomst verlangde. Zijn vage gedachten, die hij niet goed onder controle had, zochten naar een doel. Hij kon naar huis gaan. Eén ogenblik weifelde hij. De kalme zitkamer, waarin zijn moeder thee schonk, lag groot en licht op hem te wachten. Hij zag zich binnenkomen en ontvangen worden, zitten, praten, naar zijn kamer gaan om zich te verkle-

den. Maar met een schok werd hij zich van deze laffe verleiding bewust en die schok maakte hem wakker. Natuurlijk niet, nooit! Grimmig beijverde hij zich om zich te herstellen. Dit was het vaste punt, het doel: hij ging naar de Oppert om een moord te plegen. En dit was de vraag: hoe laat kon hij dat doen. Maar van directer belang bleef nog altijd de noodzaak om een voorlopige schuilplaats te zoeken tegen de uitputtende nacht. Zodra hij zichzelf gecorrigeerd had, verviel hij weer in zwevend gepeins. Het lichte beeld van thuis was geweken, zijn gedachten zochten verder. Café's, waarin hij onderdak kon vinden, doken niet meer op, de Coolsingel was weggewist. Hij stootte op de broodjeswinkel, Rie. Het beeld van de winkel, het beeld van het meisje, het beeld van het vertrek waar hij geslapen had en het beeld van haar kamer lagen over elkaar heen als op een bijzonder mislukte foto. Weer schrok hij op, nu echter om de gedachte gretig te aanvaarden.

Onmiddellijk ging hij op weg en alleen al het feit, dat er een doel aan het eind van zijn passen lag, maakte hem minder dof. Het was overigens allerminst een prettige ruil. Inplaats van regenachtige neerslachtigheid een wrevelige ontstemming en een lugubere plicht.

Hij belde aan. Het duurde even, toen werd de deur opengedaan door een dikke grote vrouw en met de warme geur van voedsel kwam kindergehuil naar buiten.

‘Ik zou Rie graag spreken’ zei hij.

De vrouw keek hem aan; het was duidelijk dat zij nadacht, maar Simon kon haar blik, onder de schaduwen van het lantarenlicht, niet ontcijferen.

‘Mijn dochter is er niet’ zei ze nors en bleef breeduit in de deur staan. Het kind hilde aanstellerig verder.

‘Weet u wanneer ze terugkomt?’ vroeg Simon.

De vrouw zweeg even. ‘Neem me niet kwalijk’ zei ze toen hard, ‘ik moet naar mijn zoontje’ en deed de deur met een snelle beweging voor hem dicht.

De wereld wilde hem vernietigen. Een ogenblik stond hij te wachten, maar daarna draaide hij zich met beslistheid om en begon te lopen. Deze dichtgegooide deur, deze belediging herstelde hem meer dan zijn vermoeide zoeken naar een onderdak. Goed, hij moest consequent zijn. De knal van de in het slot vallende deur klonk nog duidelijk in hem na, het dichtzwaaien van het alles afsluitende hout week niet voor zijn ogen. Zo was het, hem restte nog één taak, hij zou zich wreken. Wraak! Helderder dan ooit was zijn plan. Wraak op een wereld die zich nors afwendde, op de deuren die werden dichtgegooid. Subliem en geniaal leek hem zijn plan, een feilloos antwoord. Volkomen zeker liep hij de straat uit en maakte aanstalten om de hoek om te slaan.

Hij hoorde zijn naam roepen: ‘Hé Simon’ en draaide zich geschrokken om, maar pas toen hij aan de overkant in een donkere regenjas Rie zag, herkende hij haar stem. Even aarzelde hij; op het moment dat hij besloot om door te lopen, zag hij haar naar zich toe komen en op het moment, dat hij bedacht ook nu nog te moeten vluchten, stond zij voor hem.

‘Kwam je naar me toe?’ vroeg ze. Zij was vormloos gekleed in haar zwarte jas, de capuchon hing tot over haar voorhoofd, het gezicht dat zij naar hem ophief glom van de regen. Er was vriendschappelijkheid in haar gedrag en in de trage bezorgdheid, waarmee ze hem opnam en haar blik over zijn kleren liet dwalen.

‘Wat zie je eruit’ zei ze, ‘je bent kletsnat.’

Simon stond stokstijf voor haar. Hij wilde per se zijn zekerheid van zoëven niet loslaten, maar de verwarring van

het terugzien en zijn vermoeden maakten hem al onzeker. Hij was een hoofd groter dan zij en haar meeleven was heel zakelijk, toch voelde hij zich op een of andere manier vernederd. Het was uit verlangen om haar te overtuigen, dat hij tegen haar begon te praten en uit zelfkwelling; het kwam misschien het meest door zijn suizende vermoeden, dat hij het mechaniek van zijn redeneringen achteloos in werking stelde.

‘Ik kom afscheid van je nemen’ zei hij nors.

‘Zo?’

‘Je zult me niet meer terugzien.’

‘Wat ga je doen?’

‘Ik ga Arend vermoorden.’

Ze zweeg en keek hem aan zonder dat hij de uitdrukking van haar door capuchon en jas misvormde gezicht kon peilen.

‘Zo’ zei ze toen.

‘Je gelooft het niet hè’ zei hij in een moeizame leegte, ‘maar ik beloof je dat ik het zal doen.’

‘Wat heeft Arend je eigenlijk gedaan?’ vroeg ze, of zij op iets moest antwoorden dat voor haar niet de minste betekenis had.

Iedere keer, een korte pijn, schoot de gedachte op, dat dit gesprek een verschrikkelijk fiasco was. Iedere keer knarste het mechaniek weer zijn heftige slogans.

‘Hij is een ellendeling’ zei de jongen, nauwgezet articulerend met een stem die hooghartig en zeker klonk.

Ze zei niets, bleef voor hem staan en keek naar hem op als naar een ding, dat zich daar toevallig bevond. In haar blik was geen emotie of spot te lezen.

‘Ik moet mij op de wereld wreken’ zei hij vermoeid. ‘De wereld ligt in scherven, en ik moet er een eenheid van maken.’ Het klonk hem alles zo vreemd in de oren,

dat hij even ophield. ‘Begrijp je me?’ voegde hij tot zijn schaamte nog bijna smekend aan zijn betoog toe.

‘O’ zei ze. Het was niet afwijzend en niet toeschietelijk, maar haar gedrag leek bepaald door een onverdragelijk objectief begrip, dat hem prikkelde en uitdaagde.

‘Wat denk je ervan?’ hoonde hij met nieuwe heftigheid, nu geheel in de contramine, ‘je denkt zeker dat ik gek ben, je denkt zeker dat ik het niet doe. Je kan je dat niet voorstellen?’

Zijn kwetsende toon scheen haar toch onrustig te maken. Zij keek hem kalm aan, maar in haar vage antwoord klonk enige dreiging. ‘Wat ik denk?’ zei ze langzaam.

‘Ja, wat je denkt’ antwoordde hij spottend.

‘Je stelt je aan’ zei ze.

Met een snelle, driftige beweging trad hij een pas terug, hief zijn hand op en sloeg haar op haar wang. Hij zag door zijn betraande ogen en de beregende bril nog even haar gezicht, vertrokken door de druppels, niets dan verschietende tegenstellingen van witte huid en zwarte stof, een paar vluchtige kleurvlakken. Zijn vochtige hand trilde, zijn vingers hadden de harde stof van de capuchon geraakt, maar ook de huid ernaast en het leek of de weerslag van de klap anders schroeide in het bovenste deel van zijn hand dan in het onderste. Het gezicht was nog naar hem opgeheven, toen hij zich omdraaide en wegliep. Terwijl hij steeds snellere passen nam, een schichtige ren, voelde hij dat zij nog op dezelfde plaats stond en hem nakeek, onbegrijpelijk van ontnuchterend begrip. Een paar straten verder stond hij plotseling stil. Honend en verward begon hij hardop te lachen.

Amsterdam, juni 1950-juli 1951

Na tien jaar

Dit boek was bedoeld als een zakenroman. Ik wilde in een brede vertelling demonstreren dat een zaak het karakter van de eigenaar bepaalt en niet de eigenaar het karakter van de zaak. De boekhandel 'Zwanen', in de negentiende eeuw begonnen en tot op heden voortgezet, zou de hoofdpersoon zijn van deze lange, schertsende roman.

Maar terwijl ik het zelfstandige, eisen stellende leven van bedrijven wilde bewijzen, ervoer ik dat verhalen een zelfstandig, eisen stellend leven bezitten. Niet zonder een zeker heimwee naar die aardige boekhandel, liet ik mij boeien door het zoontje van 'Zwanens' laatste eigenaar en begon ik te vertellen hoe het deze knaap omstreeks zijn zeventiende jaar verging.

Toen het boek al verschenen was, begreep ik dat een zekere koppigheid mij duur te staan was gekomen. Van de oorspronkelijke opzet was niets over gebleven. Maar inplaats van mij geheel over te geven aan die twee moeilijke jongens, zoals het verhaal wilde, was ik toch met verkeerde hardnekkigheid mij blijven verdiepen in de geestesgesteldheid van boekhandelaars, boekhandelaars-vrouwen en boekhandelaars-schuldeisers. Hun portretten, in realistische trant vervaardigd, hingen aanstootgevend in alle kamers waar de jongens naar het echte geluk zochten. Ik ben blij dat ik die slechte schilderijen van hun haakjes heb kunnen nemen, al veronderstel ik dat een bezoeker wel hier en daar tot zijn verdriet witte plekken zal treffen op het behang.

Ik hoop dat het boek door deze bewerking beter is geworden. Ik hoop ook dat men het niet langer zal be-

schouwen als een karakteristiek van 'de moderne jeugd'. Indertijd is mij door critici verzekerd, dat ik de geestesgesteldheid van de pubers-van-heden bijzonder raak of bijzonder verkeerd had weergegeven. Ik hoefde mij de blaam niet aan te trekken, maar kon helaas niet blij zijn met de lof. Want het verhaal speelt zich kennelijk af in het voor-oorlogse Rotterdam, laat ons zeggen in 1938, en zowel Arend Zwig als Simon Spelbreker hebben zonder twijfel al zoons, die binnenkort hoofdschuddend de jongens-dwaasheid van hun vaders uit mijn relaas zullen leren kennen.